

TARTU LINNAVOLIKOGU

7. ISTUNGI

STENOGRAMM

7. märts 2018. a

Dorpati konverentsikeskus, Turu tn 2

Istung algas kell 15:00, lõppes kell 21:45

Istungit juhatas: linnavalikogu esimees Aadu Must

Stenografeeris: Ülle Saar

Istungist võttis osa: Laura Danilas, Ene Ergma, Hele Everaus, Martin Hallik, Tamara Hristoforova, Veljo Ipits, Harri Jallajas, Merle Jääger, Ruuben Kaalep, Triin Anette Kaasik, Gea Kangilaski, Lemmit Kaplinski, Toomas Kapp, Ragnar Kekkonen, Krõõt Kiviste, Rein Kokk, Jüri Kõre, Jarno Laur, Marju Lauristin, Peeter Laurson, Mihkel Lees, Kadri Leetmaa, Verni Loodmaa, Eva Loskit, Mihhail Lotman, Ott Maidre, Senta-Ellinor Michelson, Aadu Must, Nikolai Männik, Jaak Nigul, Irina Panova, Heljo Pikhof, Andrus Punt, Nikolai Põdramägi, Marina Riisalu, Jüri-Ott Salm, Kristo Seli, Indrek Särg, Vladimir Šokman, Kaja Tarto, Tanel Tein, Kristjan Tiirik, Heiki Vilep

Puudusid: Jelena Frunze, Indrek Kalda, Indrek Katušin, Hannes Klaas, Ants Laaneots, Toomas Tein

Kutsutud: linnavalitsuse liikmed Urmas Klaas, Reno Laidre, Madis Lepajõe, Monica Rand Raimond Tamm, Tiia Teppan, linnasekretär Jüri Mölder, riigihalduse minister Jaak Aab, keskkonnaminister Siim Kiisler, Est-For Invest OÜ juhatuse liikmed Margus Kohava ja Aadu Polli, Tartu Ülikooli rahvusvahelise ettevõtluse professor, akadeemik Urmas Varblane, Eesti Teaduste Akadeemia president, akadeemik Tarmo Soomere, Tartu Ülikooli loodusgeograafia ja maastikuökoloogia professor Ülo Mander ja Tartu Ülikooli arendusprorektor, keskkonnateadlane Erik Puura

Külalised: Armas Riive, Marju Unt, Randel Länts, Triin Lukk, Rait Kohava, Laura Paide, Elle Tobreluts, Reek Ilves, Külliki Paas, Evi Mäeküngas, Elisabeth Ilves, Indrek Ilves, Annika Tuisk-Ilves, Allan Abiline, Arved Ilves, Harry Ilves, Tiina Ilves, Mai Variku, Rein Jask, Illar Pukk, Airi Kiilmets, Kirke Timmusk

{ERROR: Agenda}

{ERROR: AddAgenda}

Istungi avab linnavalikogu esimees **Aadu Must:**

Austatud volikogu, lugupeetud külalised. Avan Tartu Linnavalikogu erakorralise istungi, mis on pühendatud Tartu piirkonda planeeritava tselluloosikombinaadi problemaatika läbiarutamiseks. Kohal on registreerimislaua andmetel hetkel 23 linnavalikogu liiget ja kõik, kes ei ole veel, laudade taga on veidi rohkem, siis ma palun tungivalt, et kõik volinikud, kes ei ole ennast registreerinud, seda kohe teha. Oma puudumisest on teatanud ja palunud vabandada meie head kolleegid Ants Laaneots, Indrek Katušin, Toomas Tein ja Jelena Frunze. Istungist oleme palunud kutsutud külalistena osa võtta järgmistel inimestel, kõigepealt need on linnapea Urmas Klaas, abilinnapea Reno Laidre, abilinnapea Madis Lepajõe, abilinnapea Monica Rand, abilinnapea Raimond Tamm, abilinnapea Tiia Teppan, linnasekretär Jüri Mölder ja samuti Est-For Invest OÜ juhatuse liikmed Margus Kohava ja Aadu Polli, riigihalduse minister Jaak Aab ja

keskkonnaminister Siim Kiisler, Tartu Ülikooli loodusgeograafia ja maastikuökoloogia professor Ülo Mander ja Tartu Ülikooli arendusprorektor keskkonnateadlane Erik Puura, Eesti Teaduste Akadeemia president akadeemik Tarmo Soomere, ja Tartu Ülikooli rahvusvahelise ettevõtluse professor Urmas Varblane. Mitte volikogu liikmetele annan teada, mida see kutsutud külalise staatus tähendab - need on inimesed, kellele meil on õigus anda sõna. Teised kahjuks sõna sellel koosolekul ei saa. Enne, kui me saame oma töö juurde asuda, peame kinnitama eestseisuse poolt läbi arutatud ja välja pakutud päevakorra. Kas kellelgi linnavolinikest on selle suhtes ettepanekuid või proteste? Kui ei ole, palun hääletada päevakorra kinnitamiseks. Palun kinnitame päevakorra.

HÄÄLETAMINE: istungi päevakorra kinnitamise poolt 35, vastu ei ole.

Enne veel, kui me saame tööd alustada, pean ma tutvustama volikogu eestseisuse ettepanekut tänase töö reglemendi täpsustamise osas. See on mõneti erakorraline istung, ka reglement on mõneti teistsugune. Vastavalt meie ametlikule volikogu reglemendile on igal volikogu liikmel ühes päevakorrapunktis õigus kahele küsimusele. Volikogu eestseisus paneb ette lugeda kõik ettekandjad nii öelda eraldi esinejateks ehk teiste sõnadega, neist igale on võimalik esitada küsimusi, mitte nii, et valite pikast reast välja ja ühte pommitate. Samas pool sammu tagasi selleks, et me jõuluni ei istuks või, vabandust, enne jaanipäevani, on siiski see kokkulepe, et me ei esita igale esinejale kahte, vaid püüame hakkama saada ühe küsimusega. Nelikümmend küsimust, seda on vist isegi palju. Veel leidsime järgmist. Ettekande aeg igale esinejale on maksimaalselt 15 minutit ja samas eriti need, kus ühe päevakorrapunkti järele on kirjutatud kaks esinejat, mul ei ole voli hakata enne katkestama, kui see 15 minutit täis saab, aga ootus on, et kahe esinejaga punktis võiks proovida aega veidi kokku hoida. See on selline tungiv pedagoogiline ettepanek, aga kas seda täidetakse, seda vaatame töö käigus. Veel on öeldud, et me seekord repliiki kui niisugust ei rakenda. Igal volinikul on õigus sõnavõtule, see on kuni viis minutit ja kui selgub, et keegi tahab oma sõnavõttu arendada repliigi ajalises mahus, mis on kaks minutit, või isegi üks, siis see on ikkagi üks esinemine ja see on tema limiit. Veel toonitan, et kõikidel fraktsioonidel on õigus lõppsõnale, samuti on õigus lõppsõnale esinejatel. Kõikidel fraktsioonidel, aga samuti kõikidel esinejatel. Veel on oluline teatada seda, et arvestades rohkearvulist osavõttu, suurt huvi, me oleme palunud panna fuajeesse üles suure ekraani ja teha sinna ülekande, selleks et mitte korrata vabariigi aastapäeva teatud kogemusi, võiks ju, kui jalg ära väsib, siis võite minna ja vaadata, kel istekohta ei ole, aga on kindel seisukoht, võib vaadata istungit ka eest ruumist. Kas on midagi sellist, mida peaks veel töökorralduslikult eraldi välja tooma? Muidugi see palve on, kordan üle, kuigi mulle tundub, et seda keegi ka praegu ei riku, et volikogu liikmed istuvad selleks tähistatud laudade taga, sest kui volinik on kuskil kõige tagumises reas ja sõbralikult lehvitab, siis ma lehvitan vastu, aga sõna anda ei oska. Osalevad need, kes istuvad korrektselt oma töölaudade taga. Kas reglemendi muudatuste osas on kellelgi proteste, kas keegi nõuab hääletamist või aktsepteerime volikogu eestseisuses kokku lepitud muudatused? Proteste ma ei näe. Sellega oleme ka reglemendi muudatused erakorraliseks istungiks aktsepteerinud ja töötame neist lähtuvalt. Veel on palunud enne seda, kui me asume päevakorra täitmise juurde, on palunud sõna Tiia Kõnnusaar, Tartu apelli töörühma liige, kellega me oleme juba tuttavad, ta soovib üle anda täiendavad allkirjad, mis on kogutud tartlastelt antud teema kohta. Palun 90 sekundit teile kõnetooli pöördumise üleandmiseks.

T. Kõnnusaar:

Austatud valitsuse liikmed, austatud linnapea, lugupeetud volikogu esimees, austatud volikogu ja head külalised. Tartlased ja Tartu sõbrad on Tartu apellile andnud enam kui 8000 allkirja. Rahvas on rääkinud. Pöördumise koostajaid ja allakirjutanuid on nimetatud liiga emotsionaalseteks, puudekallistajateks, hüsteerilisteks ja progressi vastasteks. Taoline kodanikuühiskonna sildistamine on tegelikult püüd tappa diskussiooni. Kinnitan teile, et Tartu apell on nädalatepikkuse töö tulemus, see on koostatud põhjalikult kaalutledes ning nõu pidades parimate erialateadlastega. Austatud valitsuse liikmed, kui te vaatate esimest sadat nime, kes on apellile alla kirjutanud, siis näete nende seas hulka, suurt hulka maailmanimega teadlasi, kes on valmis appi tulema, et aidata kaasa meie metsaressursi innovaatilisele väärindamisele. Ülikoolide tohtu ajupotentsiaal on seni kasutamata. Lugupeetavad, lubage mul tuua tsitaat tartlaselt Marju Lepajõelt: ei maksa teha Emajõeest mingit surmajõge, Emajõgi peab olema elujõgi. Ei ole vaja

mõõdutundetult suuri ehitisi, on vaja intelligentselt teha, siis on meie maa huvitav ja loov ja ei tapa elu. Meile ei ole teist Eestit antud ega ole meile ka antud teist Tartut, Emajõe ega Peipsit. Austatud volikogu, seni kuuldu põhjal on loota, et volikogu jõuab parteideülese konsensuseni. Meie ootus on, et parteideülene konsensus leitakse ka riigi ja valitsuse tasandil. Tartu rahvas ootab teie vastuseid ja otsuseid. Palju jõudu ja meelekindlust teile selleks.

A. Must:

Austatud volikogu, vastavalt meie päevakorrale on esimesena tehase rajamise idee ja eesmärgid ja kõnetooli on palutud Est-For Invest OÜ esindaja. Mis järjekorras nad räägivad on täiesti nende oma vaba valik. Ma sain aru, et kirja on pandud nii, nagu juba pildil näha.

Tartu linnale olulise tähtsusega küsimus - Tartu lähikonda kavandatava puidurafineerimistehase ja selle asukoha mõjud inimestele, looduskeskkonnale ning piirkonna jätkusuutlikule arengule

1. Tehase rajamise idee ja eesmärgid

- ettekandja Est-For Invest OU juhatuse liige **Aadu Polli:**

Austatud Tartu volikogu, austatud külalised, head Tartu inimesed. Minu nimi on Aadu Polli, olen puidurafineerimistehase rajamise idee üks eestvedajaid. Olen õppinud Tartu Ülikoolis ning 20 aastat tegelenud puidutööstuse rajamisega ja arendamisega nii Eestis kui ka mujal. Ka minu kolleeg Margus Kohava on teinud täpselt sedasama. Samuti on enamus meie investoreid, kes selle idee taga on, elanud või elavad ja töötavad Tartus. Kinnitan teile, et nii mulle kui ka kõigile meie inimestele, kes sellest projektist unistavad, meile läheb korda nii Tartu tulevik kui Eesti tulevik. Sissejuhatuseks rõhutan, et tehase rajamise otsust ei ole tehtud. Riigi eriplaneering ja mõjude hindamine ei ole alanud. Siin ei ole tänaseks muud kui idee, riik komplekteerib alles oma meeskonda ja päris tööd ei ole pihta hakanud. Tänaseks ei ole isegi hakatud tegema loetelu võimalikest uuringutest, mida peaks ellu viima. Kuid kui see töö pihta hakkab, siis see toimub avalikult ja seal on seminarid, avalikud väljapanekud ja see on koht, kus saab alati tagasisidet anda ja asja edasi viia. Olen täna siia kõnelema palutud sellest, mida me soovime oma ettevõtmisega saavutada ja kuidas saame selle ettevõtmise kaudu ja abil Eesti elu edasi viia. Ma tänan selle võimaluse eest. Esiteks me soovime muuta Eestit keskkonnasõbralikumaks paigaks. Me soovime, et Eesti annaks oma panuse maailma ees olevatele väljakutsetele. Kui vaatate dokumentaalfilme ja mõtlete, kus elavad need ühiskonnad, kes põhjustavad globaalset kliimasoojenemist, siis pikalt pole vaja mõelda, te võite vaadata peeglis. Kas te teadsite, et Eesti on täna Euroopa Liidu ühe elaniku kohta kõige suurema kasvuhoonegaaside heitega riik? Luxemburg on teisel kohal. Luxemburgil ei ole võimalust oma olukorda muuta, tal on väike territoorium, tihe asustus, tal ei ole võimalust kasutada biomassi, päikeseenergiat ja nii edasi. Eestil on need võimalused olemas. Tänapäeval oleks liiga tagasihoidlik tegelda ainult puidu põletamisega, vaid puidust energia tootmine oleks poolik lahendus. Sellepärast me unistame ja räägime täna siin puidurafineerimistehasest. Puidurafineerimistehases on peamine biomaterjalide tootmine ja ka tselluloos on üks biomaterjal, mis juba täna asendab plastikut meie igapäevases tarbimises. Elektrienergia on üks suuremaid kaasnevaid tooteid ehk kui me vaataksime numbreid, siis puidurafineerimistehases toodetav elektrienergia võimaldaks meil suurendada taastuvenergia kogust 48 protsenti võrreldes 2016. aasta taastuva elektrienergia kogusega või vähendada kasvuhoonegaase 1,6 protsenti, kui võrrelda 2015. aasta numbritega. Need numbrid on samaväärsed kui Eesti teedel ei sõidaks enam 83 tuhat sõidautot. Lisaks sellele, et Eesti on fossiilse elektrienergia suur tarbija, me tarbime iga päev fossiilseid materjale nagu näiteks kilekotid, plastmassist nõud ja polüester. Aga saab ka teisiti. Näiteks Prantsusmaa keelustab 2020. aastast kõikide ühekordselt kasutatavate plastnõude kasutamise. Samamoodi saab vähendada puuvilla tootmist. On võimalus asendada nailonit ja nii edasi ja seda kõike puidupõhiste toodete baasil. Minu küsimus kõigile meile on, kuidas saaksime ka päriselt ja tegudes vähendada oma

globaalset jalajälge ja kas meil siin Tartus ülikoolidel, teadlastel on selles roll. Sellist, et liikuda selliste lahenduste suunas, kus me saame säilitada oma elukvaliteeti ja samas koormaksime vähem keskkonda. Siit ma jõuangi oma teise mõtte juurde. Kuidas Eesti ja Tartu elu edendada? Puidurafineerimistehas ühendab palju erinevaid tehnoloogiaid, seetõttu oleks see ka olulise sammuga Eesti teaduse ja ettevõtluse koostöö edendamisel. Koostöö algaks juba tegelikult juba täna, kui pihta hakkaksid erinevad uuringud, kui saaks hakata tegelikult vaatama võimalust, kuidas ja kas seda tehast on võimalik rajada. Valminuna hakkaks see tehas kindlasti vajama pidevalt uuendusi, mis oleks selgelt väljakutse teadlastele, tehnoloogidele ja innustaks meie ülikoole. Näen tulevikus Tartusse tekkivat biomajanduse klastrit, mis oleks väga aktiivne ja vajaks erinevaid teenuseid, seal oleks võimalik arendada erinevaid tooteid ja ühiselt mõelda välja lahendusi, mis aitaksid jällegi meie elu edasi viia ehk võtta need esialgsed tooted, mida me täna oma projektis ette näeme, ja teha nendest järgmise põlvkonna tooted tselluloosist, nanotselluloosist, teha ksüliitooli, teha ligniinist teise põlvkonna kütuseid, mis oleks tegelikult tooraineks juba jälle järgmisele tasemele. Need on võimalused, mis kõik saavad tekkida. Maailma kogemus näitab, et tugeva puidutööstusega riikides on ka tugev metsandus. On ju loogiline, et tööstusharu ei raiu ega sae oksa, millel ta ise istub. Metsa- ja puidutööstussektor on ala, kus Eestil on suured kogemused ja valitseb selge teadmine sellest, et iga tükk puitu, mis me täna juba metsast välja toome, sellele tuleb leida parim võimalik lahendus ja seda tuleb parimal võimalikul viisil väärindada, mitte Eestist välja eksportida. See oleks tehas, mille pärast ei peaks raiuma mitte ühtegi lisatihumeetrit puitu ja ta kasutaks ära seda puitu, mida täna Eesti, Läti, Leedu ja Valgevene ekspordivad Põhjamaadesse. See oleks tehas, mille tulemusena Eesti territooriumil transpordivood mitte ei suureneks, vaid transpordivood väheneksid. Aasta-aastalt raie tuleva paberipuidu konkurentsivõimetu hinnaga eksport on sündmus, mis on toimunud juba taasiseseisvumisest peale ehk Eesti ja Läti sajad tuhanded metsaomanikud on tegelikult pidanud üleval Põhjamaade heaoluühiskonda. Läbi riigimetsa ja Läti riigimetsa igauks meist on pidanud üleval Põhjamaade heaoluühiskonda. Seda tehast on kõige rohkem vaja Eesti inimestele, kes elavad maal, kes on metsaomanikud ja kes vajavad stabiilset tulu, mida nad saaks oma metsa eest, kui selline tehas eksisteeriks. Need on perekonnad, kes jutumärkides on juba täna eksportinud oma pojad ja tütreid, nemad vajavad võimalust stabiilsele elule, nemad vajavad, et nad saaksid oma elu stabiilselt sättida ja unistada tulevikust. Puidurafineerimistehas oleks vaid üks paljudest vajaminevatest lahendustest, et hoida meie elu maal ja Eestis. Kolmandaks tahan rääkida tehnoloogiast. Usume, et Eestis on olemas võimalus kõrgtehnoloogilise ja keskkonnasõbraliku puidurafineerimistehase rajamiseks. Kas ma tean täna, kuidas seda on võimalik teha? Ei tea. Minul ei ole täna seda lahendust, kuid ma töotan iga päev selle nimel, et minu plaanist, et minu usust tekiks plaan, plaanist tekiks võimalus, valikud, et valikutest tekiks lahendused ja alles lahenduste olemasolul on võimalik teha mingisuguseid otsuseid. Kuid lahenduste valimise järel tekib midagi palju käegakatsutavat, tekivad garantiid, tekivad tehase toimimisgarantiid ja need tekivad ainult siis, kui me oleme valinud ka väiksemad detailid tehase tehnoloogiast ja kui me oleme teinud koostööd teadlaste, tehnoloogidega ja need valikud põhinevad argumentidel ja faktidel. Ilmselt kõik saalisolijad on päri, et mujal toimivate lahenduste Eestisse ümberkopeerimine ei ole lahendus. Selleks, et me leiaks lahendused, mis sobivad meile, on mujal toimivaid lahendusi vaja sada korda mõõta, analüüsida, vajadusel edasi arendada ja alles siis mõelda, kas need meile sobiksid. Analoogiate kasutamine on kindlasti tore, kuid sellel on oma piirid ja analoogiad räägivad ikkagi nendest projektidest, millest need analoogiad on võetud, mitte nendest projektidest, kuhu me võiksime oma töö tulemusena jõuda. Ka selle projekti puhul kehtib kuldne reegel ehk eesti vanasõna - üheksa korda mõõda, üks kord lõika. Ikka ja jälle kohtume inimestega, kes varasemale kogemusele toetudes teevad oma järelduse ja pelgavad, et ka siin realiseeruvad negatiivsed stsenaariumid. Ka kohtame inimesi, kes võtavad seisukoha mõjutatult oponentide hirmutamistaktikast, mis põhineb pooltõdedel ja suisa valeväidetel. Kui aga korraks peatuda ja küsida, aga kuidas uutmoodi saaks, siis on ka lootust leida lahendusi. Puidurafineerimistehase jaoks vajalikud vastused, kuidas kaasaegne tööstus saaks eksisteerida kooskõlas, on kindlasti teaduspõhised ja vajavad veel palju tööd, et need leida. Ainult teaduspõhiselt edasi liikudes saame lahendada praktilisi probleeme, mis on meie ja maailma ees. Eesti teadlased võiksid olla selle liikumise eesotsas, Est-For on valmis oma panust andma.

Lõpetuseks ohtudest ja hirmudest. Eelmisel nädalal avaldatud avaliku arvamuse uurimusest sain ma kinnitust oma maailmavaatele. Kui eestlane peab valima puhta looduse ja majanduskasvu vahel, siis eestlane valib puhta looduse. Samamoodi valin ka mina, samamoodi valivad kõik meie investorid ja samamoodi valivad kõik, kes on selle projekti vedamise juures. Aga teistmoodi ei vali ka soomlased, ei vali rootslased, ei vali sakslased, ei vali austerlased ja ei vali ka Ida-Virumaa inimesed. Meie ootused elukeskkonnale on täpselt sama kõrged. Ma mõistan, et viimasel ajal Soome uusima biotoodete tehase käivitamisfaasiga sellega kaasnevad lõhnahäiringud on hirmutanud paljusid. Mõistan ja pean sarnaselt teiega tähtsaks Emajõe tervist ning olen nõus, et seal peavad saama ujuda tulevikus ka tartlased kui kõik teised elusolendid. Hirmude loetelu võiks väga pikalt jätkata, kuid kinnitan, et Est-For Invest ei hakka rajama tehast, mis saastaks keskkonda. Tuleb leida lahendused, tuleb leida asukoht ja ehitada tehas nii, et tartlased selle olemasolu ei märkagi. Kui selgub, et sellist lahendust ei ole olemas, siis seda tehast Eestisse ei tule. Praegu me palumegi võimalust uurida tehase rajamise võimalikkust, tehase rajamise otsust ei ole tehtud. See tehase rajamine muudaks Eestit keskkonnasõbralikumaks, aitaks kaasa puiduväärindamisele ja muudaks Tartu biomajanduse kompetentsikeskuseks. Ma olen kuulnud öeldavat, et tehase üle arutlemine on demokraatia proovikivi. Meie arvame, et see ei ole nii. See on proovikivi, kas laseme valitseda hirmudel ja pooltõdedel või suudame teha kindlaid põhjendatud teaduspõhiseid valikuid. Veel kord lõpetuseks - selleks, et Eesti elu ja majandust edasi arendada, palume teadlastel kaasa mõelda ja uurida, kuidas saab erinevad rajatise Eesti oludesse sobitada. Ainult vastuolemine ei vii edasi. Pooltõdede, hirmutamise domineerimine on lausa ohtlik. Kui on igakülgsest proovitud lahendusi leida ja lahendust ei ole, on ka see tulemus. See oleks kurb tulemus, see annaks meile teada, et puidurafineerimistehast sellisel juhul Eestisse ei tule. Me oleme saanud selle planeedi laenuks oma lastelt. Iga põlvkond peab selle oma lastele ja lastelastele tagasi andma paremas olukorras kui ta selle sai, sest me oleme täna juba olukorras, kus mitte midagi tegemine ei ole lahendus, see on pea liiva alla peitmine. See ei ole vastuvõetav valik. Täpselt samamoodi ei soovi me parandada oma lastele ühiskonda, kus valitsevad pooltõed ja rasketele ning keerulistele küsimustele ei saa vastust otsida. Esmalt uurigem asja ja siis otsustagem, mitte vastupidi. Tänan.

A. Must:

Aitäh. Kas järgnevalt võtab sõna teie hea kolleeg Margus Kohava?

A. Polli:

Ei, meil on üks ettekanne.

A. Must:

Aitäh. Reglemendi osas on see väga sümpaatne. Teile on terve rida küsimusi. Esimesena registreeris küsimiseks kolleeg Mihkel Lees.

KÜSIMUSED:

M. Lees:

Aitäh. Mihkel Lees, Reformierakonna fraktsiooni juht. Investorite esindajad on väga mitmetes sõnavõttudes, kaasa arvatud näiteks 6. märtsil ilmunud artiklis rääkinud sellest, et tehas aitab arendada keskkonnahoidu. Palun selgitage tartlastele, kes eelkõige on ikkagi huvitatud Emajõe ja Peipsi järve seisundist, kuidas siis ikkagi täpsemalt aitab tulevikus tehasest tulev reostus kaasa Emajõe ja Peipsi järve seisundi parandamisele? Aitäh.

A. Must:

Head kolleegid ja eriti hea publik, mulle juba tehti märkus, et vastavalt eelnevatele kokkulepetele istuvad külalised siin toas ehk saalis seni, kuni nad ei sega koosolekut, muidu mul on kohustus saata teid telekat vaatama. Seetõttu palun mitte segada ja kuulata. Aga palun, sõna vastuseks.

A. Polli:

Tehas võib oma mõjult olla nii negatiivne kui positiivne. See on uuringute tulemuse küsimus. Täna ei ole kindlat vastust sellele, kumb saab olema summaarne efekt, sest seda uuringut, neid uuringuid pole lõpuni viidud. Selles mõttes võib ka tulla välja, et tehase mõju on positiivne teatud aspektides, teatud aspektides negatiivne.

G. Kangilaski:

Tere, Gea Kangilaski, Sotsiaaldemokraatlik Erakond. Ma olen kuulnud, ja palun teil nüüd hajutada see seisukoht protokolli huvides, et te olete juba alustanud lobitööd direktiivi muutmiseks. Kui see nii on, siis ma tahan teada, kas te peate võimalikuks väita, et Emajõe saastamine ei kaasne tselluloositehasega? Aitäh.

A. Polli:

Me ei ole alustanud teie poolt mainitud protsessi.

M. Lauristin:

Aitäh. Mul on hea meel, et te ütlete, et enne peab uurima ja siis otsustama, aga ma ei saanud aru, mispärast te olete toiminud vastupidi. Te taotlesite ja saavutasite valitsuse otsuse erandi tegemiseks kehtivast planeeringuseadusest, veendes mingil viisil, et see on riiklikes huvides ja te alles praegu kavatsete hakata uurima. Mul on selletõttu ka küsimus, kuna te olete valmis seda uurimist ka kinni maksuma ehk nagu tänases lehes ütleb rahandusministeeriumi vastav ametnik - me ei pidanud seda arendajate avantüüri ise kinni maksuma hakkama - tsiteerin ametnikku. Miks te ei teinud neid uuringuid vähemasti selle määran juba varem sellesama raha eest, et tulla täna meile siia rääkima juba nendest uuringutulemustest?

A. Polli:

Aitäh. Ühiskondlik kokkulepe ei ole selline, et ettevõtjad kuskil nurga taga teevad midagi valmis ja siis esitavad selle avalikkusele ja küsivad, et kas võtame või jätame. Täna on ikkagi seaduse mõte ja ühiskondlik kokkulepe selline, et kui on idee, siis käiakse see välja ja hakatakse ühiselt arutama, kas seda on võimalik ellu viia või mitte. Seda me täna teeme ja siin peavad kõik osapooled võtma oma vastutuse ja otsima lahendust või siis mitte, aga sellist konstruktsiooni, et kuskil nurga taga tehakse midagi valmis ja siis öeldakse, et kuule, kas see sobib või ei sobi, sellist mina ei näe täna eksisteerimas. Seaduse mõte on väga selge, kui me alustame planeeringuprotsessiga, siis planeeringuprotsessi käigus leitakse vastused kõigile küsimustele.

N. Põdramägi:

Aitäh. Hea esineja, mul on niisugune küsimus. Teie siin toodud ettekandes on kirjas, et tuleb sellesse Euroopa kõige moodsamasse puidurafineerimistehasesse 200 uut töökohta ja sinna lisandub veel 900 töökohta. Sellest ma saan ka aru, aga kuidas tuleb sinna veel 8000 juurde? Just kui et tavalises tehases või tööstuses võrduks 200 inimest 8000ga, 40 korda just kui oleks nüüd teie tulevase tehase tööline parem. Mina, kui käisin koolis, siis räägiti meile sellisest mehest, kes töötas kaevanduses ja tema nimi oli Stahhanov, kes viskas 17 ja pool kühvlitäit kivisütt samal ajal kui tavatöötaja viskas ainult ühe kühvlitäie. Kas teie panete nagu uue rekordi või? Aitäh.

A. Polli:

Antud küsimus põhineb ekvivalendipõhisel arvutusel. Kui täna Eesti töötleva tööstuse keskmine lisandväärtus ühe töötaja kohta, lisandväärtus on see raha, mille eest saab inimesele maksta palka ja kanda kulusid, on 23 tuhat eurot ühe inimese kohta ja kui meie tehases on ühe inimese, töötleva tööstuse inimese kohta lisandväärtus üle miljoni euro ja kui me nüüd need numbrid jagame omavahel läbi, siis me saame, et see keskmise lisandväärtuse mõõdu järgi tähendab umbes 8000 inimese lisandväärtuse teket. Aga see on ekvivalendipõhine, mitte inimese töötunnimõõdu põhine.

A. Punt:

Aitäh selle eest, et te tegelikult siia üldse tulite ja tegelikult põhjaliku sümpaatse ettekandega esinesite, tegelikult see väärib tunnustust, aga mul on konkreetne küsimus. Millal toimub tehnoloogia valik ja millal toimub selle avalikustamine?

A. Polli:

Tehnoloogia peab saama valitud ja detailid kooskõlastatud umbes järgmise pooleteise aasta jooksul, millal need on sisendiks keskkonnamõjude hindamisele.

R. Kaalep:

Aitäh. Te süüdistasite enda ettekandes oponente pooltõdedele ja valeväidetele viitamises, hirmutamises. Paluks selgitust, millises varjatud agendas te süüdistate neid 7000 inimest, kes on teie projekti vastu allkirja andnud ja miks nad siis teie sõnul valetavad, kui teie projekt on nii hea ja õige?

A. Polli:

Mina ei rääkinud konkreetselt nendest 7000st, ma rääkisin ühiskondlikust käitumisest.

V. Šokman:

Minul on niisugune... tahaksin teie vastust küsimusele, ettekandes te ütlesite, et selle eriplaneeringu käigus käivitatakse uuringud. Sain ma õigesti aru?

A. Polli:

Eriplaneeringu käigus ei ole veel ka alustatud uuringute loetelu koostamist.

V. Šokman:

Samas esimesele küsimusele vastates te ütlesite, et uuringute tulemusi ei ole veel.

A. Polli:

Just nii.

V. Šokman:

Kumb siis?

A. Polli:

Mõlemad.

A. Must:

Kui ei ole alustatud, ei ole ka tulemusi. Suhteliselt loogiline.

V. Šokman:

Sõnademäng.

P. Laurson:

Aitäh. Kuulasin teie jutustust unenäost ja jäi mulje, et see teema lahendab ära ka diabeedi ja vähihaiguse ja kõik muu, mis siin maailmas on paha. Arusaamatuks jääb mulle see, et kuidas te mõistate seda, et kavatsete lasta otse Emajõkke teatud hulgal kloriidioone, sulfaatioone ja kõikvõimalikke teisi ioone ja te ei pea seda reostuseks. Mis teie arvates üldse reostus on?

A. Polli:

Me peame seda reostuseks ja see punktkoormus kindlasti tuleb selles kohas, kus tehas oma heitvett Emajõkke laseb, aga teema on selles, milline on selle mõju ja kas see on oluline.

I. Särg:

Aitäh. Minu küsimus puudutab seda teie väidet, et te ütlete, et elektrienergia tootmises on võimalik seda tehasest ka rakendada ja te nägite selles plaanis juba endale teatud tuluallikat. Mina olin juhtumisi sellel esitlusel, mis toimus loodushuuses ja kus teie partner Margus Kohava ütles, et teie elektrienergia tootmisega üldse tegelema ei hakka, see on nii odav asi, et see ära ei tasu. Täheleb, minule jääb mulje teie jutust, et te tegelikult ise ka ei tea, mida te täpselt tegema tahate hakata, seda enam, et tehnoloogiat ju ka veel ei ole.

A. Polli:

Antud hetkel on siin tegu arusaamatusega. Meie jaoks see elektri tootmine on kõrvaltoode ja see ei ole põhieesmärk ehk millele minu kolleeg Margus Kohava vihjas, on see, et elektri tootmine on tagajärg, mitte eesmärk. See on meil samamoodi.

E. Ergma:

Suur tänu. Minu jaoks on jäänud täitsa arusaamatuks üks asi. Kuidas ikkagi, kui ei ole midagi tehtud, ei ole veel uuritud ja nii edasi ja nüüd on jäänud püsti ainult üks ja ainus koht Emajõe piirkonnas, nagu see oleks kõige parem. Ma oleks aru saanud, kui oleks välja pakutud mitmeid kohti, sest kõige mõistlikum koht on minu meelest seal, kus on juba tööstusrajoon, aga mitte panna seda tehasest faktiliselt Euroopa või Põhjamaade vanema ülikooli kõrvale. Kui ta on nii puhas ja kena, võibolla siis tasuks teda panna Pirita jõele?

A. Polli:

Kuna küsimus oli ainult asukoha kohta, siis ma saan seda kommenteerida, teised olid seisukohad. Meie pöördusime vabariigi valitsuse poole ja taotlesime eriplaneeringu algatamist kümme kilomeetrit Emajõe ja vabariigi valitsus sellega nõustus, asukohta täpsemalt ei ole valitud. Selgelt me anname endale aru, et ei ole mõtet uurida tehase asukohta seal, kus keegi tehasest ei taha rajada. See oleks sisuliselt avalikkuse eksitamine, kui valitsus uuriks või riigiaparaat või omavalitsus uuriks võimalikke tehase rajamisi, kui keegi tehasest rajada ei kavatse. Ainuke koht, kus praegu investorid on soovinud tehasest rajada, on see piirkond.

R. Laidre:

Aitäh. Väga austatud ettekandja, eilses Postimehes kirjutas teie kolleeg Margus Kohava ja kinnitas, nii nagu ka teie oma ettekandes, et Est-For Invest ei hakka rajama tehasest, mis saastab keskkonda. Tselluloositehas nõuab pidevalt Emajõe uut puhast vett ja tehasest ei saa ehitada

suletud veeringega, sest sealt väljaminev vesi on juba saastunud. Ise te kinnitasite praegu, et tuleb punktkoormus igal juhul. Härra Polli, kui te olete sõnapidaja mees, siis ei ole ju enam vaja uurida, kui palju see tehas saastab, ta igal juhul saastab. Kas kinnitate, et Est-For Invest ei hakka ehitama tehast või tegelikult teid keskkond ikkagi ei huvita ja te lähete projektiga edasi?

A. Polli:

Nagu kõikides protsessides, kus inimene on seotud, igal inimese teol on mingisugune keskkonnamõju. See lihtsalt peab olema selline, et teda loetakse seaduse mõistes ebaoluliseks. See tähendab ju tegelikult seda, et tegelikku nähtavat märgatavat mõju ei ole, aga teiseks on selle vastuse teine pool sellest, et neid keskkonnamõjusid tuleb mõõta kompleksina. Kui me kuskilt anname midagi ära, siis me kuskilt teenime midagi juurde keskkonnamõjude osas. Nende keskkonnamõjude kompleksne kaalumine on see, mis annab vastuse sellele, kas summaarne mõju on positiivne või negatiivne ja seda summaarset mõju hinnangut meil täna ei ole.

M. Jääger:

Tänan. Nagu ma olen aru saanud, üks ole, et teil on juba olemas mingid investorid, kes on sellest projektist huvitatud, aga mis siis saab sellisel juhul, kui, heakene küll, et antakse roheline tuli, et hakkame Emajõe äärde tegema seda, aga mis saab sellisel juhul, kui keegi nendest praegustest investoritest näiteks börsil hävib? Kas siis on kindel, et see tehas üldse tuleb? Aitäh.

A. Polli:

Tehase tegemise otsust ei ole tehtud. Kui kuskil kolme ja poole aasta pärast näiteks jõutakse asukohta, kus tehasel on load olemas, peale seda jõutakse sinna, kus tuleb läbi rääkida pankadega, kas nad on nõus ja peale seda alles hakkab investor kaaluma selle investeeringu majanduslikku mõttekust, mida siis kaalutakse, milline on lubade sisu, milline on maailmaturu olukord sellel ajal - seda me ei tea.

L. Kaplinski:

Aitäh. Hea ettekandja, et see taastuvenergia tootmine on päris huvitav aspekt siin tehase juures. Ma olen püüdnud nende protsentide pealt arvutada, aga mis võiks umbes olla selle elektrijaama, mis ka tehasega koos peaks tekkima, nimivõimsus? Aitäh.

A. Polli:

Selle elektrijaama nimivõimsus esialgsete arvutuste järgi on 180 megavatti, tema töökoormus saab olema kuskil 160 megavatti, millest 100-120 tarbib ära tehas ise, nii umbes 20-40 megavatti müüakse võrku. Need on umbkaudsed arvestused.

H. Pikhof:

Aitäh ettekande eest, aga mul on terve rida küsimusi, kahjuks saab esitada ühe. Tõepoolest, te pole mitte midagi jätnud juhuse hooleks ja kui nüüd siin juristina nendes dokumentides nii öelda tuhnida, mida ma olen teinud ka, siis on väga palju huvide põimumisi ja suisa, no ma ei tahaks öelda, huvide konflikte. Tuletame meelde Pealtnägija saadet, mis avalikustas Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) kavatsuse müüa puidurafineerimistehasele poole riigi raiutavast paberipuidust aastas ja nõnda 15 aastat järjepanu. Nüüd kui vaatame, kes selle lepingu tegi, siis need advokaadid, kes on Est-For Investi palgal, kes on RMK palgal, need on ju ühed ja samad. Kui te kohtusite Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooniga ja ma küsisin, et kuidas on võimalik, et üks ettevõtja saab sellise voli 15 aastaks sellise lepingu teha, ma saan aru, et on heade kavatsuste protokoll, sinna pidi järgnema teie jutu järgi leping, tavaliselt kuulutatakse riigihange välja ja need on olnud ka viieks aastaks. Teie ütlesite, et pärast seda tuleb riigihange. Kuidas on võimalik, et ühe huvitatud osapoolega valmistatakse ette kõik riigihanke tingimused ja siis kuulutatakse riigihange välja? Need on teie enda sõnad. Aitäh.

A. Polli:

Selle lepingu sisu oli, et küsida ja kokku leppida RMKga, et kas on võimalik teha lepingut 15 aastaks, sest see on ainukene erand, mida me tänases süsteemis vajame, et selle projektiga edasi minna, sest pangad nõuavad, kuna selle projekti tasuvusaeg on hästi pikk, siis pangad nõuavad, et ka tarnelepingud peavad olema pikad. Meie nägemus oli selline, et kui RMK vastab, et jah, ta on nõus tegema 15aastaseid lepinguid, siis sellele lepingule saavad tavalises kehtvuslepingu sõlmimise korras kandideerida kõik Euroopa Liidu huvipooled ehk see vastab täiesti kõikidele tavaprotseduuridele, välja arvatud üks punkt, mis on, et me soovisime, et viieaastase lepingu asemel soovime sõlmida 15aastast lepingut ja seda me küsisime. Riigihanke peab tegema ju RMK.

K. Tarto:

Ma vabandan, kui ma nüüd eksin, aga mina tundsin isiklikult solvatuna ennast nende inimeste nimel, keda te ütlesite, et kes usuvad või väidavad pooltõdesid. Paraku on jäänud minule mulje, et need pooltõed tulevad just nimelt teie poolt. Ma kirjutasin üles neid sõnu, mida te kasutasite oma kõnes - valminuna tulevad uuendused, parim võimalik tehnoloogia, usume, et on olemas, praegu veel ei ole, on vaja palju tööd, et leida. Kuidas saab planeerida, kui neid asju ei ole veel olemas?

A. Polli:

Ma küsiksin siin vastu puhtteoreetiliselt - millel põhineb ettevõtetus? Ettevõtetus põhineb ideel, sul on idee ja sa hakkad pihta millegi nimel ja tee peal lahendad need olukorrad. Täpselt sama on kirjas ka planeeringuprotsessis, et kui me hakkame ühte planeeringut planeerima, siis me otsime sinna välja kõik sisendid, mis on vajalikud, et anda sinna lõpuks vastus, kuidas seda on võimalik teha. Neid sisendeid arutatakse siis, kui nendel on aeg, ja kuna protsess ei ole pihta hakanud, siis ei ole neid sisendeid täna kellelgi olemas.

K. Tarto:

Ma soovin täpsustada küsimust. Te ütlesite, et valminuna hakkate tegelema uuendustega. See jätab mulje, nagu terve Tartu linn on katsejänes, kas teie uuendused toimivad või ei toimi, seda ei tea veel.

A. Polli:

Ei ole näinud veel ühtegi ettevõtet ega ühtegi asutust, mida pidevalt ei uuendata, isegi seda keskust siin pidevalt uuendatakse.

K. Tarto:

Riskid on selleks liiga suured.

A. Must:

Aitab, aitab, küsimus oli ja vastus oli.

K. Leetmaa:

Aitäh katse eest argumente ritta seada. Jah, kindlasti on olemas ka tööstuslinnu, kus ülikoolid on, aga tihtipeale on ülikoolid sinna viidud selleks, et seda tööstuslinna mainet parandada. Muidugi me võime uurida seda, mis Tartu mainega juhtub, aga päris eetiline eksperimentaalselt uurida nagu kõike, mida sa tead, ei ole vaja uurida. On ju teada, et maailmalinnad võistlevad talentide pärast ja see on päris suur mainekahju, kui ühe linna maine muutub. Palun tooge mõni näide. Kindlasti te natuke olete uurinud, et kuhu tehased paigutatakse, mis on majanduse struktuur seal enne olnud, kuidas selle mainega toimida, kas on mõtet teda leevendada hakata või võiks selle mainekahju ära hoida. Palun tooge mõni näide.

A. Polli:

Minul vastavad andmed puuduvad, mida te küsite.

L. Danilas:

Tere, Laura Danilas, Reformierakond. Aitäh, lugupeetud esineja. Te väidate, et te ootate ülikooli teadlastelt sellist panust, et nad aitaksid teil välja töötada uuendusliku tehnoloogia, sest nagu me teame, ei ole praegu ühtegi uuringut tehtud seoses tehnoloogiaga. On siin pikalt meile räägitud keskkonnauuringutest, aga samas - milliseid investeeringuid te kavatsete näiteks teha tehnoloogiauuringutega seoses? Kui suurtest summadest me üldse näiteks nende uuringute puhul räägime? See ei ole üldse teada, kas tehas tuleb või mitte, kui lõpuks on otsus, et ikkagi tehas ei tule. Missugune oleks see summa või kui palju te olete nõus investeerima sellesse, et neid uuringuid teha? Aitäh.

A. Polli:

Aitäh. Minu nägemuses see protsess koostöös teadlastega tehnoloogia osas käib ikkagi niimoodi, et kõigepealt tuleb välja uurida, mis on olemas, tuleb seda võrrelda, teha põhjalik analüüs ja siis küsida küsimus, kas on vaja midagi edasi arendada, mis sobiks meile, mis ei sobiks meile ja siis saab vastata sellele küsimusele. Täna ei ole sellist vastust ja iga sellise tehnoloogia arendamine on loomulikult väga kallis, aga kui see probleem ennast tõstatab, et on vaja hakata tehnoloogiat arendama, eks me siis analüüsime seda, kas seda on mõttekas teha, millised on riskid sellel ajal ja mis otsus tuleb, aga see protsess hakkab ikka kõigepealt sellest, et tuleb viia nii öelda valikud täpsemaks või kui valikud on viidud täpsemaks, siis neid võrrelda, kas neid saab kasutada ja siis küsida enda käest, kas on vajalik tehnoloogia edasiarendus.

M. Lotman:

Aitäh. Ma tahan tänada ettekandjat väga retooriliselt hästi üles ehitatud kõne eest. Kahjuks ma ei saa tänada teda selle kõne sisu eest. Minu jaoks kõige problemaatilisem, ma ütleks, võtmekoht, oli see, kui te ütlesite, et teil on usk tehnoloogiasse. Minu jaoks tehnoloogia ja usk kuuluvad põhimõtteliselt erinevatesse asjadesse ja erinevatesse valdkondadesse. Ma toon ühe näite. Lapsena ma tahtsin olla füüsik ning olin väga huvitatud nendest projektidest, üks kindel usk oli, et kohekohe me saame kontrollida termotuumareaktsiooni. See usk säilib, aga seda reaktorit veel ei ole. Nii et aga teil on usk mingisugusesse tehnoloogiasse ja kindel ajakava juba valmis. Ma näen siin suurt probleemi. Kas te ei näe?

A. Polli:

Oluline erinevus on, et tehased, millest meie räägime, on olemas.

M. Hallik:

Aitäh. Martik Hallik, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Te ütlesite natuke aega tagasi, et tehas tekitab reostust, enne seda te ütlesite, et kui see tehas reostust tekitab, siis te seda ei tee. Kas teil on siis enda jaoks arusaamine, nagu te siin ütlesite, et paljud teie investoritest on tartlased ja südamega selle kohaga seotud, kui palju te siis saastada võiksite? Näiteks kui palju fosforit te arvate et on sobilik Emajökke lasta, et see veel oleks sobilik ja mõistlik teie vaatevinklist? Aitäh.

A. Polli:

See ei ole küsimus mulle. Ettevõtja ei pea teadma niisuguseid vastuseid, ettevõtja peab tagama ja riik peab tagama, et need uuringud tehakse, need vastused leitakse, sest riigi eriplaneeringu protsessi osa on viia läbi uuringuid ja jõuda sellistes küsimustes vastustele. Me oleme täna ju ühiskonnas kokku leppinud, et niisugused planeeringuprotsessid viiakse ellu ja sealt tulevad vastused. Täna ei saa olla vastust sellele küsimusele.

O. Maidre:

Tere, olen Ott Maidre. Te väitsite, et tehas tuleb Eesti kapitali põhjal, aga siis sotsiaaldemokraatidele väitsite, et Eesti investoreid on ainult 15 protsenti. 51 protsenti? 15? Aga kes need investorid on, nii Eestis kui ka väljapoolt?

A. Polli:

Meie tänane selge eesmärk on et 51 protsenti oleks Eesti investorite kontrolli all. Täna uuringute ja analüüsi etappi rahastavad kuus võrdset investorit ja ma võin nad ka peast ette lugeda, kui see vajalik on, aga nad on kõik meie koduleheküljel üleval. Võin ette lugeda. Need on Lemeks Grupp ja Jüri Külvik, Woodwell Grupp ja Tiit Nilsson, Kaamos Grupp ja Kaido Jõelet, Tristafan OÜ ja Mati Polli, OÜ Combiwood, kus on kuus erinevat osanikku, mul kõikide nimed kohe kindlalt meelde ei tule, aga seal on Peedo Pihlak, Virko Lepmets. Kas ma olen veel kedagi unustanud? On Ivard OÜ ja Peeter Mänd.

J. Laur:

Aitäh, hea esimees. Hea ettekandja, tunnustus kõigepealt selle eest, et sellisesse suhteliselt keerulisse rolli olete ennast pannud ja siin meie ees esinete, see tunnustus läheb ka sellele, et olete suhteliselt avatult rääkinud nendest eeltingimustest, mis ühel või teisel asukohal peaksid olema. Küsimus, mis ma tahan küsida, on see, et millise tähtsusega on raudtee lähedus või raudtee olemasolu ühes või teises asukohas? Selles riigi eriplaneeringu algatamise dokumendis endas on räägitud Emajõe lähedusest, ei ole räägitud raudteest, aga nii öelda taustainfona te olete andnud raudtee olulisust. Küsimus oleks selles, et kui oluline see on ja kui kaugel või lähedal ta peaks olema?

A. Polli:

Me räägime siin kahest asjast. Üks on see, et kui kunagi jõuab rahandusministeerium oma töö läbi multikriteeriumi analüüsini ja hakkab võrdlema asukohti, siis see on nende ja ekspertide teadmiste ülesanne otsustada, millel on milline kaal. Meie näeme, et raudtee vajadus on kõige rohkem selleks, et see võimaldab tuua toorainet Läti suunal ehk Tartu-Läti suunaline raudtee on meie jaoks väga oluline toorme, tulevase toorme hanke küsimus. Me peame raudteed väga oluliseks, aga kaalusid ei saa me ise seada.

J.-O. Salm:

Lugupeetud ettekandja, te olete nimetanud, just nimetasite, et plaanitava tehasega analoogsed ettevõtmised töötavad. Meile kõigile on teada, et need kahjustavad keskkonda vähemal või

rohkemal määral, mitmed Eesti teadlased on viidanud võimalusele, vajadusele, et tegelikult sellist tehast võiks planeerida väiksema mahu ja teiste tootegruppide tootmiseks ja kõigi teadlaste või paljude teadlaste hinnang on ilmne, et tegelikult on negatiivsed keskkonnamõjud sellel plaanitaval tehasel. Minu küsimus on ikkagi, et ma ei saa aru, kui teadlased juba annavad oma hinnangud, mis on suhteliselt kriitilised ja välistaksid selle tehase rajamise sellises plaanis, siis mis mõte sellel koostöökokkuleppel kolme ülikooliga oli. Kas see on ka selle asja ilustamine? Aitäh.

A. Polli:

Kui rektorid meie poole pöördusid, et seda kokkulepet teha, siis selle kokkuleppe mõte oli selles, et tagada, et ei jääks otsuste tegemisel ükski aspekt läbivaatamata, ja tagada, et nende uuringute sisu kvaliteet oleks vastavuses teaduse nõuetele. See rektorite nõukogu, nõuandev nõukoda ei ole hakanud tööle, sest uuringud ei ole hakanud pihta ja on olnud kõik ootel.

E. Loskit:

Tere, Eva Loskit, EKRE. Jääb arusaamatuks, miks te just Tartut eelistate teistele võimalikele asukohtadele. Millised on Tartu eelised ja teiste kohtade negatiivsed aspektid?

A. Polli:

Me oleme lähtunud kaalutlusest, et see tehas vajab oma toimimiseks head maanteeühendust ja peab olema metsade keskel, tal peab olema ligipääs raudteele ja tal peab olema ligipääs säästlikku majandamist võimaldavale veekogule. Need kõik parameetrid saavad siin kokku. Me oleme sadamatest eemal ehk see annab meile loomuliku konkurentsieelise meie võimalike Põhjamaade konkurentidega, vähendab meie transpordikulu toorainele ja siin on olemas ka transpordisõlm.

A. Must:

Veel kord aitäh ettekande ja vastuste eest. Selleks korraks on küsimused ammendatud. Head kolleegid, meie teiseks esinejaks on palutud Tartu Ülikooli rahvusvahelise ettevõtluse professor akadeemik Urmas Varblane ja ta räägib majanduslikest aspektidest.

2. Majanduslikud aspektid

- ettekandja Tartu Ülikooli rahvusvahelise ettevõtluse professor, akadeemik **Urmas Varblane:**

Austatud kuulajad. Kõigepealt on mul hea meel rääkida sellest, mismoodi tegelikult Eesti majanduses seni puit on väärindatud ja mismoodi see plaan, millest siin enne räägiti, võib sellega suhestuda, kuidas me seni oleme seda teinud. Nüüd kogu see arutelu siin on mõnes mõttes tekitanud sellise tunde, et arengut tegelikult ühiskonnas ei olegi vaja. Sellepärast et läbi nende arutelude tegelikult peaks tekkima ka areng ja tehnoloogiad ei arene, ei saa olla niimoodi, et tehnoloogiad on valmis. Mina ei ole tehnoloogia asjatundja ja ma ei hakka sellest mitte ühtegi küsimust vastama, ma räägin puhtalt majandusliku poole pealt, aga küll ma tunnen väga paljusid ettevõtjaid ja siin saalis on väga palju ettevõtjaid, ja ma tean ka seda, kuidas kõik toimib, kus ja missugusel moel luuakse väärtusi. Kõik see arutelu oli nagu väga... mõni aeg tagasi oli alles siin üleile televiisoris, palju arutati selle üle, kuidas neid inimesi toetada, kellel on kodus ülalpeetavaid ja kust siis saada raha. Ma mõtlesin edasi selle peale ja siis me toome mudeleid Põhjamaadest kogu aeg. Ma näitan teile kaarte, mismoodi Põhjamaade rikkust luuakse. 51 paberi- ja tselluloositööstust või ettevõtet on Soomes, Rootsis veel rohkem. Mul tekib see küsimus, et miks nad seda teevad, kas nad on väga rumalad? Ma näitan, miks nad seda teevad. Kõigepealt, esiteks ma räägin natukene väga lühidalt, ma panen mõned pildid ainult näitan ja siit ei ole mõtet seda kõike ette lugeda, tegelikult me käivitasime nüüd alles reedel eelmine nädal biomajanduse RITA (valdkondliku teadus- ja arendustegevuse toetamine) programmi ja loodetavasti oleme näiteks aasta pärast väga palju targemad kui praegu selle üle, kuidas Eesti üldse toimib. Meie sõnum on tegelikult see - Eesti ei ole mitte ainult infotehnoloogia riik, vaid Eesti on ka biomajanduse riik ja biomajandusel on väga erinevad toormed. Üks nendest on ka puit, puitmass ja kõik see, mis sealt tuleb. See on nagu lähtepunkt, et tegelikult Eesti peaks olema väga äge biomajanduse riik tulevikus, ta on seda ka praegu, aga ka tulevikus. Siin on need punktid kirjas, miks see mets meile oluline on ja kuidas me puidu väärindamisega tegeleme. Väga oluline, ta annab ühe neljandiku meie käibest ja see on üks väheseid sektoreid, kes rohkem ekspordib kui

impordib. Ma näitan paari pilti selle kohta. Siin on näited, kui palju, kui suur osa meie tööstusest näiteks on puit, paber, mööbel kokku, metsavarumine otsa. Me näeme tegelikult, et üle ühe viiendiku inimestest töötab iga päev otseselt selles valdkonnas tööstuses ja müügitulust osakaal samasugune ja lisandväärtused samamoodi. Need numbrid on võibolla kõigil hästi teada. Siin on pilt, kus on näha eksport ja import. Me näeme, kuidas ülejäänud majandus on miinuses ja puidusektor on plussis ja see tasakaalustab meie majandust. Praegu oli just uudis, kus Eesti eksport, puidusektori eksport jõudis maagilise kahe miljardi euronile, mis on väga suur ja võimas number. Nüüd kui edasi minna, siis see lisandväärtus, mis seal luuakse, toetub siin väga erinevatele valdkondadele, nende panus on väga erinev. Siin praegu selle pildi peal on ilusti näha, kuidas see paberi- ja tselluloositööstus Eestis on väga väikene tükikene, mis panustab väga vähe kogu puidusektorile. Nüüd saab ju põhimõtteliselt väärindada puitu kahtemoodi - mehaaniliselt ja keemiliselt. Seni me oleme väärindanud täielikult või, ütleme, suures osas mehaaniliselt. Mis see tähendab? Saetööstused, vineeritööstused ja puitmajasektor ja kõik see rida. Miks meil seda on niimoodi tehtud? Väga praktiliselt. Me olime väga vaesed 90-ndatel, meil ei olnud raha, et seda teist haru, seda keemilist haru arendada. Mehaanilises puidutöötlemises on võimalik teha järkjärguliselt, sisenemiskapitali oli vähem vaja, saime seda niimoodi kasutada. Nüüd mõne aja pärast tekkis sinna juurde veel see haru, mis kasutas puitu kui energiaallikat. Praegu võib öelda, et Eesti puidusektori selline kõige kiiremini arenev valdkond on ilmselgelt pelletitööstus, mille ärimudel on väga selge, see on see, et puit tehakse graanuliteks ja müüakse teda praegu praktiliselt kaks miljonit tonni Lääne-Euroopasse. Miks see nii hästi läheb? Sellepärast et Euroopa on defineerinud selle toote selliseks, mis aitab vähendada süsinikujalajälge ja kõik Euroopa riigid praegu maksavad väga kõvasti peale sellele. Nii et põhimõtteliselt on meil üks konkureeriv valdkond, kes võtab ära selle puidu, mis meil praegu on selline peenpalk ja kasutab selle niimoodi ära. Nüüd see keemiline töötlemine, millest me praegu siin räägime, on valdkond, mida meil on väga vähe. Siin toorme osas, siin on puidubilanss, kus on sisendiks vasakul, kui palju meil üldse puitu sisse tuleb, see 10,6, ja teisel pool on eksport ja ma panin siia punase kasti ümber ja siin kasti sees, see ei ole kaugele näha, on tegelikult lehtpuu ja okaspuu paberipuit, mida me kogu aeg ekspordime. Niimoodi juba 26 või 27 aastat, igal aastal kaks miljonit. Ma ei ole arvutanud, kui palju see saamata jäänud tulu igal aastal on, aga suurusjärg võiks pakkuda kuskil 150-200 miljoni kanti. Niimoodi me oleme seda juba 28 aastat teinud. Nüüd on küsimus selles, et mismoodi siis see toimib mujal, teistes riikides. Siin on ka need osakaalud, see pelletisektor, väga tublilt on nad teinud ja väga suuresti kasvanud, nende osakaal on juba väga suur. Siin on ka näha see, mis on praegu toimunud, et tegelikult suur osa toormest, millest me pelleteid teeme, ei ole enam pakkelaastud, saepuru, vaid tegelikult peenpalk, mis lastakse puruks, tehakse pelletiks ja müüakse ära. See on praegu meie, ütleme, selline kõva arengumootor, mida me praegu teeme. Siin on teine suur valdkond, mis on väga tugev ja millest me palju räägime, mis on tõesti väga edukas, puitmajade eksport. Selles valdkonnas tegelikult on üks osa ainult puidul, seal on väga palju ju teisi sisendeid ka, aga ta on meie valdkonnas ikkagi väga tugev. Kui me võtame nüüd Soome puidusektori ette, siis nende struktuur on hoopis teistsugune. Kui nad kokku ekspordivad 12 miljardit, siis sellest 9 miljardit on paber ja tselluloos ja muud puidutooted on seal 2,5 miljardit. Ühesõnaga, see proportsioon on täiesti teistpidi. Nüüd võib küsida jälle, et miks nad nii teevad. Küsimus on jälle selles, et puidu kasutamisel me saame seda väärindada, väärindada erineval moel. Väärindamist saame mõõta ka erineval moel. Tootlikkus ühe töötaja kohta, tootlikus ühe kuupmeetri puidu kohta, mida me kasutame, sisse paneme, selle alusel saab seda rehkendada.

A. Must:

Vabandust, ma korra segan. Nähtavasti on mikrofoni esinejast natukene kaugel. Aitäh.

U. Varblane:

Olgu, ma panen lähemale, väga hea märkus. Soome tselluloositööstuse puhul on siin need numbrid näha, nad on üsna stabiilsed, siin oli neil ka tagasilööke, aga suurusjärg on siin näha kuskil kümmekond miljardit. Aga see oli nüüd see kaart, mis ma tahtsin näidata. Siin on tselluloositööstused, paberitööstused ja siis see vahetööstused, nii et kokku on neid siin suurusjärgus kuskil 50 tükki, kuidas need paiknevad seal. Rootsi kohta võiks samasugust kaarti näidata. Ühesõnaga, need on erinevad punktid, üle kogu riigi kuskohas teenitakse selles

valdkonnas lisandväärtust. Nüüd miks ikkagi seda tehakse? See on just see teema, et kui me räägime praegu sellest, et meil on tööjõud vananemas, meil on tööjõudu vähe, siis on tegelikult kogu Eesti majanduse üks põhilisi küsimusi see, kuidas tõsta oluliselt kapitalimahukust ja kuidas seda töötajate puudust kompenseerida hästi kõrge automatiseerimisega. Siin oli enne küsimus, et kuidas see aritmeetika ei lähe kokku, see 40 ja 2000 ja 8000 ja kust see tuleb. See tuleb sellest rehkendusest, et kui me võtame need 200 inimest, kes seal töötavad, ja rehkendame, kui palju igaüks seal töötades tegelikult uut väärtust loob, siis see tuleb miljon, ja kui me selle jagame selle peale, mida tavaline inimene praegu meie tööstuses loob, siis ongi see samaväärne. Need 200 inimest seal tööl toodavad sama palju lisandväärtust nagu 8000 inimest teevad tööd. See on see, mida tegelikult argumendina rääkida. Nii et see on see argument ja praegu keskmiste palkade osas ma vaatasin, palju see umbes on, ma arvan, et meie tööjõukulude mõttes need palgatasemed võiks olla Eestis kuskil 3000 juures selles valdkonnas, sest Soomes on ta kuskil neli ja pool, viis. Aga see selleks. Täheleb, tegelikult mis ma tahtsin edasi öelda, on see, et see valdkond iseenesest on selline valdkond, mis ka on väga kõvasti arenenud ja praegu on näha, et on toimumas tehaste vahetamise periood, täheleb, üks hulk tehaseid hakkavad saama 30-35 aastaseks. Nüüd on vaja neid vahetada. See periood on selles mõttes väga huvitav, kuidas ja missugusel moel tehnoloogiad edasi arenevad. Siin meil praegu ei ole võimalust väga pikalt seda võibolla arutada, aga kui me seal oma töörühmas koos käisime, selle akadeemia töörühmas, siis oli ka palju juttu sellest, et arutada varianti, kuidas näiteks meie TÜTIs (Tartu Ülikooli Tehnoloogia Instituut) Mart Loogi töörühm, kes tegeleb selle sünteetilise lahenduse leidmisega, kuidas tegelikult neid kaasata tehnoloogiate arendamisse, kas on võimalik või ei ole, mina ei oska selle kohta öelda. Mis ma tahtsin edasi rääkida, investoritel tegelikult on ju selles mõttes strateegiline käitumine ja selles valdkonnas on see meeletult suure riski võtmine selle kapitali kokkuajamine. Selles mõttes on ilmselgelt siin esimese siseneja eelise küsimus. Siiani seda tehast ei ole Eestis ega Lätis. Miks? Väga lihtsal põhjusel - Soome ja Rootsi firmad ei pidanud otstarbekaks siia seda tehast teha, vaid parem on kolooniast tooret viia kui seda tehast siia ehitada, sest siis on olukord hoopis teine. Seda ei ole siiani juhtunud ja ei juhtu ka, nemad seda ei tee praegu. Edasi kui me vaatame oma kaardi peale, siis Eesti ja Läti, Põhja-Läti, kogu Ida-Läti moodustavad ühe piirkonna ja tegelikult peaks see investor vaatama seda ju ühe tervikuna ja siin selle piirkonna juures tegelikult on erinevad punktid kuni sinnamaani välja, et on ju Daugava ja Daugavpils, mis on nagu meie Narva, linn Lätis, kus on väga palju vaba tööjõudu, kuni sinnamaani välja. Nii et neid punkte on tegelikult väga mitu. Nüüd edasi selle praegu, ütleme, sedalaadi väärindamise puudumise üks tulemus on see, et tegelikult on praegu motivatsioon seda paberipuud niimoodi välja lõigata metsast, harvendusraiet teha, väga madal. Seda ei tehta üldse. Tegelikult on küsimus selles, kuidas saada üles see hind, mis on peenpalgi hind, et motiveerida tegelikult lageraie asemel tegema Eestis hoopis harvendusraiet hoopis rohkem kui seni. See on praegu, kui vaadata näiteks Soome praktikad, palju olulisem allikas metsaressursina kui lihtsalt lageraie. Aga praegune hind seda ei motiveeri. See on tõepoolest suur küsimus, kuidas seda üles saada ja missugused võimalused siin selle juures on. Ma siin sellest väärtusest... Ma arvan, et sellest võibolla aitab. Ma räägiks mitmest sellisest riskikohast ka. Siin väga oluline riskikoht on see, et tegemist on väga suure investeeringuga väga pikaks ajaks. Maailmaturu nõudluse ette nägemine 40 aastaks on väga keeruline ülesanne. Täheleb, et sellise otsuse tegemisel võetakse väga suured riskid. Mis juhtub 35 aasta pärast selles valdkonnas, me ei tea. Loomulikult tehakse prognoose, proovitakse, aga ei tea. Teine küsimus sellega seoses on, kui kiiresti tekivad sellise tehase tehnoloogilised vananemised. Täheleb, moraalne tehnoloogiline vananemine. Need on väga suured küsimärgid. Me ei tea, kui kiiresti see valdkond areneb. Järgmine punkt on see ja mida me siin tegelikult näeme, et see, et meil ei ole olnud 20 ja mitu aastat sellises valdkonnas mingeid tehaste ehitamisi, täheleb, et meil selles valdkonnas oskusteave on väga nõrk. Väga nõrk. Väljaõpe ja kõik see on puudu. Ma olen käinud ka intervjuud tegemas näiteks Kehra tehases, kus tolleaegne juht kurtis, et ainuke koht, kust ta saab omale vastava ala asjatundjaid, on hoopis Peterburist ja mitte Tallinnast. See valdkond on lastud tegelikult väga käest ära ja see on küsimus, et kas ta peabki nii olema. Ei pea. See on nagu retooriline küsimus. Ma arvan, et kõikide nende tehnoloogiaküsimustega ma siin ei ole asjatundja, et selle kohta midagi arvata nii et ma tänan.

KÜSIMUSED:

G. Kangilaski:

Sotsiaaldemokraatidest. Te alustasite väitega, et me seisame arengu vastu. Mõned ütleks pigem, et võibolla me seisame taandarengu vastu, aga mu küsimus lähtub nüüd ikkagi sellest tehnoloogiast. Jäi mulje justkui te väidaks, et see valitud puiduväärindamise viis, mis me teame, et on vähemalt sada aastat vana juba praegu ja paljude teadlaste meelest juba praegu moraalselt vananemas, on siiski justkui see kahtlematult kõige õigem valik Eesti jaoks ja Eesti arengu jaoks.

U. Varblane:

Vastupidi, kui me kirjutasime...

A. Must:

Las küsimus lõpeb ära ja siis tuleb vastus.

G. Kangilaski:

Ma tahtsingi just küsida, et kui te ise tõite välja siin selle moraalse vananemise ohu ja nii edasi, kas te siis pigem soovitaksite valida mõnda teist ja innovatiivsemat tehnoloogiat ja mis see võiks olla?

U. Varblane:

Ma ütlen, et mina ei ole tehnoloogia asjatundja ja ei hakka üldse selle koha pealt niimoodi arvama, aga kui me käisime koos töörühmas, kus olid inimesed, kes ka veel täna siin räägivad, kes on tehnoloogiainimesed, siis nemad kirjutasid lausa meie arvamusse lause, et kaaluda tuleks sinna selle täiendava ploki lisamist ja see on sinna kirja pandud. Nii et selles mõttes loomulikult on vaja tehnoloogiaid arendada ja selle asja juures on veel väga oluline, et üks asi on see, et on tehnoloogia, aga tehnoloogia peab olema ka tegelikult, ütleme, rakendatav. Ega tehnoloogia laboris üksinda veel ei tööta, see tähendab testimist.

G. Kangilaski:

Täpsustav, ikkagi see...

A. Must:

Aitäh, mulle on tehtud korduvalt märkusi selle eest, et küsimus peab olema lühike, konkreetne, täpne ja diskussioonid, sõnavõttud tulevad pärast.

E. Ergma:

Aitäh. Hea kolleeg, ma saan aru, et Tartu on hirmus tagurlik linn, ei taha võtta uuendusi vastu, kuid ma võin öelda, et see ei ole üldse või see ei puuduta seda puidurafineerimistehast. Esitan sulle konkreetse küsimuse. Kas sina tartlasena oled nõus, et Tartu kõrval tekitab selline gigantne tehas, mis paneb kõva põntsu Emajõe seisukorrale, mis paneb kõva põntsu Peipsile? Ütle palun üks sõna - ei või jaa.

U. Varblane:

Kui ma tartlasena vastan, loomulikult ma ütlen, et ei. Aga nüüd ma ütlen edasi, et ma olen peale tartlase veel ka majandusteadlane, kes tegelikult vaatab seda ka, mis toimub. Mina arvan, et tegelikult puhtpraktiliselt tuleb veel, ma arvan, see arutelu üles nende asukoha punktide osas, kuhu ta võib tulla.

Miks ma seda... oota, ma mõtlen edasi, miks ma seda arvan? Sellepärast et võibolla ühel hetkel on seis selline, et ega investorid lihtsalt ei teegi seda. See võib juhtuda ja väga suure, tähendab, suur võimalus on see, kui kõik need uuringud läbitakse.

L. Danilas:

Aitäh, lugupeetud esineja. Mul oli tegelikult umbes sarnane küsimus. Teie hinnang kui majandusteadlane, objektiivne majandusteadlane selle küsimuse osas - kas te arvate seda, et riigi majanduse nimel võiks ohverdada Tartu, Tartumaa keskkonna? Kas te arvate, et see on õige ja kas majanduslike aspektide poolest on just Tartu see õige ja parim koht selle tehase ehitamiseks?

Aitäh.

U. Varblane:

See ongi nüüd see koht, kus peaks tegelikult hindama selliseid uhkeid asju nagu välismõjusid, erinevaid välismõjusid ja seda tulekski teha. Tegelikult see, aga vaat see on see koht, kus me niimoodi *a priori* ütleme, et me tegelikult teame juba praegu, ilma et me üldse mitte midagi siin rehkendaks. Mina ei tunne tehnoloogiat, tegelikult praegu need samad küsimused, mida siin üles tõsteti, et kuidas sealt mingi fosfor välja saada ja kuidas haisuvabaks saada, meil on siin saaliski inimesi, kes tegelikult teavad nendele küsimustele vastuseid, kuidas seda teha. Need tehnoloogiad on pikas plaanis juba olemas. See maksab ainult palju raha ja küsimus on, kas see raha sisse panna või mitte sisse panna. See on tegelikult enamvähem niimoodi. Näiteks needsamad haisuküsimused, need pannakse... aga ma ei ole selles asjas nii suur asjatundja.

M. Lauristin:

Aitäh, kallis kolleeg Urmas. Me saime sinu ettekandest teada, et Soome on parem kui Eesti, sest ta on suurem ja rikkam. Me teadsime seda ka enne. Me saime teada ka seda, et see tehnoloogia on juba praegu moraalse vananemise ohus ja et paremad tehnoloogiad ei ole veel selged. Aga samas me saime teada, et me peame kindlasti toetama praegu seda ettepanekut. Või me ei saanud nii aru? Kui me ei saanud nii aru, siis ma mõistan, et tegelikult see nõue, mis praegu meil on siin meie poolt ette valmistatud, et see planeering tuleb lõpetada ja tuleb teha teistsugune planeering, mis arvestaks kõiki neid asjaolusid, tõesti vaataks kogu Eestit, vaataks kõiki neid asju. Kas see on ka sinu kui eksperdi arvamus? Kas ei või jaa.

U. Varblane:

Ei ja jaa, see on peaaegu nagu kohtupingis juba. Ma arvan, et selle punkti juures siin on see, mis mina ütlesin, millest ma olen nõus rääkima, on see, et missugused on erinevad võimalused olnud, kuidas seda puitu väärindada, mida me oleme teinud, mida me ei ole teinud, mida teised on teinud. See nüüd, kuskohas seda teha, on tegelikult tõepoolest asukoha küsimus ja nii, nagu siin enne oli juttu, tegelikult me võimegi öelda, et me arutasime seda korralikult, et kus need võimalused veel võiksid olla, Narva jõe ääres ja siis olid variandid veel Sillamäe ja kõik see. Investori poole pealt on see küsimus, tema peab selle üle aru pidama, kas ta on sinna valmis minema või mitte ja kui ei ole, ei lähe. Nii ongi. Aga see on teema. Muidugi.

K. Leetmaa:

Hea professor Urmas Varblane, mina olen Kadri Leetmaa. Ma tulen tagasi selle juurde, et me oleme ülikoolilinnas ja ma olen täiesti kindel, et te võite meile pika loengu rääkida sellest, kuidas areneb teadusmahukas majandus, innovaatiline ja nii edasi. Mina geograafina olen ka täiesti kindel, et lisaks sellisele väikesele konkurentsieelisele, et ühes tööstusest tekib mõga, mida katseklaasi ajada ja mida saaksid teadlased uurida, hoiab ühte linna ja tema majandust üleval see, et talentidele on atraktiivne elukeskkond. Ma küsin teilt sama küsimuse - kuidas ära hoida ja leevendada mainekahju?

U. Varblane:

Selle küsimuse vastus on väga keeruline. Kõigepealt esimene pool küsimusest oli ju tegelikult see, et Tartu peaks olema teadusmahukama majandusega linn ja nüüd see, mis praegu on toimunud, on see, et meie teadusmahukus kogu selles valdkonnas, mis puudutab seda tehast, on väga nõrk praegu. Meil on seda väga vähe ja see oleks võimalus, üks võimalus Tartu Ülikoolile igal juhul kahelt poolt. Ühelt poolt selle tehase enda protsesside arendamise poolt ja teiselt poolt kõikvõimalike keskkonnamõtjude kõrvaldamise poole pealt, et tehnoloogiaid arendada. Ühelt poolt ja teiselt poolt. See on tegelikult täiesti võimalik. Kas see peab olema Tartus? Minu küsimus on alati selle koha pealt, selle *not in my backyard* (mitte minu tagahoovis) küsimuse juures, et loomulikult, me peaks seda mõtlema, mis on need teised kohad, kelle *backyard*'i tuleks see saata ja kes oleksid sellega nõus. Nüüd see on teema, mis, ma arvan, kindlasti tõusetub siin uuesti korduvalt veel, missugused need teised lahendused on ja kuskohas veel põhimõtteliselt võiks arutada ja seda panna. Siis tuleb sinna tehnoloogiline piirang, logistiline piirang peale, toorme paiknemise koht ja see arutelu iseenesest võib, ma mõtlen, lõppeda sellega, et tõepoolest Daugavpils linn saab ühe tugeva tehase. Aga ma lihtsalt seda praegu ütlen, kui väga paljude jaoks ei ja kui-de jutuna, see on väga tinglik kõneviis.

P. Laurson:

Aitäh, hea akadeemik, huvitava ettekande eest. Üks viiskümmend aastat tagasi kerkis Vaiksesse ookeani üks saar, Nauru, just. Teate seda lugu väga hästi. Alguses hakati seal fosforiiti kaevama,

nähti suurt rikkust ja tänaseks on see üks vaene saar, kus haigused levivad tänu sellele kaevamisele ja ei pandud tähele aspekte keskkonna saastatuse osas. Mõeldi ainult sellele majanduse poolele ja see oligi tollel hetkel hästi kasulik. Te tõite siin näitena Soome näited ja Rootsi näited. Need ei ole üks-ühele kahjuks ju Eestisse ülekantavad, reovesi on seal ka olemas ja see läheb suurelt jaolt ära merre. Miks te jätate välja selle keskkonnasaaste aspekti majandusanalüüsi juures? Kusjuures see on just kõige olulisem.

U. Varblane:

Meie akadeemia raporti viimases osas oli sellest asukohast kirjutatud ja seal oli kirjutatud ja olid isegi isegi konkreetsemad ettepanekud ka, missuguseid kohti võiks veel kaaluda. Need olid seal kirjas, aga nende üle praegu siin arutelu üldse ei käi ja selles mõttes see asukohasoovitus, mida me tegime sisuliselt, ei ole, ütleme, käiku üldse läinud. Nauru loo juurde ma tahaks tagasi tulla. See Nauru lugu siiski on veidi teistmoodi lugu. Tegemist ei olnud ju millegi muuga kui naturaalselt selle fosforiidi ärakaevamisega. See saar kaevati lihtsalt seest tühjaks ja lõpuks sellest saarest ei jäänud midagi järgi. Siin paralleeli tuues tegelikult ma arvan, et Eesti ühiskonnas tuleb veel üks väga tõsine arutelu üles, mis on seotud meie fosforiidiga. See tuleb uuesti üles ja mis sellest edasi saab, seda me veel ei tea, aga ma arvan, et see on ainult aja küsimus, millal see tuleb.

Tehnoloogiaid praegu arendatakse järjest ja see temaatika praegu on, ma tean päris mitmeid ka teadlasi, kes seda uurivad praegu ja see on üsna selline, see on samas eelise teema. Meil on mingi ressurss, kuidas me seda saame väärindada, kas see on keskkonnakõlbulik tehnoloogia või mitte. Nii et ma ei tea. Selle Nauru näite puhul ma ei arva, et Eestiga ikkagi väga paralleele tõmmata saab ükskõik mis osas. Naurus oli veel teine probleem. Need inimesed, kes seal olid, läksid püsti laisaks, nad ei viitsinud enam mitte midagi teha ja nad surid sisuliselt haiguste kätte ära, sest neil tulid seal kõikvõimalikud haigused kallale. Seda lugu on päris põhjalikult uuritud.

R. Kaalep:

Aitäh. Mul jäi ka kripeldama see teie väljend - tehase moraalne tehnoloogiline vananemine. Kas ma saan õigesti aru, et see tähendab seda, et ühel hetkel inimesed jõuavad selle arusaamiseni, et see tehas on keskkonnaohtlik, seni nad veel ei ole sellest aru saanud? Kui see on nii, jääb arusaamatuks teie mure, et äkki sel juhul investorid enam ei ole nõus seda tehasest rahastama. Kui see on keskkonnaohtlik, siis on ju väga hea, et investorid ei ole nõus seda rahastama.

U. Varblane:

See võibolla ei tulnud sealt päris selgelt välja. Mõte oli tegelikult selles, et kui mingi tehnoloogia rakendatakse, siis see hakkab kogu aeg moraalselt vananema, juba järgmine päev, aasta pärast, kolme ja viie aasta pärast. Kui kiiresti see toimub, eri valdkondades muidugi erineva kiirusega. Ma ütlen, et mina ei võta seda õigust, et ma hakkasin siin tehnoloogiaid tohutult analüüsima, ma ei ole selle valdkonna inimene. Selleks peakski olema väga korralikud tehnoloogiainimesed ja minu arvates peaks selle protsessi juures olema kõige mõistlikum lahendus, et need tehnoloogiaekspertid ei tuleks üldse Eestist, vaid need tuleks väljastpoolt Eestit, enamus vähemalt. Need oleksid selles mõttes ikkagi suhteliselt sõltumatud inimesed, kellel ei ole mingit kokkupuutumist meie mistahes äripooltega, ja võtaksid selle asja tõsiselt ette. Meie ühiskonnas tegelikult ikkagi ka tunnistatakse sedalaadi ekspertide arvamust päris hästi. Ma arvan, et see on kõige praktilisem asi, mida saab praeguses olukorras teha. Jagada ära need erinevad rühmad, erinevad ekspertid ja ekspertidega võib siis teha ka veel niimoodi, et neid valivad erinevad ringkonnad. Ühed ekspertid ja teised ekspertid, et ei ole nii, et üks otsib need ekspertid kõik välja.

M. Lotman:

Aitäh suurepärase esituse eest nii vormilt kui sisult. Nii kontsentreeritult ja hästi oli kõik esitatud. Ma pean ütlema, et ma olen peaaegu kõigega nõus. Kui ma alguses kuulsin sellest projektist, ma ütlesin *yes*, just sellist asja on Eestis vaja, kuni ma hakkasin asjasse süvenema. Nagu me seda suurepäraselt teame, et kõik võidud on kuskil ka kaotused, kõik asjad maksavad ja siin puhtmajanduslikult on see probleem, et tehnoloogiad, mis peaaegu elimineerivad reostust, on väga kallid, ja see tõmbab selle rentaabluse alla. Ma olen nõus, heameelega vaatasin Rootsi või Soome kaarti, aga ma ei näinud seal ühtegi kohta, kus sedalaadi tehas rajati vanasse ülikoolilinna. Tartus

on vaid üks selline linn erinevalt Soomest ja kuidagi mul on sellest linnast kahju. Ütleme, Eesti patrioodina ma tahaks, et majandus areneks, tartlasena, et mitte meie kulul ja mitte selle keskkonna kulul, mis on Tartu, ülikoolilinn.

A. Must:

Hea kolleeg, sõnavõttud tulevad hiljem.

M. Lotman:

Jaa, jaa, see on küsimus. Küsimus on see, et kas te ei arva nii?

A. Must:

Juba oli ka vastus olemas, aitäh, vastus oli - mul ka.

R. Kekkonen:

Ragnar Kekkonen, Reformierakond. Kiire küsimus. Kas olete analüüsinud ka, kuidas tselluloositehase toorainevajadus mõjutab Tartu sooja hinda, toasooja hinda?

U. Varblane:

Ei ole, lühike vastus.

M. Hallik:

Hea ettekandja. Me teame, et viimase kuue aasta jooksul on Tartusse jäänud umbes kolmandik üliõpilasi, sest meie demograafia on sellises trendis. Kas on võimalik välja arvutada seda, kui palju läheb maksma see, kui edaspidi valib veelgi vähem üliõpilasi Tartusse õppima tulemise kasuks, sest et ei soovita veeta oma elu parimaid aastaid aeg-ajalt haisvas linnas? Aitäh.

U. Varblane:

Ma ei tea, kas Tartu on see, mis peab olema see aeg-ajalt haisev linn, ma arvan, et kui on selline lahendus, siis seda ei tohi lihtsalt teha. Pigem on praegu probleem Tartus ju hoopis teine. Töökohad, mis on kõrgepalgalised töökohad, need on Tallinnas ja mitte Tartus. Kogu liikumine on Tartust ära ja küsimus on, kuidas teha niimoodi, et siin oleks töökohti, kus inimesed tahavad tööl käia. See liikumine pigem on ikka niipidi. Tudengite mõttes... no see haisuküsimus on, ma arvan, selline suhteliselt, ütleme, provokatiivne, et kui seda lahendust ei ole, et see haisuprobleem ära lahendada, siis ma ei kujuta ette, et siia üldse keegi seda teha saab. Nende tudengite siiatuleku puhul, ma arvan, on põhiline küsimus ikkagi selles, kas meie ülikooli õpetamise tase, need isiksused on sellised, et nad siia tahavad tulla. See on ikka põhiline, miks nad siia tulevad.

H. Pikhof:

Aitäh, akadeemik Varblane, te tõepoolest rääkisite väga huvitavalt, kuulasin suure, suure huviga. Aga te just ütlesite ka, et teadlased, kes tehnoloogia välja töötaksid, need peaksid olema väljastpoolt, mitte Eestist, et nendel poleks mingisugust seotust äripartneritega. Või sain valesti aru?

U. Varblane:

Valesti, jah. Mu mõte oli ikka hoopis teine. Mõte oli selles, et kui on need erinevad hinnangud praegu tehnoloogiate üle, siis neid hinnanguid peaks tegema inimesed, kes on väljastpoolt, aga tehnoloogias peaks olema vastupidi, peaks olema välismaa omad ja meie omad koos, et me õpiksime ka, et meil tekiks uuesti see põlvkond inimesi. Praegu on nii, et tehnikaülikoolis viimased keemilise töötlemise asjatundjad on juba pensionärid.

H. Pikhof:

Ma tahtsin küsimuse ka küsida. Ma sain ühest asjast siis valesti aru, ma väga vabandan. Nüüd kui ma vaatan Est-Fori kodulehekülge, te seal olete nõustaja, täna olete siin teadlase ja akadeemiku rollis. Kas siin mingit konflikti ei ole?

U. Varblane:

On väga lihtne vastus. Tookord, kui nad selle projektiga üldse Eesti ühiskonnas välja tulid, oli nende küsimus, et kas mina olen nõus ütlema neile majanduse makrotaseme peal, mismoodi see võiks kogu majanduse arengusse sobitada. Ma ütlesin, et see on tõepoolest koht, kus me näeme väga suurt ettevõtmist, mis võib väga kergesti lihtsalt saada ära tapetud. Ükskõik kuskohta see lõpuks maandub, on nii, et ettevõtjatel praegu võtta endale kohustusi üks miljard, ma ausalt öeldes ei taha ette kujuta seda, et ma oleksin ettevõtja, kes vastutab sellise rahakoorma eest. See magamine õhtul ei ole väga rahulik. Ma soovitaks selle üle... Siin kunagi lehes oli mingi tohutu artikkel, kes kõik rikastuvad, mingid perekonnad rikastuvad. Kui nad juba niigi rikkad on, mis nad siis nüüd siin rikastuma peavad veel? Tegelikult on ikkagi küsimus, kui keeruline on sellise asja

kokkupanek. Ausalt öeldes Eestis puudub siiaaani kogemus sedalaadi projekti tegemiseks üldse ja see mulle imponeeris. Julgus, ettevõtlik julgus võtta ette nii suurt asja. See, et nad saavad peksa hirmsal kombel, oli ette näha, ja see kõik toimubki, aga tegelikult missugune ettevõtlikkus oli nendel inimestel riskida nii teha. Kusjuures põhiargument oli see, et minna sõtta tegelikult UPM Kymmene'ga, Stora Enso'ga kelle kummagi käibed on üheksa miljardit, kelle finantsvahendid on meie mõistes lõpmatud. Lõpmatud. Meie mõistes on nad lõpmatud. Üheksa miljardit. Kahe Soome suurima firma, kes tselluloosipaberit teevad, nende käive kokku on sama suur kui Eesti SKP, kahe firma käive. Mõelge, milline on nende võimalus vastu töötama hakata. Väga suur. See tegelikult, ma arvan, ka veel käivitub, kui ei ole juba käivitunud. See oli see, miks mina olin nõus ütlema, teate, ma aitan nii palju kui saan, et teid kohe ära ei tapetaks. See ongi see vastus.

J. Laur:

Aitäh. Ma lihtsalt täpsustaks seda eelmist küsimust ja seda emotsionaalset vastust. Ma saan aru, et tuleks või oleks oluline vähemalt täpsustada seda rolli, millises rollis te täna esinesite. Kas te olete Est-Fori nõustajana täna või olete nii öelda sõltumatu teadlasena?

U. Varblane:

Mina olen siia kutsutud Aadu Musta poolt kui teadlane, kes ütleb seda, mismoodi Eesti metsa on väärindatud seni ja mis on seal hästi ja mis võiks olla paremini. Kogu lugu.

A. Punt:

Aitäh tõesti väga hea ettekande eest. Puitu tuleb väärindada ja see tehas tegelikult on vajalik ja metsa raisku laskmine, metsa mädanema laskmine on selge kuritegu meie rohelise kulla vastu, ma jagan ka seda põhimõtet. Aga ma mõtlesin nende investorite nõuetele sellele tehasele ja teie jutule ja mul tuli silme ette hoopis üks teine koht Eestis, Pärnu lähedal. Rail Baltic, ühendus varsti Helsingi tunneli kaudu, ühendus Euroopaga, Pärnu jõgi, meri, Lõuna-Eestis endiselt. Kas siis majanduslikult saab vastata, kas see ei oleks parem koht?

U. Varblane:

Me panime Pärnu ka sinna kirja, seda kõike saab vaadata, Pärnu on seal kirjas ja paar kohta veel. Ma tahan öelda seda arvamust, mille ma kirjutasin. On Pärnu seal ja on seal ka Sillamäe.

M. Jääger:

Aitäh. Põhimõtteliselt oleks mina ka täiesti nõus sellega, et sellist asja oleks Eestisse vaja, aga olles elanud Supilinnas ja, ütleme, kesklinna piiri peal, võin ma öelda, et kui, ühesõnaga, see asutus tuleb nüüd Emajõe ülesvoolu ja Tartu on paraku, eriti see kesklinna, Supilinna osa, kausikujuline, siis arvake ära, kuhu see toss põhiliselt koguneb. Aga tahtsin küsida hoopis sellise küsimuse, et oli ju meil suurepärane tselluloosi- ja paberivabrik Kehras. Mina mäletan veel seda, kuidas ma vanaema aias sõin valgeid klaare, mis maitsetid kuidagi väga imelikult, sellepärast et tehase toss tuli sealt. Mis Kehrast on saanud ja kas sellest üldse on juttu olnud? Aitäh.

U. Varblane:

Kehra elab edasi, üks nad seal tasapisi on oma tehnoloogiaid proovinud parandada. See tehas on maailma mõistes üliväike, ta asutati 1938. Selle avas veel president Päts, see on Pätsi aegne tehas, see on siis 80 aastat vana tehas koos kõige sellest tulenevaga. Meil on teine tehas veel Kundas. Meil on Kunda tehas ka, Kunda tehase numbrid on tegelikult palju paremad. Kunda tehases on praegu niimoodi, et neil on 85 töötajat ja nende käive on ligikaudu kuskil 90 miljonit, nii et praktiliselt ühe töötaja kohta tuleb üks miljon aastas. Kunda tehasest on üldse väga vähe juttu. See toimib seal päris korralikult ja loomulikult see on see koht, mida me oleme siin ka Erik Puuraga arutanud selle üle, et palju lihtsam on seada, paigutada sinna kohta, kus enne on tööstus olnud ja Kunda on selle kohta ehe näide, kus selle tulemusena tegelikult on praegu hoopis keskkond parem koos kogu tsemenditehasega, seal ei ole enam mingit tolmu ega mitte midagi sellist ei ole. Inimestel on tööd ja leiba. Kunda Estonian Cell'i tehase investeeringumaht oli, ma vaatasin järgi enne siiatulekut, 153 miljonit oli selle tehase investeering. 153 miljonit oli vaja selleks, et luua 85 töökohta. Kaks miljonit, üks töökoht. See ongi kapitalimahukas tulevikumajandus. Tähendab on kaks poolt, on üks pool, mida me Tartus väga hästi näeme, kogu IT-valdkond, mis on suurepärane ja mida me praegu Delta maja musta boksiga proovime ettevõtete siduda ja see on väga äge tegevus. Nüüd teine pool on siis, ütleme, traditsioonilise majanduse pool, mida peaks ka teadusega siduma. See küsimus ei ole mitte selles, et kas see tehas tuleb Tartusse või kuhu tahes, küsimus on selles, et Tartus on keemikud, Tartus on keskkonnateadlased ja kui nad selle tehase

arendamisega kaasa ei lähe selles mõttes, et oma mõistust sinna kaasa ei pane, siis see on tegelikult väga halb, sest siis meil seda kompetentsi juurde ei tule. Selles mõttes peaks olema see tagasisidesüsteem, mitte ühepoolne.

V. Šokman:

Täna samuti väga huvitava ja sisuka ettekande eest, aga mul oleks natukene... Unistame natukene, ütleme, et me leiame Eestis sellise koha, ärme ütle, kus see tuleb, sellise koha, kus me saame selle investeeringu või, ütleme, ettevõtjad või meie saame selle investeeringu teha, tehnoloogia tuleb viimase peal, nullreostus, mis iganes, kõik sealt tuleva toodangu eest saadav papp jääb meile ja lastele ja lastelastele ja nii edasi. Teie nüüd kogenud teadlasena ja maailma näinud asjade uurijana - mitu aastat meil seda õnne saaks olema, enne kui need, keda te siin nimetasite, paar võimalikku varianti, kelle marjamaale selle tehasega minnakse, ja tekib veel selliseid huvilisi, kes tahaksid seda omale, mitu aastat möödub enne, kui see tehas väljub Eesti kontrolli alt?

U. Varblane:

See küsimus on selline, millele on väga raske vastata, sest seda otsustavad ju need inimesed, kes seda tehas omavad ja nende eest ei saa vastata. Ma saan küsimusest suurepärast aru ja ma arvan, et siin võib tekkida isegi hoopis teisi katsetusi selle protsessi käigus, et nad võivad proovida hoopis omanikeringi püüda tulla, see võib ka juhtuda, seda me ei tea.

L. Kaplinski:

Aitäh. Mina isiklikult seda ei karda, et tehnoloogia on saja aasta vanune, ma just uurisin järgi, et keemilised protsessid on töötanud enamvähem samamoodi vist viimased 14 miljardit aastat. Aga ma küsiks seda asja, et töite Kunda näite ja see on selles mõttes väga hea näide, et siin saalis on väga palju inimesi, kes ütlevad, et põhimõtteliselt Eesti jaoks see tehas oleks hea, aga Tartu jaoks väga kahtlane, ei taha, sest üks argument on ka see, et ta on liiga suur. Idee algatajad on öelnud, et miljarditehas või ei midagi. Mis on teie vaade selle suuruse küsimuse koha pealt?

U. Varblane:

Ma arvan, et seda suuruse küsimust tegelikult tuleb arutada siis, kui on nendel kavandajatel ka see tehnoloogia selge, sest need asjad on ikkagi koos vaadatavad. See suuruse küsimus on tegelikult täpselt see, mis praegu Euroopas on oluline, tähendab, väga palju väikeseid tehaseid saavad nüüd vanaks ja pannakse kinni ja näha on, et asemele tulevad suuremad. Väikesed asenduvad suurematega ja see on sellepärast, et see mastaabi sääst on seal hästi oluline selles mõttes, et see kulu kõver läheb niimoodi alla, et mida suurem maht on, seda rohkem ühiku kulu kukub, et see on selline väga tundlik valdkond. Päril selgelt on see umbes planeerimisülesanne, mida niimoodi siin kuskil laua taga keegi ei oska kindlasti vastata. Väiksema tehase tegemise soovitus oli ka meil kirjas raportis, et see on seal tegelikult kirjas, on juba olemas see ettepanek, aga selle peale on vastus olnud praegu nii, et tasuvuse teema vajab sellisel juhul väga tõsist rehkendamist, et milline on see osa. Lõpuks ei saa ju nii ka mõelda, kui te mõtlete nüüd investorile, kes võtab mingisugused kohustused ja juba enne kui üldse masinad käima paneb, siis ta ütleb, et tegelikult on nii, et see toode on nii kallis, et seda ma turul müüa ei saa. Praegu on ju see küsimus ikkagi väga oluline ja seda ma oma arust siin ka ütlesin. See nõudlus... ega lõpuks tehas ei ole ju eesmärk, tehas on ainult kulu. Eesmärk peab olema selle toodangu konkurentsivõime maailmaturul, et me saame selle ära müüa. Kui me seda ära müüa ei saa, siis seda tehas ei tulegi, pole mõtet teha, kui toode on nii kallis. See on ju täitsa elementaarne rehkendus. Eesmärk ei ole tehas. See on tegelikult väga vastupidi, tähendab, eesmärk peab olema see, et see, mis sealt tehast tuleb, on müüdav, kuskil on keegi, kellele see loob väärtust, ja kui ei ole neid, kellele see väärtust loob, siis kukub see asi kõik kolinal kokku.

A. Must:

Aitäh. Sellega oleme jõudnud esimese plokiga läbi. Vaheaeg nähtavasti 10 minutit.

Vaheaeg

3. Riigi eriplaneeringu protsess

- ettekandja riigihalduse minister **Jaak Aab:**

Austatud Tartu volikogu liikmed, linnavalitsuse liikmed, head Tartu inimesed, tänan selle võimaluse eest, et ma sain tulla siia. Mis on, kõigepealt pean ära kirjeldama oma rolli, riigihalduse ministri roll kogu selle teema juures on selline, et riigihangete osakond või, vabandust, see ka, ühesõnaga, planeeringute osakond rahandusministeeriumis halduse järgi allub riigihalduse ministrile ja sellepärast riigihalduse minister selles protsessis on. Ma räägin ära ka, kuidas see protsess algas, aga kõigepealt ütlen selle rolli juurde ka seda, et ministrina olen seda enda jaoks näinud niimoodi, et minu poliitiline vastutus on viia läbi seda protsessi võimalikult erapooletult, võimalikult põhjalikult ja üks selle protsessi osa on tänane kokkusaamine kindlasti. Nüüd miks see eriplaneering algatati? Püüdsin ka põhjalikult järgi uurida, sest eriplaneering algatati, protsess algatati 11. mail 2017. Minul tuli astuda ministri ametisse 12. juunil 2017. Tähendab, ega pikalt ei seleta, selline ettepanek tuli investorilt, et nad sooviksid sellist tehast rajada ja vastavalt seadustele see siis esitatakse valitsusele, kui räägime eriplaneeringust, ja valitsus suunab selle tegelikult rahandusministeeriumile vastava ettepaneku tegemiseks. Rahandusministeerium võtab arvamused vastavate valdkondade ministeeriumidelt, mis on põhiliselt majandus- ja kommunikatsiooniministeerium ja keskkonnaministeerium, kes antud juhul oma ettepanekud tegid. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium ja keskkonnaministeerium põhjendasid ka seda, miks antud küsimust peaks käsitlema eriplaneeringu protsessis. Antud protsess nähti ette planeerimisseaduses, mis võeti vastu või hakkas jõustuma 1. juulil 2015. Nii et keskkonnaministeerium hindas, et kavandatav objekt veevarude kasutuselt ja ka selle põhjal, millist mõju ta võib avaldada, selle hulgas ka piiriveekogule ehk Peipsi järvele, selle vee kvaliteedile, elustikule, on ka rahvusvahelise mõjuga. Me räägime riiklikust ja rahvusvahelisest mõjust, miks eriplaneeringu protsess sellise asja juures algatatakse. Tehase rajamisel võib olla oluline mõju Eesti metsa- ja puidutööstusele ning metsaomanikele, see on samuti keskkonnaministeeriumi hinnang. Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi hinnang on, et tehase rajamine aitab kaasa mitmete riiklike eesmärkide täitmisele nii transpordi, energeetika kui ka majanduse arengu valdkonnas. Sellise ettepanekuga tuldi valitsuse ette ja valitus otsustas selle protsessi algatada. Kõigepealt pean kohe jälle veel üle kordama - see protsessi algatamise otsus ei tähenda veel kuskile millegi rajamist ega ka mingisse konkreetseesse kohta rajamist. Järgmine teema - kust tuli siis see piirkond? Nagu siin tänagi kõlas, oleks võinud ju kaaluda teisi. Ma tean, et investor ütles, et tema saab rajada selle tehase niimoodi, et ta on kasumlik ja arvestab tema tingimusi, umbes sellesse piirkonda. Seda hindasid ministeeriumid - majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, keskkonnaministeerium, ja ütlesid, et vastavalt selle otstarbekuse põhimõttel ja ressursi põhimõttel, palju tal selleks ressursi ja raha kulub, võiks selle eriplaneeringu protsessi piiritleda Viljandi ja Tartu maakonnaga, tegelikult on ju siin taga Emajõgi, nagu me kõik teame, oma veemassiga ja teiselt poolt toore, mis siin siis ümber on, nii nagu täna on juba seletatud. Sellised põhjendused olid, miks piiritleti selle alaga ja algatati selle ala peale. Nüüd momendil kus me selle protsessiga oleme? Nii, nagu ma kirjeldasin, kuna on selle kohta riiklik huvi ja ma arvan, et me ei pea enam põhjendama, miks see nii suur huvi on, me näeme siin Tartus seda, kus on konkreetse piirkonna ja koha huvid ja hirmud ja kartused, ma saan sellest kõigest aru, ärge arvake, et ma ei saa, ma esitasin samad küsimused, kui ma ministriks sain ja kui ma pidin selle protsessiga tutvuma - Emajõe kohta, lõhna kohta, Tartu kui ülikoolilinna kohta ja nii edasi. Vastus on see, et konkreetset asukohta ei ole, kuigi, jah, see piiritlus on suhteliselt lähedal, kui me hakkame kaarti vaatama. Ma olen ka kaarti vaadanud, ma tean. Nii. Taustaks võib öelda küll, et kui investor on öelnud väga suhteliselt kindla piirkonna, siis investor ise tegelikult on suurendanud seda riski, see on siililegi selge, kui selles piirkonnas mõjud on nii negatiivsed, kui see tuleb uuringutes niisugusena välja, siis investor riskib, et selles piirkonnas seda tehast ei tule, on küllaltki suur see tõenäosus. Kõik muu protsess on ette nähtud seadusega. Täpselt seaduse järgi me neid asju teeme. Nüüd on küsitud, et miks nii vähe on räägitud avalikkuse ees, aga me oleme ette valmistanud protsessiks ja praegu jõuab kätte just nimelt kaasamise ja avalikustamise protsess. Minuga on käinud kohtumas näiteks Eesti Metsa Abiks eestvedajad. Ma ei ole keeldunud, aga mitte keegi nagu pole konkreetset huvi ka tundnud. Ma just uurisin, et kas Tartu linnavalitsus on ka näiteks huvi tundunud. On mõned teabenõuded esitatud teatud detailide kohta, aga kohtumise soovi või selgituse soovi pole olnud. Nii et ma väga soovin,

et edaspidi ka mina proaktiivselt soovin kõiki kaasata. Ma arvan, et tegelikult Tartu on väga oluline, rääkimata sellest asukohast, kas see tehas tuleb siia, ma vaatan sellele potentsiaalile otsa, mis Tartus on, ülikoolilinnal on see potentsiaal, et hinnatagi neid erinevaid mõjusid, kaasata siia nii, nagu Urmas Varblane ütles, võibolla rahvusvahelisi eksperte, see on lahtine protsess. Mis siis praegu on toimunud? On siin etapid ja ajakavad, see ajakava on iseenesest juba lohisema läinud, ütlen puht niimoodi kõrvalt märkusena. On koostatud lähteseisukohad ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsuse eelnõu ehk *draft*. Miks seda vaja oli? Seda on tehtud asutuste koostöös, ministriumide koostöös ja kuulatud muidugi ka investori arvamust, sest me peame teadma, mida ta teha tahab, siis me teame, mida me hakkame uurima. Seal on terve nimekiri uuringutest, analüüsides, mõju hinnangutest, mis on selles eelnõus kirjas. Selle eelnõu põhjal korraldati riigihange, kus vastavad konsultandid ja konsultatsioonifirmad peaksid välja valitama. See hange on lõpujärjekorras, sellel on olnud ka vaidlustusi. Momendil käib sõelumine, täpseid neid konsultatsioonifirmasid mina teile nimetada praegu ei oska, aga ma oskan öelda küll üldiselt, siin on ka terve kirjandus nendest uuringutest, aga üldisemalt on nii, et mis konsultatsioone selle hanke käigus tahetakse saada. See on planeeringu koostamise konsultatsioon, geoinfo analüüs, planeeringu seletuskirjad, joonised, aga need tegelikult tulevad põhiliselt järgmise etapis. Mõjude hindamine, sealhulgas keskkonnamõju strateegiline hindamine, samuti ka paljude muude mõjude hindamine, mis on siin kõlanud juba viimastel päevadel ka ajakirjanduses, majanduslikud, kultuurilised, mis on seotud võibolla ka mainega, nagu te esile tõite, sotsiaalsed, nii et teadaolevate vajalike uuringute koostamine, looduskeskkond, liiklus, müra, arheoloogia, lõhn, see kõik on nende uuringute eesmärk. Nii et kuidas lühidalt kokku võtta? Nüüd selle hanke käigus me konsultandid oleme leidnud. Koos konsultantidega, avalikkust kaasates, kaasates vastavaid riigiasutusi, spetsialiste, koostatakse nimekiri, mis on esialgne, pannakse välja, tutvustatakse avalikult. Kõik saavad kaasa rääkida - vastavate valdkondade teadlased, eksperdid, saavad käia selle nimekirja läbi ja öelda okei, aga äkki peaks seda veel täpsemalt uurima või seda asja, äkki paneme midagi siia veel juurde. Nõus, need ettepanekud kaalutakse läbi. See on nagu planeerimisprotsess, see on avalik ja kaasav. Kui nüüd rääkida sellest, nendest ajakavadest, mis siin kõik kirjas on, et oleks ka arusaadav, siis iseenesest see mõjude analüüs on siin, mina ütlen, liiga optimistlik, ma ei usu, et asukohtade võrdluses ja mõjude analüüsis jõutakse mais 2019 selleni, et saab ära teha asukohavaliku otsuse. Praktiliselt see ei ole võimalik. Me oleme juba selles protsessis nii palju veninud, et me ei jõua sinna. Nüüd, jah, seaduse järgi teeb selle asukohavaliku riigihalduse minister, aga mina usun, et sellise avaliku huvi puhul riigihalduse minister ilma valitsuseta seda otsust ei tee, ükskõik, kes ta siis on. See on minu rida. Alles siis minnakse detailsesse planeerimisse ehk siis, kui on see üks asukoht, teoreetiliselt võib olla ka kaks, siis hakatakse detailselt uurima, veel detailsemalt, detailplaneering eeldab ka nende samade mõjude täpsemat hindamist. Sellest tehnoloogiast, mis siin juttu oli, me teame praegu, et on olemas üks tehnoloogia, kas selle aja peale on arenenud või ei ole, seda peab ütlema investor, kuidas ta tahab teha, ka selle tehnoloogia hindamist ja selle mõjude hindamist. Mina olen kogu aeg öelnud, et minu jaoks selles algatamises ja nendes hindamistes kindlasti see majanduslik osa, mille rääkis Urmas Varblane väga hästi lahti, jah, sellel on kindlasti ja sellel on üleriigiline mõju majanduslikult. Palju olulisem mõju on kindlasti keskkonnamõju ja keskkonnamõjude kohta ma ei hakka pikalt rääkima, meil on võimalus küsida Siim Kiisleri käest küsimusi. Temaga juhtus samamoodi, et eriplaneeringu algatamise otsus oli tehtud enne seda, kui Siim Kiisler sai keskkonnaministriks, aga eks me siis oleme üritanud ajalooa tutvuda ja ma ei võta oma vastutust maha. Poliitiline vastutus valitsuses ongi järjepidev, nii et tuleb mul need asjad selgeks teha, ma üritasin endale need selgeks teha, need asjaolud selgeks teha. Lõppkokkuvõtteks tahaks öelda nii - ma ei saa oma isiklikku seisukohta öelda, ma pean olema neutraalne, rahastamisel on küsitud, et investor maksab kinni. See on tavapraktika kõigis riikides. Ka detailplaneeringute puhul ettevõtja maksab teil kinni, kui linnavalitsus toimetab planeeringuga. Nii see on. Meil on ka seadustes kirjas see, et arendaja maksab kinni vastavad uuringud, näiteks keskkonnamõju hindamise, keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses on see kirjas. Arendaja maksab kinni kõik uuringud. See on kaasnev seadus selles protsessis. Nii et kui nüüd öeldakse, et arendaja maksab kinni, järelikult tellib muusika, siis vaat selles ongi asi, riik ei tohi lähtuda ühestki muusikast, riik peab lähtuma sellest neutraalsest seisukohast, kuulab ära Tartu volikogu arvamuse, kuulab ära arendajate

arvamuse, kuulab ära majandusekspertide arvamuse, kuulab ära keskkonnaekspertide arvamuse ja selleks tulebki võimalikult põhjalikult uurida. Jah, ma saan aru teie seisukohast. Kui minu elukohas hakatakse planeerima midagi sellist, mul tõusevad ihukarvad püsti. See on esimene reaktsioon. See on normaalne reaktsioon. Kas ta tuleb siia, mina seda ei oska öelda. Ma ei tea. Kui need negatiivsed mõjud on nii suured, siis siin investori risk on, et talle öeldakse ei. See ongi ettevõtte risk. Ta paneb raha alla ja ta ei tea, mis tulemus saab. Riik peab olema siin võimalikult neutraalne kohtunik selle planeeringu protsessis. Nüüd siis natukene taustast. Mina üritasin väga lühidalt anda, kui keegi tahab seda veel, hea, et see arutelu on, võibolla me räägimegi esimene kord suurema auditooriumi ees, võibolla oleks pidanud seda tegema varem, et võtta neid hirmusid ja ohtusid maha. On räägitud erinevatest asukohtadest. Ma ei tea, selle protsessi käigus võib tullagi otsus, et see piirkond nagu ei sobi ja küsitakse investori käest, kas ta on nõus kaaluma ka mõnda teist kohta, kus see kogu mõju siis on võimalik sellisena, et saab sinna tehase rajada. Siis peab investor ütlema, kas ta sellest huvitatud on. Siis tuleb see otsus ümber teha, siis tuleb laiendada piirkonda, aga kuskilt tuleb alata. Nagu te kuulsite, on see metsanduse ja puidutööstuse, Eesti majanduse jaoks väga oluline. Sellist projekti sellises mahus - mul ei ole mõtet korrata neid argumente. See on ühelt poolt öeldud. Mul on tunne, et me võiksime seda uurida analüüside põhjal. See annab meile teadmise, sest ma ei välista, te ise kuulsite, see huvi on suur, võibolla aasta pärast, kahe pärast tuleb järgmine investor ja ütleb, ma tahan ka rajada, uurime, täiesti võib olla. Me võiks selle protsessi läbi teha, me saame aimduse, siis nendest mõjudest paremini ja kui, käsi südamel, kui tuleb see hinnang selline, see ei ole must-valge otsus, laua peal on kõik argumendid, majandusargumendid, Emajõe reostuse argumendid, muud keskkonnamõjud, lõhn, mida ma olen kuulnud, maine, aga need tulebki kõik laua peale panna ja kui need on nii kahjulikud sellele piirkonnale, siis siia teda ei tule.

A. Must:

Aitäh, lugupeetud minister, ülevaate eest, aeg sai täis, aga enamusele asjadele, nähtavasti, mis rääkimata jäi, saab vastata küsimustele vastates. Ja kõige esimesena on ennast kirja pannud Peeter Laurson.

KÜSIMUSED:

P. Laurson:

Aitäh hea ülevaate eest. Üks küsimus. Kui Tartu linnavolikogu täna otsustab, et me ei soovi näha Emajõe kaldal kuskil seda tehast, kas teete otsuse ringi ja lõpetate eriplaneeringu? Aitäh.

J. Aab:

Kindlasti tuleb seda kaaluda. Ma põhimõtteliselt ütlesin oma seisukoha välja. Ka minul on rohkem küsimusi kui hurraa-optimismi. Aga ma ütlesin välja selle seisukoha, et me võiksime seda asja uurida. See ei tähenda, et kuskile täpselt on see paika pandud. See on harukordne võimalus sügavamalt seda probleemi või võimalust uurida. Kui me seda uurimist praegu ei tee, siis mõne aja pärast tuleb järgmine võimalus uurida võibolla ja kindlasti valitsusel on õigus kaaluda iga selle protsessi etapis, kas on nii tugevaid argumente, et see protsess lõpetada. Aga ma tahan näha objektiivseid põhjalikke argumente.

L. Danilas:

Aitäh. Mul on ikkagi küsimus. Kõigepealt ma tsiteeriksin teid, täna ilmus intervjuu, kus te ütlesite täpselt nii, et kui selgub selle protsessi käigus asjaolusid, mis viitavad sellele, et seda pole võimalik teha, siis see protsess on võimalik lõpetada. Te praegu räägite ka, et oleks vaja uurida, uurida ja siis veel detailselt uurida. Aga missugused on siis täpsemalt need argumendid? Just praegu te ütlesite ka, et kui tuuakse lauale need kindlad argumendid ja te näete, et see pole võimalik, siis protsess lõpetatakse. Missugused need argumendid siis on? Kas me räägime

keskkonnamõjudest? Meil on siin teada, et tehas võib haiseda näiteks 54 päeval aastas. Kui näiteks tuleb välja, et tehas haiseb 58 päeval, kas see on juba argument selle projekti või selle asja lõpetamiseks?

J. Aab:

Ma ütleksin nii, et me saame selgemad vastused, kui me need uuringud teeme, siis on need argumentid ekspertide, teadlaste poolt lauale pandud, avalikkuse poolt, ka Tartu linna elanike arvamus, volikogu arvamus, kõik nad on laual. Kindlasti on siis võibolla parem kaaluda kõiki neid argumente. Mis puudutab seda lõhna, ma jälle suunaks keskkonnaministrile, kes kohe tuleb rääkima, aga palju on ka siin argumentatsioonis kõlanud, et on olemas määrus ja kui seda täidetakse normides, et siis võibki nii palju see tehas lasta. Ei ole nii. Konkreetse planeerimise protsessi ja ehitusloa andmise käigus antakse keskkonnaluba, kus need tingimused võivad olla palju karmimad, sest sellise mahu vee kasutamisel, kui need vastavad ka piirmääradele, nad võivad olla keskkonnale kahjulikud, lõhnale, mida iganes. Nii et see kõik tuleb paika panna nende uuringute käigus. Aitäh.

A. Punt:

Aitäh, härra minister. Tartu arvamus kogu selles eriplaneeringu protsessis peab olema ülim ja tartlaste ja meie volikogu täna vastuvõetav otsus, ükskõik, milline see ka pole, kaalub üles absoluutselt kõik majanduslikud kasutegurid, kõik muud asjad. Nüüd kolleeg Laurson juba küsis, aga te ei vastanud, ma nüüd küsin uuesti. Härra minister, kui täna Tartu Linnavolikogu otsustab, et me ei taha seda tehast siia, kas vabariigi valitsus lõpetab selle eriplaneeringu? Aitäh.

J. Aab:

Minu lihtne vastus on see, et valitsus peab siis kaaluma, kas ta selle otsuse põhjal lõpetab protsessi või jätkab seda nii, nagu otsus on vastu võetud ja teeb need uuringud ära. Ma ise saan teist aru, ärge arvake, et ma ei saa teist aru, ma saan teist väga hästi aru, aga ma üritaks jääda, ütleme, konstruktiivsuse, ratsionaalsuse ja objektiivsuse juurde. Need hinnangud on kõlanud, jah, on räägitud võimalikust reostusest mingites määrades, aga alati seda kuskile poole kas nii- või teistpidi võimendatakse, ma tahan näha objektiivseid argumente. Kindlasti tuleb tänast volikogu otsust kaaluda valitsuses. Mina üksinda valitsuse eest kosta ei saa, ma olen üks valitsuse liige, aga kindlasti tuleb kaaluda. Aitäh.

R. Laidre:

Aitäh, väga austatud minister, käimas on riigi eriplaneeringu protsess. Kui me loeme planeerimisseadust, siis seadus ütleb, et riigi eriplaneeringu taga peab olema suur riiklik huvi. Kui tegu on riikliku huviga, siis peaks ju esmalt otsima sobivat asukohta üle kogu Eesti ja seejärel operaatori, kellele siis soovitud asukohas selle tehase ehitamine välja pakkuda. Miks lähtutakse vaid ühe ettevõtja kasumit maksimeerivast äriplaanist ja ühes konkreetses asukohas?

J. Aab:

Alati planeering algatakse vastava arendaja, ettevõtja ettepanekul. See on nende ettepanek. Ma ütlesin, et nad on ise oma riski küllaltki suureks tõstnud, kui nad on sidunud selle ettepaneku ühe piirkonnaga, kus võib ilmned, et need negatiivsed mõjud selle tehase, suure tehase juures on nii olulised, et seda ehitada ei saa. Vastavalt ettepanekule määratletakse see piirkond ja nii on ka ministriumid selle ettepaneku sõnastanud. Aitäh.

U. Klaas:

Aitäh. Hea minister, sinu info ei ole päris täpne, sellepärast et Tartu volikogu on kahe komisjoni, see on arengu- ja planeerimiskomisjoni ja majanduskomisjoni ühisistungitel kahel korral väga põhjalikult seda teemat käsitlenud, nii et me ei ole esimest korda siin ja volikogu ka varasematel istungitel on teema olnud päevakorras küll ja küll. Aga minu küsimus tuleb sellest, et kui me loeme riigi eriplaneeringu algatamist ja kõiki sellega kaasnevaid dokumente, siis selgub, et riik, valitsus, keskvalitsus on tegelikult juba ära ette andnud lubaduse investorile võõrandada sada hektarit riigimaad. Nüüd kui me räägime sellest, et avalik võim peab kohtlema võrdselt, peab kohtlema läbipaistvalt, siis kuidas see mahub nendesse raamidesse?

J. Aab:

Aitäh küsimuse eest, väga aktuaalne küsimus. Ka mina olen uudistest lugenud, ma arvan, et täpsemat informatsiooni oskab anda keskkonnaminister, mis puudutab seda metsa ja seda lepingut. Mina kahjuks detaile ei tea, mina tean uudiste tasemel ja ma olen küsinud, millal

jõutakse mingite otsusteni, siis on selleks keskkonnaministeeriumi RMK nõukogu, kes peab hinnangu andma nendele küsimustele. Ühtegi muud lubadust antud ei ole.

U. Klaas:

Ma räägin asukohast, maast, sajast hektarist riigimaast.

J. Aab:

Vaat seda asukohta ei tea. Kuidas seda antakse, kas seda antakse, mis tingimustel antakse, see selgub selles protsessis. Aga nüüd nii palju, Urmas, et see huvi Tartu volikogul, linnavalitsusel millegipärast ilmnes nüüd viimasel ajal, et kui varem ka kooskõlastusringil on küsitud, ka korralduse kohta, siis pole seda hinnangut olnud. Kui eriplaneeringu protsess algatati, siis seda küsiti kahelt maavalitsuselt, omavalitsuste liitudelt, nii et see info pidi jõudma teieni. Miks te ei reageerinud?

U. Klaas:

Me oleme kogu aeg reageerinud. Tingimustes on kirjas, et peab olema riigimaal, ära keeruta, sõber.

J. Aab:

Kui nii on tingimustes kirjas, siis tuleb leida see koht ja ilma maata on täpselt sama lugu, et ühtegi ettevõtlust ilma maata ei arendata, ka Tartu linnapea peaks teadma seda. Sellisel juhul, kas see ostetakse riigilt või antakse teistel tingimustel, üldiselt ostetakse. Aitäh.

J. Laur:

Auväärt minister, mu küsimus tegelikult on ajendatud sellest samast ka siin repliigina tekkinud arutelust, et me justkui ei tea seda asukohta, me asukohta otsime. Võimalikest asukohtadest langesid ära Pärnu maakond, Jõgeva maakond ja Põlva maakond kooskõlastusringil. Järgi jäid Viljandi ja Tartu maakond ja kui me paneme nendele kahele maakonnale peale jõe ja raudtee, siis ilmselt ülejäänud aeg kulub selle peale, kas Meleski rabas on võimalik ka midagi leida, kuhu teha, sest Viljandi maakonnast rohkem Emajõe äärde midagi ei jää.

J. Aab:

Hea Jarno, mul on vastus olemas. Rahandusministeerium pakkus välja kõik need piirkonnad, mis siin täna on mainitud planeeringu asukohtade valimisel. Sellele vastati majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumist Urve Palo allkirjaga, et me piiritleme selle ainult Tartu- ja Viljandimaaga ja lõpuks valitsus nii otsustas. Aitäh. Üks nendest oli Urve Palo, teine oli Kadri Simson.

I. Särg:

Aitäh, lugupeetud minister. Ma kuulasin, kuidas te ütlesite, et valitsus otsustas protsessi ressursi põhimõttel ja tuleb lähtuda ratsionaalsusest. Ma küsiks in oma küsimuses, et teie riigihalduse ministrina kahtlemata teate, millises maakonnas Eestis on kõige vähem metsa.

J. Aab:

Ma olen neid numbreid näinud. Tabel on isegi seletuskirjas.

I. Särg:

See on nimelt Tartumaa. Niisiis metsa on Tartumaal kõige vähem ja kui teile see planeering ette pandi, kas te küsisite nende investorite käest, kelle soov siia Tartumaale seda teha oli, kas te küsisite, kuulge, head mehed, miks te tahate oma puidurafineerimistehast teha sinna, kus on metsa kõige vähem, kus seda ressursi tegelikult üldsegi praktiliselt ei ole, sest Tartu ümbrus on metsast tühi, meil ei ole seda metsa, siin on sood ja võsad ja põllud. Kuidas me saame rääkida sellisel juhul ressursi põhimõttel valikust?

J. Aab:

Täna küsimuse eest. Ressursist ma rääkisin uuringu mõttes. Seda on viidanud vastavad ministeeriumid, et millist ressursi kui laial piirkonnal uurida. See oli üks argument. Teine argument oli muidugi, et investor ütleb, et selles piirkonnas, seda peab investor ise põhjendama. Tema on põhjendanud seda niimoodi, et see koht arvestas kõiki ressursse, veeresursi, transpordiresursi, metsaresursi, mis jääb suuremasse piirkonda, on siin tema jaoks kõige optimaalsem. Seda on hinnanud ministeeriumid ja on teinud selle eriplaneeringu ettepaneku. Ma ütlesin juba, ma arvan, et pigem see kitsendab ja võibolla tõstab selle investori riski, et talle tulebki ei vastus.

M. Lauristin:

Lugupeetud minister, ma tunnen muidugi kaasa, et eelkäija tegi otsuse, nüüd uus minister peab siin nii öelda suppi sööma.

J. Aab:

Aga ma olen kõigele otsa vaadanud, ka nendele numbritele.

M. Lauristin:

Aga nii paraku on see elu ja sellest lähtudes ma küsiks selle kohta, mis otse teist sõltub, ikkagi nüüd seesama mõjude hindamine. Te ütlesite, et siin protsess praktiliselt on lõppenud, kalender ka näitab tegelikult juba seda, et see peaks juba enamvähem nagu paigas olema, mida hakatakse uurima ja nii edasi. Ma küsin, kus on garantiid, et kui investor ainult maksab seda uuringut, siis just nimelt need mõjud, mis tartlasi kõige rohkem muretsema panevad, need on mõjud ülikoolilinnale, ülikoolilinna arengule, ka meie konkurentsivõimele teie armsa Tallinnaga, härra minister, et need saavad adekvaatselt üldse hinnatud? See on väga keeruline, muide, erinevalt veekoostise uurimisest. Inimese käitumise ennustamine ei ole kahjuks täppisteadus ja sellest, kes valitakse seda uuringut tegema, missuguste küsimustega, tegelikult väga paljus sõltub ka, kui põhjalikult kõiki neid ohte hinnata osatakse. Kust me saame kindluse, et nagu siin ütles enne juba ka Urmas Varblane, on see neutraalne, võimalikult välismaa, mitte investoritega seotud ekspertide hinnang, mida me võime tõesti objektiivseks pidada? Kas riik, teie, kavatseb selleks ka midagi teha, mingeid summasid ka kulutada, et tellitaks tõepoolest neutraalne, objektiivne, alternatiivne hinnang, eriti sotsiaalsete mõjude kohta?

J. Aab:

Väga hea küsimus, austatud volikogu liige. See nimekiri on päris pikk, mis on praegu siin eelnõus, see ei ole lõplik. Koos konsultantidega, kes hanke korras leitakse, kes peaksid olema vastavate valdkondade spetsialistid, mida siin on kirjeldatud nimekirjas, koos nendega hakatakse täpsustama seda nimekirja, küsitakse arvamust nii Tartu linnalt, me oleme kokku leppinud, kui ka teadlastelt, kui ka erinevatelt aramusliidritelt ja miks ei või Marju Lauristin kindlasti teha neid ettepanekuid. See on avalik protsess, see nimekiri pannakse välja, seda võib täiendada ja täpselt nii. Nüüd raha kohta. Raha kohta on asi nii, et selles koostöökokkuleppes, mis sõlmiti arendajaga, kus ta nõustus katma need kulud, mis on uuringuga ette nähtud, mis tegelikult seadusest tulenev asi, siis on tema arvestanud ka sellega või peab arvestama, et uuringud võivad minna laiemaks ja kallimaks, tema peab ise ütleva, kus on temal see piir. Edasi. Kui see on nii mõjukas huvi, siis on valitsusel alati võimalik otsustada ja oma raha eest neid juurde tellida ehk riigi raha eest. Nii et see võimalus on olemas. See, et on välistatud huvid, aga seda listi te näete, millised uuringud tehakse, nende uuringute peale kindlasti tulevad hanked ja kindlasti tuleb sõeluda, otsa vaadata nendele, kes neid uuringuid teevad. Minu arust on tänagi kõlanud päris häid ettepanekuid, kindlasti panem kõrva taha. Mina pean sellel pilku peal hoidma, aga arvamust küsin ma ikka ka vastavate valdkondade ministeeriumidelt ja ka teie käest ja teadlaste käest. Peaasi on see parim tulemus saada. Seda ma küll tahan. Aitäh.

T. Kapp:

Aitäh, härra minister, meil oli Tartu linnavolikogu komisjonides kaks arutelu, väga asjalikud olid, aga riigi esindajad olid päris lahjad. Kui ma siin vaidlesin, ma vaidlesin Ene Ergmaga mõni aeg tagasi, et tahaks ikkagi näha neid uuringuid ja aru saada, siis tegelikult see sundis süvenema sinna protsessi ja sundiski küsima inimeste käest, et miks nad vastu olid. Leidsin nimekirjast, esimesest nimekirjast, paar päris teravat pliitsit, kes elus hakkama saavad. Nüüd esmaspäeval kuulates erinevate juristide juttu... Mul jäi vahepeal ütlema see, et ma tunnustan kõiki inimesi, kes tahavad Eesti elu edendada, sealhulgas investoreid, ja see on väga hea plaan teha üks hea uus tehas. Aga süvenedes nüüd protsessi, siis tegelikult vabariigi valitsuse otsus tegelikult ületab vist oma volitusi, sest et see riigi eriplaneeringu seaduse paragrahv 27 lõige 9 ütleb, et riigi eriplaneeringu menetlus koosneb ehitise asukoha eelvaliku tegemisest, aga te olete ju vabariigi valitsuse otsuses ilma kaalutluseta juba esimeses lõikes asukoha eelvaliku ära teinud ehk te olete ju tegelikult andnud võimaluse täna tehase vastastele väga selgelt sõdida. Inimestel põhiline osakaal ongi tegelikult selline ebapädev protsessi läbiviimine ja inimestest ja nende arvamustest ülesõitmine ehk see ongi tegelikult see asi. Kas teile ei tundu, et läbi sellise eelvaliku tegemise, mida te ka siin kirjeldasite, et see oleks pidanud toimuma kõik planeeringuprotsessi käigus alles, mitte nii, et vabariigi valitsus juba otsustab ette ära? See on ju seadusega vastuolus.

J. Aab:

Vastan. Minu teada see vastuolus ei ole. Riiklik eriplaneering on võimalik koostada kogu riigi territooriumil, riigi territooriumi osa kohta ja seal pole piiritletud, kui suur see osa peab olema. Kui tal on selline suur mõju, nagu taolisel projektil, siis see eriplaneering on võimalik riiklikuna kehtestada. Ei ole ka ühtegi teist head planeeringuvormi, kus saab võrrelda asukohti. Jah, ma olen nõus ja ma ütlesin ka, millepärast ja kuidas tuli see kitsas piirkond, võibolla oleks pidanud laiemalt võtma, aga see ei välista, et seda võetakse laiemalt kunagi, see protsess on käimas ja siin on võimalik oma ettepanekuid esitada. Miks ta varem ei olnud avalik? Selle planeeringuprotsessi juures kooskõlastused ikka võetakse, siis kui algatati, siis seda kooskõlastust küsiti asjaomastelt, ka näiteks maavalitsused, Viljandi maavalitsus, linnade liidult, tähendab, ja sealt ei tulnud, seal tehti märkusi mõningate asjade suhtes, aga minu teada ei tulnud otsest seda, et ei tohiks nagu selle piirkonna kohta teha. Jah, ma küsiks ka, et oleks võinud laiemalt teha, aga niisugune otsus tookord tehti ja ma üritan selgitada, miks ta nii tehti ja erinevate ministeeriumide selgitusi, miks nii tehti. Aitäh.

J.-O. Salm:

Hea ettekandja, te nimetasite ära, et investor peab ütlema, millist tehnoloogiat tahab kasutada. Urmas Varblane just väitis seda, et tehnoloogia valikuks on meil oluline erapooletute välisekspertide kaasamine ehk et selle läbi võiks see tehnoloogia ja see tootegrupp olla Eestile see kõige parem. Kas te plaanite seda teha, kui eriplaneeringuga jätkate, või te ikkagi kasutate seda, mida siis investor teile ette manab?

J. Aab:

Täna küsimast, investor ei saa midagi ette manada. See on avalik protsess ja põhimõtteliselt nende uuringute sisu ja see nimekiri on ju erinevate osapoolte poolt esitada. Investori suur roll on tõesti kirjeldada seda tehnoloogiat. On olemasolev tehnoloogia, mis on sarnane nendele tehastele ju, mis praegu on hiljuti püsti pandud, saan mina nii aru, ja esialgu tuleb sellest lähtuda. Kui see tehnoloogia kuidagi muutub selles protsessis, siis tuleb seda arvestada, aga esialgu tõenäoliselt tuleb selle järgi, mis informatsioon meil on, selle järgi uuringuid teostada. Aga see välisekspertide kaasamine, see on kindlasti hea mõte. Miks mitte.

H. Pikhof:

Aitäh, austatud minister. Kui me vaatame seda riikliku eriplaneeringu kooskõlastamist, siis kõikide ministeeriumidega saadi kooskõlastus viie päevaga, mis on ennekuulmatu. Ma tahaksin küsida, et mis tingis sellise kiirustamise? Ma saan aru, te ei olnud sellel ajal küll veel minister, aga ikkagi ma usun, et olete sellest kuulnud. Liiga kiire niisuguse projekti jaoks.

J. Aab:

Täna küsimuse eest. Ma tõesti päris täpselt ei oska kommenteerida, minu arust tegelikult seda ideed ju veeretati varem. See ei tulnud nüüd viie päevaga. Minu arust oli see ka avalikkuses palju varem, kui see jõudis selle otsuseni. Nii et seda ideed minu teada veeretati enne, isegi minu teada eelmises valitsuses, ma olen kuulnud, aga ju siis see nõudis mingisugust süvenemist ja asja endale selgestegemiseks, miks see otsus lõpuks tuli. Soovitan küsida vastavate ministrite käest, ka sotsiaaldemokraatlikust erakonnast, kes olid siis kabinetis. Mina tõesti ei oska kommenteerida, miks ta nii kiiresti tehti. Aitäh.

K. Leetmaa:

Tulen oma küsimusega natuke abstraktsuse tasemelt veel abstraktsemaks. Eestis on omavalitsuste süsteemi üles ehitatud 27 aastat, omavalitsuste võimekust, ja viimaste saavutuste, haldusreformi saavutuste mõte oli ju ka see, et omavalitsused saavad võimekamaks. Nüüd oleme keskvalitsusega kõrvuti arutamas asja, Eesti suuruselt teine omavalitsus, ja me oleme olukorras, kus me räägime retoorikaga, me kasutame sellist retoorikat, et me peame midagi tegema, et hirmusid siin ohjeldada ja maha võtta ja ka sellest, et miks te siis ei pöördunud, miks te siis ei öelnud. Minu meelest, minu mudel oleks rohkem selline aktiivne kuulamine. Mu küsimus on see, et mida te ise õpite sellest praegusest olukorrast, kuidas keskvalitsus ja omavalitsused võiksid omavahelt sellistes küsimustes suhelda?

J. Aab:

Väga hea küsimus. Raputades tuhka pähe, kõigi muude tööde kõrval oleks tõenäoliselt pidanud tõesti palju varem tulema ja selgitama neid käike, seda protsessi ja võibolla oleks pidanud

valitsuse vastavad ministrid tol hetkel enne selle vastuvõtmist ka rääkima. Nii et mina olen selle poolt, et see oleks väga avalik. Nii palju, kui see minust sõltub, on ta avalik, ja see on ka see, miks ma siin olen, ma kannan seda vastutust ja need otsused tulebki, siin ei ole must-valgeid otsuseid, neid tuleb kaalutleda. Eesti suuruselt teise linna arvamus on väga tugev arvamus, ka valitsuse jaoks.

O. Maidre:

Eesti on väike riik, mis ei saa lubada endale suuri vigu ja plaanitav tehas on väga suur ja pikaajaline investering. Minu jaoks teeb muret, et ta sõltub ainult ühest tehnoloogiast ja on teada, et juba viie aasta pärast on see tehnoloogia vananenud ja me ei saa rakendada uusi tehnoloogilisi lahendusi näiteks meditsiini või farmaatsia valdkonnas. Minu küsimus on see, et kas need munad panna sinna ühte korvi, kas see risk tasub ära?

J. Aab:

Aitäh küsimast. Need küsimused ju käisid läbi ka eelmistes ettekannetes, et kas ja kui suur see risk on. Samas ma näen jälle neid argumente, et meie puidutööstusele, kui võtta selle struktuur ja võrrelda selle tootlikkusega, mida ka Urmas Varblane näitas siin, ma ei hakka üldse Urmas Varblasega vaidlema nende argumentide üle, me peame kõike kaaluma. Tehnoloogia kohta on väga raske ennustada, nii nagu eelmised ettekandjad ütlesid, kuhu ta areneb. See tehnoloogia, millega praegu tselluloosi toodetakse, kuulsite ise, see on väga vana ja siia maani kestab või need keemilised protsessid on ju teada enamvähem. Kas neid keemilisi protsesse hakatakse täiustama, ei tea. Minu jaoks oli esimene küsimus selle keskkonnamõju koha pealt, et kui oleks võimalik teha selline tehas, kus vesi läheb sisse ja rohkem juurde ei võeta, käibki sees, siis põhimõtteliselt on selline tehnoloogia olemas, aga kuskil ei ole kasutusel, sellepärast et see on nii kallis puhastada vesi nii puhtaks, et ta saab teist korda uuesti samasse süsteemi sisse lasta, ma arvan, et arendaja võib ka vastata sellele küsimusele, mina olen nii aru saanud. Minu küsimus oli selline. Momendil ei ole võimalik, millal on, ei tea.

G. Kangilaski:

Hea minister. Seda küsimust on siin juba mitu korda küsitud, aga minu meelest on vastus ikka veel üsna ümmargune, nii et ma küsin uuesti. Kui nüüd Tartu linnavolikogu otsustab, et me ei taha seda tehasi siia enda ja Emajõe lähedusse, siis millised on need teie kaalutlused, need konkreetsed argumendid, mida te Tartu linna vastu kaalute ja selle otsuse teete, kas te kirjutate alla asukoha eelvalikule või mitte? Aitäh

J. Aab:

Täna küsimuse eest. Asukoha eelvalik on praegu selle protsessi põhjal paika pandud niimoodi, et on selles piirkonnas, konkreetselt asukohta me ei tea, keegi ei tea, kui kaugele täpselt Tartust. Kahjuks selle piirkonna järgi kipub lähedal olema. Kas Tartu linna argument ja volikogu argument peatab seda protsessi ilma uuringuteta, on kaalutlus, sellele peab valitsus vastuse andma ja valitsusele on see kaalutlusotsus, kas ta tahab seda edasi uurida ja protsessi jätkata, seda teemat. Mina ütleks nii, ärge jumala pärast arvake, et mina seisan siin nagu nui ja kaitsen valitsuse otsuseid ja arendaja huvisid, ma arvan, et see annaks võimaluse seda teemat uurida. Jah, ma tean, teile on see suhteliselt, kui mina elaks, kui minu kõrvale hakatakse midagi sellist planeerima, isegi uurima, ka mina tõuseks kõrvade peale, aga vaadates üldist sedasama puidutööstuse arengu huvi või metsanduse huvi, üks protsess, mis veel käima läheb paralleelselt, on metsanduse arengukava, me räägime ju raieahtudest ka selle projekti puhul. Hea, et see protsess on kõrval ja hakkab kohe avalikult.

R. Tamm:

Hea minister, planeeringute menetlemisel on paraku nii, et mida ebamäärasem on see objekt, mida planeeritakse, seda kehvem on tegelikult ka seda planeeringut läbi viia, seda rohkem tekitab see küsimusi ja seda rohkem võivad ka nii öelda need uuringute tulemused olla liiga üldised, nad ei käsitle seda konkreetset asja, mida tegelikult sinna hiljem soovitakse rajada. Minu küsimus on see, et kuidas ikkagi olukorras, kus tehnoloogia mõistes on ikkagi ukSED valla jäetud, võivad olla erineva lahendused, kuidas on võimalik seda asukohta välja valida, kui meil ei ole teadagi, kui palju ta siis lõppkokkuvõttes vett vajab ja kas ta vajab vett või ei vaja? Samaoodi see, et milline see keskkonnamõju on, kui tehnoloogia on ühesugune või teistsugune. Kuidas me saame neid mõjusid reaalselt hinnata, kui me ei tea, mis tehnoloogiaga on tegemist?

J. Aab:

Jah, ma saan aru. Arendaja väga loodab, et tehnoloogiad ka maailmas arenevad ja saab rakendada paremaid tehnoloogiaid, aga siin on küsimus selles, et asukoha eelavalikul enne seda me peame suhteliselt kindlalt teadma, mis see tehnoloogia on, muidu me hinnata ei saa. Ja ma räägin, et praegune tehnoloogia on meile teada, on ju analoogid toodud, ju siis selle põhjal tuleb hinnata.

R. Tamm:

Siis tuleks öelda, et see ongi see tehnoloogia, mis täna olemas on, mitte enam öelda, et me ei tea, mis tehnoloogia.

A. Must:

Head kolleegid, minu ülesanne on vaadata kella ja nüüd ma pean ütlema, et meie poolt ettenähtud 45 minutit selle ettekande ja järgnevate küsimuste menetlemiseks on ümber. Aitäh ettekandjale. Need head kolleegid, kelle küsimus jäi küsimata, ehk saate need põimida järgnevasse plokki.

J. Aab:

Aga minu poolt, kui on küsimusi, seda ma ütlen igal pool, ma käin mööda maakondi, minu meiliaadress on avalik, kirjutage.

A. Must:

See oli nüüd lubadus peaaegu, et kuluaaris saate ära küsida.

- ettekandja keskkonnaminister **Siim Kiisler:**

Suur tänu, volikogu esimees, suur tänu volikogule mind siia kutsumast. Riigihalduse minister rääkis juba mitmetest olulistest riigi eriplaneeringu aspektidest ja seetõttu ma keskkonnaministrina keskendusin selle võimaliku tehase rajamise juures hinnatavale mõjule elukeskkonnale, ümbritsevale elukeskkonnale. Riigi eriplaneeringu planeerimismenetluse käigus viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine, suupäraselt siis KSH, nagu me kasutame.

Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel järgime me rangelt planeerimisseadust, keskkonnamõju hindamise, keskkonnajuhtimissüsteemi seadust. Seadused ütlevad väga detailselt, ma soovitan kõigil, kes on asjast tõsisemalt huvitatud, nende seaduste vastavate peatükkidega tutvuda. Need on väga põhjalikud ja kirjutavad väga täpselt samm-sammu haaval ette tegevusi planeeringu korraldajale, keskkonnamõjude hindajale ja teistele osapooltele. Need seadused ütlevad väga detailselt, milliseid samme ja millises järjekorras tuleb astuda, kui valitsus algatab riigi eriplaneeringu. Täna me oleme olukorras, kus valitsus on algatanud riigi eriplaneeringu. Vastavalt planeerimisseadusele on KSH riigi eriplaneeringu puhul kohustuslik. KSH eesmärk on analüüsida tehase rajamisega kaasnevaid olulisi negatiivseid ja positiivseid keskkonnamõjusid. Selle põhjal, tuleb vastavalt seadusele langetada otsus tehase jaoks sobivaima asukoha valikuks ning kas ja millistel tingimustel on üldse võimalik kavandatavat tehast rajada seda siis KSH põhjal. Riigi eriplaneeringu koostamisel viiakse läbi oluliste mõjude hindamine, mille raames hinnatakse mõju looduskeskkonnale, majanduskeskkonnale, sotsiaalsele keskkonnale ja kultuurilisele keskkonnale. Kui planeerimismenetluses ilmneb mõni täiendav, eeldatavalt oluline mõju, tuleb läbi viia sellise mõju hindamine, et tagada tasakaalustatud planeeringulahenduse väljatöötamine. KSH on abiks otsustajatele, jõudmaks kaalutletud, läbimõeldud ja keskkonna seisundi seisukohast soodsas otsuses. Samuti on KSH abiks kõikidele asjaosalistele otsuste kujundamisel kaasnevate keskkonnamõjude parmaks mõistmiseks. Keskkonnaministeerium koos haldusala asutustega seisab selle eest, et KSH-s käsitletakse kõiki tehase rajamisega kaasnevaid olulisi keskkonnamõjusid. Nagu planeerimisseadus ette näeb, kui planeerimismenetluse tulemusena selgub, kaasneb oluline ebasoodne keskkonnamõju, mida ei ole võimalik vältida või leevendada, lõpetatakse riigi eriplaneeringu menetlus. Ka riigi eriplaneeringu menetluse juhud on seaduses kirjas. Kõiki neid võimalikke negatiivseid keskkonnamõjusid hinnatakse ja selgitatakse välja planeerimisprotsessis ja selle käigus läbiviidavas laiapõhjalises keskkonnamõjude hindamises. Rahandusministeerium, mida esindab ka riigihalduse minister, kaasas keskkonnaministeeriumi sellesse protsessi kohe alguses ja eelmisel kevadel esitas keskkonnaministeerium pika nimekirja uuringutest, kokku 14 uuringut erinevates mida on vaja ilmtingimata läbi viia selleks, et hinnata tehase rajamise võimalikkust. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse korraldusest algatada puidurafineerimistehase riigi eriplaneering Viljandi ning Tartu

maakonnas, on peamised keskkonnakaitselised teemad, millele tuleb KSH-s erilist tähelepanu pöörata, Emajõe vee kvaliteet ning võimalikud lõhnahäiringud. Emajõe uurimiseks on keskkonnaministeerium palunud mõjude hindamise käigus teha mitmeid uuringuid, näiteks asukoha eelvaliku etapis tehakse põhjalikud Emajõe vee, setete ja elustiku saasteainete sisaldust iseloomustavad uuringud. Keskkonnaministeerium lähtub siinkohal põhimõttest, et tehase rajamine ei tohi põhjustada veekogu seisundi halvenemist. Ühtlasi oleme välja toonud, et puidurafineerimistehase rajamisel tuleb arvestada ka teiste, sh Emajõe äärde jäävate Natura 2000 aladega ning tehase saab rajada juhul, kui see ei mõjuta ebasoodsalt ühegi Natura 2000 võrgustiku ala tervikklikkust ega kaitseesmärki. Keskkonnaministeerium rõhutab vajadust teostada piirkonna hüdrogeoloogiline uuring ning koostada hüdrogeoloogiline mudel, hindamaks arenduse mõju muuhulgas põhjavee varudele ja põhjavee seisundile ning põhjaveest sõltuvatele ökosüsteemidele. Keskkonnaministeerium on juba planeerimismenetluse alguses välja öelnud, et kavandatava tehase käitamisel tuleb kasutada sellist tehnilist lahendust, mis ei too kaasa vee võtmiseks kasutatavat pinna või põhjavee kogumit või heitvett vastuvõtva veekogumisseisundi klassi halvenemist. Samuti me peame oluliseks hinnata tootmisprotsessi käigus eralduvate saasteainete koguseid ning mõju inimestele ja keskkonnale. Sõltuvalt tehnoloogiast võivad tekkida erinevad saasteained ja seega ka tootmise mõju võib olla erinev, kuid kindlasti tuleb mõjude hindamisel nendega arvestada ning välisõhu kvaliteedi saasteainete piirnормide ületamine peab olema välistatud. Kindlasti tuleb ka hinnata võimalikke lõhnahäiringuid, mis võivad eelkõige erinevate saasteainete koosmõjul esineda ka olukorras, kus lubatud õhukvaliteedi piirnормe ei ületata. Est For tehase kogu tootmistsükli keskkonnamõjude hindamisel tuleb läbi viia põhjalikud uuringud ning modelleerimised võimalike lõhnahäiringute väljaselgitamiseks ning nende maandamismeetmete võimalikkus. Kui meil need teadmised on olemas, saab öelda, kas ja kui ulatuslik võimalik haisuprobleem on. Lõpetuseks tahan öelda, et me keskkonnaministeeriumi poolt jälgime tähelepanelikult, et keskkonnamõju hindamise protsess lähtub täpselt planeerimisseadusest ning keskkonnamõju hindamise ja keskkonna juhtimissüsteemi seadusest. Planeerimismenetlus ja KSH on algatatud. See, kas puidurafineerimistehas tuleb või mitte, selgub alles läbiviidavate uuringute ja edasise menetluse käigus, aga nagu te juba eelmistest ettekannetest kuulsite, see kõik võtab aega ja palju aega. Aitäh.

KÜSIMUSED:

E. Ergma:

Mina olen sellest asjast aru saanud, et praegu on targad inimesed, kes on tegelenud kaua aega Emajõe uurimisega ja Peipsi järve uurimisega, sest ei Emajõgi ega Peipsi järv ei ole tekkinud üleile, ja nad on andnud hinnangu, et vee kvaliteet on halb Emajões. Me võime lugeda, kui palju seal juba on igasuguseid õnnetuid asju, mis meil seda vee kvaliteeti nii kiirelt heaks ei tee. Õelge mulle nüüd niimoodi, kuidas te ministeeriumis aru saate, kui midagi on halb ja me teeme veel halba juurde, siis tekib äkitselt hea?

S. Kiisler:

Ei, vastus on ei, ei saa niiviisi aru. Tõepoolest, valitsuse poolt kinnitatud Ida-Eesti veemajanduskavas on Emajõe seisund hinnatud halvaks tulenevalt liiga kõrgest ühealuseliste fenoolide ja baariumi sisaldusest. Aastateks 2015-2021 koostatud Ida-Eesti veemajanduskavas on seatud eesmärgiks saavutada 2021. aasta lõpuks Emajõe kesine seisund ja 2027. aastaks hea seisund. Nüüd küsimus on selles, et milliste ainete tõttu on Emajõe seisund hinnatud halvaks, need ma siin nimetasin. Küsimus on, millised võimalikud ained oleksid heidetes sedalaadi tehase rajamisel. Ma ei julge kindlasti siin võtta eksperdi hoiakut, aga mulle on kinnitatud, et need ei ole ühealuselised fenoolid ja baarium, et need on teist tüüpi ained ja mille seisundi osas ei ole hinnatud Emajõge halvas seisundis olevaks.

T. Teppan:

Ma arvan, võibolla te osaliselt vastasite, aga tegelikult me oleme ka seda Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava lugenud. Miks riik pakub välja, aktsepteerib veemajanduskavas võetud kohustuste osas erandeid? Te väga ilusti ütlesite, et 2021 on saavutada vaja hea tase, aga koma on erandi seadmine. Mida see erandi seadmine tähendab?

S. Kiisler:

Ma ei oska öelda, millist erandi seadmist te silmas peate, ma ei oska seda praegu kommenteerida.

T. Teppan:

Täpselt Emajõe kohta on kirjas eesmärgid, mis on tõesti 2013 halb, 2015 ei ole saavutatud seda taset, 2021 on vaja saavutada hea tase ja viimases lõigus on: koma, saavutada erandi seadmine.

S. Kiisler:

See on...

T. Teppan:

Lugesime seadusest.

A. Must:

Diskussioon tuleb pärast. Aitame järele, kui midagi jäi...

S. Kiisler:

2016. aasta, jah, jaanuari alguse dokument. Ma selles mõttes tõesti seda konkreetset väljendit seal ei oska kommenteerida, kuigi ma iseendast olen vaadanud seda dokumenti.

O. Maidre:

Ma ei tea, millest alustada. Ma olen Tartu Tamme Gümnaasiumi bioloogiaõpetaja, igal sügisel ma käin õpilastega Emajõe suursoos ja võtame alati neid fosfaate, nitraate ja proove õpilastega ja nende kaudu me vaatame, hindame, kuidas Emajõe seis on. Seis on suhteliselt halb. Pigem mind üllatabki see, et pole probleemi, et seda tehast ehitada, aga meie Emajõgi läheb ilusti läbi looduskaitseala ja see fosfaatide hulk on ära tõestatud, need mehhaanikad, need keemilised reaktsioonid on juba ammu teada, nagu rõhutati enne, et tegelikult nad mõjuvad näiteks esimese ja teise kaitse all olevatele loomadele, väike kalakotkas, mis iganes, või konnakotkas, mis seal on veel, mõjub kohutavalt, sellepärast et fosfaat kuhjub iga tarbimise kihiga. Kuidas te kaitsete looduskaitse all olevaid, neid esimese astme kaitse all olevaid loomi, linde või konnasid, kahepaikseid ja kuidas preventeerite seda, et koos Eesti majandusega läheb õitsema ka Peipsi järv?

S. Kiisler:

Loomulikult peab nendele küsimustele vastama keskkonnamõjude hindamise aruanne. Muud võimalust ma ei näe. Selleks see aruanne koostatakse, seal nähakse ette tegevused, see aruanne kas kinnitatakse või ei kinnitata või nõutakse täiendavaid andmeid. Aitäh.

M. Hallik:

Lugupeetud minister. 7. veebruaril me kuulsime keskkonnaministeeriumi esindajalt majanduskomisjoni ja arengu- ja planeerimiskomisjoni ühiskoosolekul, et kui oli kooskõlastusring siis keskkonnaministeerium oma kooskõlastuses ütles, et Pärnu jõe peale seda võimalikku tehast teha ei tohi suure reostuse tõttu, aga Emajõgi, nagu te isegi mainisite, on halva veeklassiga jõgi, et siia peale võib küll. Millest selline kaalutlus? Aitäh.

S. Kiisler:

Nagu siin Jaak Aab juba vastas, et eelkõige oli kaalutlus selles, et võimalik investor, ettevõtja ise välistas selle asukoha. Tõsi on see, et keskkonnaministeerium oma kooskõlastuskirjas riigi eriplaneeringu algatamise eelnõule tõi välja mitmeid argumente ka Pärnu jõe osas. Mul on see kiri kenasti kaustas olemas ka. Mõnda kohta tsiteeriksin teile. See kiri on kirjutatud 10. mail 2017.

Nagu siin Jaak Aab rõhutas, et meie kahjuks ei olnud sel hetkel nendes ametites, aga kirjad on olemas ja ministeeriumi poolt kirjutatud. Siin on öeldud muuhulgas selliselt: piisava vooluhulga osas küll sobib Pärnu jõgi puidurafineerimistehase tootmise vajaduse täitmiseks, kuid Pärnu jõgi on suures ulatuses määratud Pärnu jõe Natura 2000 loodusala, Pärnu jõestiku elupaikade kaitseks ja taastamiseks on alustatud projektiga "Pärnu jõestiku elupaikade taastamine". Hiljem on öeldud, et ühtlasi juhime tähelepanu, et eriplaneeringu koostamisel tuleb arvestada ka teistes maakondades Natura 2000 aladega, kui siin enne oli juttu kaitsealast seoses Emajõega. Eriplaneeringu saab kehtestada juhul, kui planeeringuga kavandatav tegevus ei mõjuta ebasoodsalt ühegi Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkust ega kaitse eesmäärke. Selline kiri on keskkonnaministeeriumi poolt saadetud. Aitäh.

J.-O. Salm:

Lugupeetud minister, nagu te vast teate, siis tänane raieaht on Eestis ületanud nii ühiskondliku kui ka keskkonnataluvuse piirid. Siin minu küsimus, et miks te soovite teha raieahtusid hoidvat või kasvatavat teha enne, kui metsanduse arengukava ei ole valmis ja pole leitud ühiskondlikku kokkulepet metsade edasise majanduse suhtes?

S. Kiisler:

Keskkonnaminister soovib, et keskkonnamõtjude hindamine oleks läbi viidud seaduse kohaselt ja õiglaselt. See on minu soov. Mis puudutab arutelusid selle ümber, kas tänaseid raieahtusid hoiavad üleval Rootsi ja Soome tehased või tulevane tehas Eestis, ütleme, on teine arutelu teema.

M. Jääger:

Ma tänan. Mul oleks üks selline küsimus, et kus on garantii sellele, et kui nüüd investorid kaasavad need eksperdid, sõltumatud eksperdid, kõik see protsess tehakse läbi ja selgub, et võibolla mingid asjad võivad ka minna pahasti, aga üleüldiselt oli kõik väga hästi, kus on see garantii, et seda teha ikkagi siia meie tagaukse juurde ei tule? Miks ma seda küsin? Kunagi oli ju meil siinsamas Tartu linnas küsimus, kui mitu vangi pannakse Tartu vanglasse. Aitäh. Ikkagi sõideti meist üle.

S. Kiisler:

Ma oma lühikeses ettekandes ka rõhutasin, et garantii on see, et kui keskkonnamõtju hindamise tulemus on negatiivne, nagu te kirjeldate, siis seda teha ei tule. Seda otsust ei tehta. Seda, muide, ma ütlen täiendavalt siia juurde, et seda seisukohta on ka ettevõtja ise väljendanud korduvalt ja avalikult seda teinud ja ma olen seda ka silmast silma üle küsinud, kas teil tõesti see siiralt oli mõeldud, ja nad on mulle silmast silma vastanud, jah, nad annavad endale aru, et nad teevad täna kulutusi arvestusega, et see tõenäosus on olemas, et seda teha ei tule. Aitäh.

P. Laurson:

Aitäh. Hea minister, ligi aasta tagasi on arendaja saatnud vabariigi valitsusele ja ministritele kirja, kus ta on palunud toetust sellele projektile ja selle projekti avaldamisele kaasaaitamist ja ühiskondliku arvamuse kujundamisele tuge. Kas ma saan õigesti aru, et ministrid on võtnud selle seisukoha, et nad toetavad ja kujundavad positiivselt nüüd avalikku arvamust?

S. Kiisler:

Minu poole ei ole arendajad sellise palvega pöördunud, ma ei oska selles suhtes kommenteerida. Ma ei tea, kas teiste ministrite poole on, aga minu poole mitte.

H. Pikhof:

Aitäh, austatud minister. Siin on palju juttu olnud juba vee halvast seisundist Emajões ja ka Peipsis, aga kui me räägime uuringutest, et võibolla oleks pidanud kõigepealt Euroopa Liidu direktiive uurima, millele peab see vesi ikkagi vastama. See on ju teada, fosfori sisaldust on uuritud, palju seda juurde tuleb, ja on öeldud, et kui tehas tuleb, siis mitukümmend tonni tuleb juurde, aga te ütlesite praegu just, et tuleb veel nüüd teisi aineid, mida me kõike ei teagi, mis kõik tulema hakkavad. Kas neid uuritakse siis igat ainet nagu eraldi, et võibolla toimub mingi keemiline reaktsioon juba nendega, mis siin on, et neid enam ei uurita, kuidas moodi see planeeritud on?

S. Kiisler:

Kõigepealt täpsustan, et need ained, mida ma nimetasin, need on need, mille põhjal hinnati see seisund täna. Need ained ei olnud fosfor ega lämmastik, see on vist nii, nagu mulle eksperdid selgitasid tänast olukorda. Täna ei ole Emajões küsimus mitte niivõrd fosforis ja lämmastikus nende sõnul, vaid baariumis ja fenoolides. Nüüd, nagu ma nimetasin, ma siin aja säästmiseks, kuna volikogu istung on väga pikk, ma ei hakka kõiki 14 uuringut ette lugema, aga kõigist materjalidest, dokumentidest te saate nende 14 uuringuga tutvuda, ja ma rõhutan seda, et kui leitakse, et see nimekiri ei ole piisav, siis keskkonnamõtjude hindamise käigus lisatakse neid uuringuid. Ma kasutan juhust ja kommenteerin ka seda kahtlust, mis on õhus, et kui keegi tasub keskkonnamõtjude hindamise eest, keskkonnamõtjude strateegilise hindamise eest, kui suur on tema võimalus tulemust mõjutada. Rõhutan, et selle eest vastutab planeeringu korraldaja, et see hinnang oleks objektiivne. Kui siin oli juttu rahastamise võimalustest, siis ma arvan, kui on väga suured kahtlused teatud uuringu osas, ma ei räägi ju kogu protsessist või kogu menetlemise protsessist, vaid teatud uuringute osas, kui on kahtlus, siis on ju ka Tartu linnal võimalik kas tellida nii öelda teine arvamus, kõrvaluring või leppida kokku, et menetlemise protsessis osa

uuringuid omalt poolt tasub Tartu linn. See on, ma arvan, et need mahud ei ole kogu pildis nii suured.

M. Lauristin:

Aitäh, ma jätkan tegelikult sama teemaga. Kas nende 14 hulgas on olemas ka uuring, mida te nimetasite enne ka sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude kohta? Kas te saate sama täpsusega, nagu te iseloomustasite keskkonnamõju, ka rääkida, mida siis seal on kavas uurida, mis on need kultuurilised ja sotsiaalsed mõjud, mille kohta uuringud tulevad?

S. Kiisler:

Ei, nende hulgas ei ole kultuurilisi ja sotsiaalseid uuringuid, see nimekiri 14 uuringust, mille esitas keskkonnaministeerium, see lähtus keskkonnaministeeriumi pädevusest ehk keskkonnamõjude hindamisest puhtalt. Planeeringu korraldaja on rahandusministeerium ja planeeringu korraldaja korraldab ka selle, et täiendavalt keskkonnamõjude hindamisele hinnatakse ka muid aspekte, ka neid, mille kohta teie küsite. Aitäh. Ma rõhutan veel, keskkonnaministeerium ei kirjuta ette, kuidas hinnatakse sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid, see on teine valdkond.

A. Punt:

Aitäh, austatud minister, et te üldse meie ette tulite ja selle ettekandega esinesite, aga nii palju kui mina olen asjadest aru saanud, siis see tehas on Emajõe halb ja me teame seda juba ilma uuringuteta. See tehas saab haiseda, kõiki neid norme, mis me täna räägime, mis kehtivad 54 päeva aastas, nõuded heitveele, mis tehas tagasi laseb, on näiteks leebemad, kui Tartu Veevargil. Tehas tõstab mingil määral ka Emajõe vee temperatuuri, mis on halb kogu sealsele elukeskkonnale ja nii edasi. Tähendab, ilma uuringuteta on juba teada, et see tehas on halb. Minu küsimus on see, miks teie keskkonnaministrina, meie looduse eest seisjana ei ole juba praegu võtnud valitsuses seisukohta ja nõudnud eriplaneeringu lõpetamist?

S. Kiisler:

No nii emotsionaalselt vastates keskkonnaministeerium võiks kõik tegevused ära keelata Eesti Vabariigis. Eelmine keskkonnaminister pidas vajalikuks selle riigi eriplaneeringu algatamist ja mul on raske tema eest vastata või tema eest kommenteerida, aga ma eeldan, et nii, nagu Jaak Aab siin välja tõi, suuremad teadmised seadusega kooskõlas tehtud mõjude uuringu põhjal ei saa olla kellelegi kahjuks ega mööda külge maha jooksvaks, sellest võib tulevikus olla ka näiteks Tartu linnal kasu. Siin teie sõnavõttus kõlas ka mitmeid selliseid eksitavaid väiteid. Ma rõhutan, et ei ole täna paigas, millised piirnormid kavatsitava tehasele seatakse, need piirnormid tulenevad keskkonnamõjude hindamisest ja selle aruandest ja nendest järeldustest, seal pannakse paika tegevuskavad, seal pannakse paika need piirnormid. Kuhu need jäävad, seda me täna täpselt ei tea, aga lõpuks on nad kirjast keskkonna kompleksloas. Seal on siis kõik täpselt, on nad jälgitavad ja seda kontrollib keskkonnainspeksioon, kas neid täidetakse või mitte. Aitäh.

N. Põdramägi:

Hea minister. Mina ei lähtu isiklikust seisukohast Emajõe, et kuidas on minu arvates organoleptiliselt Emajõe seisund, ma lähtun teadlaste arvamuselt ja nende arvamus on, et Emajõe seisund on halb ehk koolipoisina öeldult, hinne kaks. Tulevane keemiatehas, tselluloositehas on ju tegelikult keemiatehas, seda seisundit kindlasti paremaks ei tee ja küsimus on selline - kas on uuritud ja arvestatud ka selle võimalusega, et tartlased hakkavad lahkuma oma sünni- ja kodulinnast? Uskuge mind, neid lahkujaid saab olema tunduvalt rohkem kui tulijaid. See ei ole siis enam see meie Tartu. Aitäh.

S. Kiisler:

Vastus konkreetsele küsimusele, ma võin selle anda mitte keskkonnaministrina, vaid endise pikaajalise regionaalministrina, et tartlased on juba tükk aega kahjuks lahkunud oma sünni- ja kodulinnast, kahjuks ka sellistesse kohtadesse, kus tööstust on rohkem. Ma arvan, et see on kõigile järelemõtlemise koht, nii riigi valitsusele kui ka kohalikule omavalitsusele. Nüüd ma tahaksin selle kahe küsimuse osas täiendada, et erinevaid teadlaste arvamusid on loomulikult laual palju ja neid tuleb lähiajal kindlasti veel palju juurde ja me kuuleme neid seisukohti ka täna veel, aga ma rõhutan seda, et seadus kirjutab väga täpselt ette samme, kuidas hinnatakse keskkonnamõjusid ja meie lähtume sellest, mis seaduses kirjas on, mis riigikogu on ette kirjutanud, kuidas täpselt need sammud käivad, millised sammud riigi eriplaneeringus on järgmised, mis peaks järgmisena... Korraldaja jälgib, et need sammud on täidetud, meie

keskkonnaministeeriumi poolt jälgime, et keskkonnamõjude hindamine oleks seadusega kooskõlas, asjakohane. Selleks on ka riigihankesse, muide, sisse kirjutatud tingimused meie ettepanekul, et see juhtiv konsultant, kes valitakse riigihanke tulemusena, ta peab olema litsentseeritud keskkonnamõjude hindaja, neid on umbes 30 tükki Eestis, võite seda nimekirja, nimekiri on avalik, võite neid nimesid vaadata. Need inimesed hindavad keskkonnamõjusid vastavalt seadusele ja kõik täiendavad uuringud on teretulnud ja see, millised on keskkonnamõjud, on keskkonnaministeeriumi rida. Sotsiaalsed mõjud, mille kohta te enne küsisite, millele ma võin vastata endise regionaalministrina või lihtsalt inimesena, need on teised aspektid, aga see ei ole keskkonnaministeeriumi valdkond. Aitäh.

L. Danilas:

Aitäh, lugupeetud minister. Ma tuleks ikkagi tagasi veel kord selle Emajõe vee olukorra juurde. Nagu siin ennist räägiti ja kohe alguses Tiia Teppan küsis nende erandite kohta, mis sellele tehasele on tehtud. Üks on tõepoolest erinevate ainete kohta, et kui näiteks fosfori piirnorm on muidu 0,5 mg liitri kohta, siis Est-For'ile on see 2 mg liitri kohta. Palun seletage täpsemalt, miks on nii suurele tehasele tehtud järeleandmisi selliste ohtlike ainete osas, kas ei oleks loogiline, et kui on suur tehas, siis oleks karmimad nõuded, et miks te olete nii palju neid järeleandmisi teinud?

S. Kiisler:

Mis puudutab seadust, siis ohtlike ainete osas on kõigile antud ühesugused nõuded. Ma ei oska öelda, millisele dokumendile te viitate, kus oleks Est-For'i tehasele tehtud erandeid. Nagu ma rõhutasin, piirnormid nii õhu osas kui vee osas kui pinnase osas sätestatakse keskkonnamõjude hindamise tulemusel ja nad kindlasti on kirjas keskkonna kompleksloas. Selliseid dokumente ei ole täna olemas, ma ei oska tõesti kommenteerida, kust te neid erandi jutte võtate.

L. Danilas:

Ma täpsustan, et meil käis komisjonis esinemas härra Ülo Mander ja ta tõi täpselt välja et Eesti Vabariigi määruse alusel siis 2 mg on Est-For'i tehasele.

S. Kiisler:

Est-For'i tehase osas ei ole kindlasti vabariigi valitsus sellist määrust saanud kuidagi vastu võtta.

V. Šokman:

Aitäh ettekande eest. Hea ettekandja, ma ei tea muidugi, kui palju tartlasi on jõudnud vabariigi valitsemise juurde, kes mäletaksid, et Tartu Ülikool on olnud üks esirinnas olevaid ajalooliselt keskkonnauuringute mõjudest loodusele ja inimestele. Tänane ettevõtmine siin on, nagu te olete rõhutanud, et kahtlusi on palju olnud, me oleme siin kokku tulnud selleks, et neid kahtlusi hajutada võimalust mööda. Seetõttu on mul niisugune lihtne küsimus, aidake palun, kuidas vastata nendele inimestele, kes võtavad kogu seda protsessi, uurimise uurimisi, et uurida veel asju, mida on tegelikult muidugi korduvalt uuritud, et kas seda on õige võtta niimoodi, et äkki on lihtsalt tegemist Tartu Ülikooli ja ka maaülikooli ja nende asjatundjate alavääristamisega, ma ütleks?

S. Kiisler:

Küsimus algas, et mida öelda inimestele. Ma arvan, te võiksite kindlasti inimestele öelda, et tegemist ei ole ühegi teadlase alavääristamisega. Vastupidi. Kui te vaatate neid protsesse, mida siin Jaak Aab kirjeldas, millest mina oma ettekandes rääkisin, me räägimegi ju sellest, et teadlased esitaksid oma hinnangu, eksperdid esitaksid oma hinnangu. Mul on väga hea meel, kui need teadlased on Tartu Ülikooli teadlased, maaülikooli teadlased. Ei saa selle üle sugugi... kuigi siin kõlas väide ka täna, et selles suhtes peaks võibolla volikogu ka, ma ei tea, kas üksmeelele jõudma või kumb seisukoht siis teile olulisem on, kas see, et nad peaksid tulema kuskilt väljast või peaksid olema Eestiga seotud või nad peaksid tulema just Tartu Ülikoolist ja maaülikoolist. Minu jaoks jäi siin väike nagu vastakus sisse sellesse praegu.

R. Kaalep:

Härra minister, me ju teame juba praegu, et sellel tehasel hakkab olema negatiivne keskkonnamõju, kuna osa sellest reostusest lastakse Emajõkke ja see keskkonnamõjude uuring saab üksnes näidata seda, kas negatiivne mõju on pisut suurem või pisut väiksem. Teie aga käitute niimoodi, justkui te ei oleks valmis isegi seda negatiivset mõju tunnistama, enne kui see keskkonnamõjude uuring on välja tulnud. Miks nii?

S. Kiisler:

Sellepärast, et planeeringuseadus ega keskkonnamõtjude hindamise seadus ei räägi sellest, et keskkonnaminister midagi tunnistamas käib. Ta kirjeldab täpselt protsessi, kuidas see käib ja kuidas need otsused langetakse ja mille põhjal. Aitäh.

G. Kangilaski:

Hea minister, te nimetasite ennist, et vee, Emajõe veekeskkonna kvaliteeti mõõdetakse just ühealuseliste fenoolide põhjal ja te ütlesite, et see konkreetne tehas justkui ei puutu asjasse, sest neid ei eraldu. Ma pean paraku ütleva, et ligniini lagunemisel just nimelt eralduvad ja eralduvad vette, et lihtsalt mu küsimus on see, et kuidas see sai juhtuda, et te midagi sellist ütlesite?

S. Kiisler:

Te tsiteerisite mind ebatäpselt. Ma ei öelnud, et ainult selle põhjal, ühe aine põhjal või kahe aine põhjal hinnatakse, hinnatakse laiemalt, ma ütlesin seda, mida on eksperdid öelnud, mis ainete põhjal hinnati Emajõe seisund halvaks. Need on ained, mida te nimetasite.

K. Tarto:

Austatud minister, ütlen nüüd lihtnimlikult, et minu juhe jooksis kokku. Tselluloositehaseid on maailmas kui palju juba ja kas ma sain teist nüüd õigesti aru, et nende uuringute tulemusel hakatakse kehtestama mingisuguseid normatiive. Kas neid juba ei ole?

S. Kiisler:

Aitäh. Tõepoolest, vähemasti Euroopa riikide praktika on selline, et konkreetselt tööstusettevõtetele vastavalt keskkonnamõtjude hindamisele kehtestatakse ka piirnormid, mis on rangemad üldnormidest. Aitäh. Ma pean lisama veel, et ma pean seda väga loogiliseks, et kui üldse nii kaugelt jõutakse, siis need rangemad normid kui üldnormid ka kehtestatakse.

R. Laidre:

Austatud minister, minu jaoks see keskkonna kaitsmine Eestis on natuke veider. Kui tädi Maailil Supilinnas läheb kanalisatsioon katki, ta valab ämbritäie vett Emajõkke, siis ta on keskkonna reostaja, sellepärast et fosfaatide sisaldus ämbri vees oli liiga kõrge. Kui tehas tuleb Emajõe äärde ja laseb igasse kuupmeetrisse, ja tarbib 1,3 protsenti Emajõe veest, kaks milligrammi fosfaate, siis on see väga okei. Kui ta teeb seda neli milligrammi näiteks, mis ei ole okei, siis teate, palju tehas peab investeerima selleks, et nõuded vastavusse viia. Mitte midagi, siis peab lihtsalt võtma kaks korda rohkem vett Emajõest. Kas ei tuleks keskkonna kaitsmise mõttes ka, ütleva, tonnaäile või kogu selle absoluutväärtuse piirang kehtestada, et meie loodust kaitsta?

S. Kiisler:

Aitäh, me kaalume ministeeriumis sellise seadusemuudatuse ettevalmistamist.

A. Must:

Aitäh, head kolleegid, mul jääb üle kiita diskussiooni viimast plokki, mis jäi piirmäärast isegi lühemaks. Aitäh ettekandjale, aitäh küsijatele ja läheme oma päevakorraga edasi. Veel üks kiire küsimus. Viie minuti pärast peaks meil olema korraline vaheaeg. Ära võib jätta siis, kui mitte keegi ei protesti. On tulnud ettepanek töötada edasi ilma vaheajata kuni järgmise korralise vaheajani. Kas keegi protestib selle ettepaneku vastu? Kuna proteste ei ole, siis jätkame.

4. Tootmise väljakutsed teadusele - puidu väärindamise piiratud valikud

- ettekandja Eesti Teaduste Akadeemia president akadeemik **Tarmo Soomere:**

Hea linnavolikogu esimees, austatud linnavolikogu liikmed, ministrid. Kõigepealt tuleb mul nüüd see masin käivitada. Küll tema käivitub ise, suhteliselt nagu iseenesest. Oli see nüüd F7 või? No nii, nii tema läks. Eks see ju ikka on nii, et paljud eestlased peavad ennast ju metsarahvaks ja Valdur Mikita on selle tunde ju ikka väga suureks kirjutanud. Metsal on äärmiselt palju funktsioone, ta ei ole enam mitte lihtsalt vaese mehe kasukas või varandus rikka mehe tagataskus. Mets on, nagu selgub ootamatult, Eesti majanduse üks mootoreid ja lipulaevu ja enamgi veel, et mets on ju tegelikult ka kogu inimkonna rikkus, oluline osa meie kopsudest ja üks inimese kui liigi tekkimise senise eksistentsi aluseid. Selle rikkusega ei ole Eesti üldse üks. Terve Euroopa on metsakontinent, 42 protsenti Euroopa Liidust on kaetud metsaga ehk veidi vähem kui Eestis. Ma ei julge Eesti metsaprotsenti öelda, sest mis iganes arvu ma välja ütlen, saab kindlasti pori näkku

vasakult ja paremalt, sest määramatus on seal üsna suur, aga rohkem kindlasti kui Euroopas on Eestis metsa. Euroopa metsavarud on muidugi täitsa hoomamatud - 21 miljardit kuupmeetrit ja aastane juurdekasv 1,3 miljardit kuupmeetrit ehk jämedalt sada korda rohkem kui need arvud, millest me Eestis kõneleme ja mille puhul ma tundsin praadimise lõhna juba siis, kui kolleeg Urmas Varblane siin minu koha peal oli. Kus on see mure või probleem? Mets ei ole lihtsalt kasvavad puud või mitu puud, see on äärmiselt keerukas süsteem. Seal põrkuvad väga erinevate huvirühmade soovid ja unistused alates lokaalsetest nendest, kes tahavad ahju saada kaminapuud, sinnamaani välja, kuidas kasuvuhoonegaase elimineerida, kinni püüda, kuskile ära matta. Sellest ju ka sagedased konfliktid metsa käsitlemisel, kasutamisel, kus tasakaalu leidmine on ikka selline tõsine probleem. Probleemi taga on ju see, et tervikpildi saamiseks ja süsteemi kui terviku funktsioneerimise mõistmiseks on ju inimelu liiga lühike, üürrike lihtsalt. Põlvkond on täitsa olematu. Seetõttu ei ole ime, et mets, metsaga seonduvad valdkonnad on üks selliseid, mille kohta käiv informatsioon on ju isegi tippotsustajate laual ikka päris, noh, kuidas need sõnad on, lünklik, fragmentaarne ja nagu me täna näeme siin, kohati ka liialt emotsionaalne. Küsiks need lihtsad küsimused, seda, kas me oleme rikkad või vaesed, saime Urmas Varblase käest teada, saime teada, et Soome on rikkam, väga lihtne. Kuidas saadakse maailmas ausa tööga rikkaks? Seal on suhteliselt lihtsad asjad. Rikkaks saadakse siis, kui asjad on õigesti pandud ehk majandus liigub teaduse kiiluvees, mitte vastupidi. Kuidas seda teistmoodi öelda, nii et see ka Urmas Varblase silmis armu leiaks, kui ta juhtub veel siin olema. Me räägime mitte lihtsalt ühest protsessist ega lihtsalt ühest tootmisest, me räägime väärtusahelast. Maailmas on nõnda, et tegelikud väärtused ei sünni üldse mitte seal, kus toodetakse midagi lihtsalt. Lihtne tootmine nagu ümarpalgi lõikamine või eksport või põletamine on majanduslikus mõttes lihtsalt mugavustsoon. Moodsas ühiskonnas tulu tekib, kui me suudame teha midagi targemini või paremini kui naabrid, paremini kui Läti, sellest piisaks täiesti. Lõviosa tuleb sellest, et mõeldakse välja uusi vingeid tooteid, kunagi mikrolaineahi, siis Skype, siis nutitelefon, seal liigub raha. Teine raha liigub siis, kui me suudaksime müüa Hugo Bossi ülikondi, need ei maksa tuhat eurot, maksavad kakssada eurot, kaheksasada maksame brändi eest. Nendes kohtades liigub raha, aga mitte siin. Tegelik võitlus maailmas käib mitte selle pärast, kus täpselt on tootmine, vaid käib selle järel või selle üle, kes juhib väärtusahelaid, kes ütleb, kus tehakse suuremat lisandväärtust ja kus tehakse väiksemat lisandväärtust. See on lihtne tõdemus, et kausi põhjas on mugav olla, serva poole ronimine on raske. Teate ju seda vana andekdooti kahest katlast põrgus, ühes juudid, teises eestlased, eestlaste ümber polnud valvureid tarvis, sest iga mees tõmbas teist tagasi, kes välja ronima hakkas. Kus on Eesti probleem, märkis ära Urmas Varblane, on märkinud teised - veerand kuni kolmandik Eesti puidust kuulub Exceli tabelis rea alla töötlemata eksporti, mis on põhimõtteliselt vale ühe riigi jaoks. Võiksime mõelda ka fosforiidi peale, et las ta lamab maa sees, või põlevkivi. Metsaga ei saa niimoodi, mets ei anna meile mõtlemisaega. Kui lasta mets käest ära, jätta hooletusse, on tulemuseks padrik, portsik, kus, jah, elab lendorav, aga seeni ja marju ei ole. Üldiselt kasutatakse meil puitu küll järjest paremini, aga see veerand kuni kolmandik töötlemata eksporti ei ole riigi jaoks mõistlik. Siin on see koht, kus ma tahaksin selgitada oma positsiooni. Teaduste akadeemia seadusjärgne kohus on arendada, esindada Eesti teadust, nõustada Eesti riiki ja aidata kaasa riigi ees seisvate sotsiaalmajanduslike ülesannete lahendamisele. Nii et minu kui inimese õnnetus on siin, minul tuleb korjata kokku teadmine akadeemiast, teadlastelt ja nõustada riiki. Akadeemia ainus klient on riik. Me anname nõu ka ülejäänutele, aga see nõu on täpselt sama, mis me anname riigile. Läheme siit edasi. Kui me tahame oma lastele pärandada õitsva riigi, isegi kui ta väga rikas ei ole, siis on äärmiselt vale, et me kingime ära lihtsalt puidu väljaveo näol suure osa oma rahvuslikust rikkusest. Imperatiiviks on see ühel või teisel moel siin koha peal väärindada. Kui me vaatame, milline on puidu väärtusahel või, väike kõrvalepõige, see tundub kõik äärmiselt keeruline, mis Euroopas toimub, tegelikult on asjad lihtsad. 40 protsenti põletatakse, 40 protsenti on puidust tooted ja 20 protsenti on tselluloos ja paberitööstus. Euroopa teaduste akadeemiate nõuandev koda möödunud aastal korjas oma teadmised kokku, ütles Euroopa Komisjonile, et see 40 protsenti on ilmselgelt liiga palju. Meil on olemas palju paremaid võimalusi taastuvenergia tootmiseks, kui puidu põletamine. See protsent peab kukkuma ja arvata on, et Euroopa Komisjon asub seda kukutama lähitulevikus. Kui me küsime nüüd lihtsamaid küsimusi, et kui puidu põletamine pole kõige targem tegu, mis on siis targad teod, siis muidugi on küsimus tänase päeva

kontekstis, miks peaks üks Eestisse ehitatav rafineerimistehas orienteeruma klassikalisele, et mitte öelda igivanale kraft-tehnoloogiale. Kraft tähendab jõuga kallale minekut, see pole inimese nimi, see on kraft, jõud. See saab järgmine aasta 140-aastaseks, vastav patent anti välja 1884, viimane oluline täiendus, nn Tomlinsoni boiler, mis aitas süsteemi peaaegu sulgeda, see leiutati 1930ndatel. Nii et Kehra tehases seda veel ei olnud, seetõttu oli seal põhimõtteliselt lahtine tsükkel väga pikka aega. Mida saab ka selle puiduga teha, maailmas natuke teatakse. 8. veebruari *Nature* artikkel näitab, mida teha saab. See on tulemus, kui tugevaks läheb puu võrreldes duralumiiniumiga, võrreldes titaani sulamiga. Mis tehakse? Võetakse puu, keedetakse natuke, eemaldatakse osa ligniinist, millest juttu oli täna, hemitselluloosid, mis on teatavad suhkrud, nii et jääb pisitorustike puit. Siis pannake umbes 100 kuni 200 kraadi alla, pressitakse, natuke keemiat otsa. Tulemus on 15 korda tugevam. Oleks õudsalt hea, kui seal oleks Eesti autorite allkirjad. Ei ole. On väljamaa autorite allkirjad. Kui me räägime Eesti puidukeemiast... kui ma tohin ühe lisaminuti paluda võibolla vahepeal, Eesti teaduse intensiivset tulemust mõõdetakse suurelt jaolt sellega, et kui palju meie teadusartikleid on näha rahvusvahelistes andmebaasides. Võtame *World of Science*, mida peetakse kõige autoriteetsemaks klassikaliste loodusteaduste valdkonnas, ja küsime, kui mitu artiklit on 38 aasta jooksul ilmunud teemal puidukeemia ehk *wood chemistry*. Kes pakub? 38 aastat. Mitu artiklit? Eestist. Üks. Kui *wood* ja *chemistry* on eraldi, siis 12, ja kui *wood* ja *processing* on eraldi, siis 69. See on Eesti puidukeemia tänane päev, meil ei ole lootustki kraft-tehnoloogiale lähema 10-15 aasta jooksul midagi paremat välja pakkuda. See on see koht, kus me ju tahame väga, et Eestil kui targal metsariigil peaks olema oma tehnoloogia tagataskus. Muide, Läti, kelle peale me alla vaatame teaduses kõrgelt ja kaugelt, peab üleval ligi saja teadlasega puidukeemiainstituuti, riiklikku. Meil puudub puidukeemia täiesti, me ei saa rääkida Eestis sõltumatutest ekspertidest, neid pole olemas. Seetõttu on riigil ainult valikud äärmiselt halvad ja väga halvad. See on seis, kus me oleme. Kuidas me siia jõudnud oleme? Osapooli on palju, teaduse finantseerimise süsteem on meil äärmiselt armas, pressime kogu aeg riigilt raha välja, aga praegune teaduse finantseerimise süsteem karistab erala vahetust ja ei lase inimestel hakata tegelema teiste asjadega. Riik ei ole pidanud vajalikuks kuulatagi, millist tüüpi teaduslikku tuumkompetentsi tal oma eksisteerimiseks vaja on. Ega siis teaduste akadeemia pole ka süüst puhas. Me lihtsalt ei suuda rääkida riigiisadele, riigiemadele, kuulge, meil on tarvis teadmisi fosforiidi kohta, põlevkivikeemia kohta, metsa kohta. Vaikus, hüüad metsa poole, kaja ka ei ole. Mets ei kaja tagasi. Me oleme selles situatsioonis, kus riigi ees on ainult väga halvad ja äärmiselt halvad valikud. Nii ka meie ülikoolid, keda ma väga austan, on siiski praegu selles protsessis käitunud, jäädes akadeemilisse mugavusstooni, et mitte öelda lodevustsooni. Aasta jooksul, mis rafineerimistehase idee väljas on, peaks olema mustmiljon asja juba klaariks tehtud. Ainult paar inimest, keda akadeemia alguses torkis, on selle südameasjaks võtnud, ülejäänud on, kahju küll, piirdunud rääkimisega. Akadeemia töörühm ei ole käsitlenud süvitsi, kuhu täpselt peaks selle tehase panema. Põhjus on väga lihtne. Lahenduse, kas teha, kuhu teha, määrab mitte see, milliseid parameetreid vaadeldakse, vaid määrab see, millised kaalud omistatakse kitsendavatele teguritele. Põhimõtteliselt on see elementaarne lineaarse planeerimise optimeerimisülesanne, aga kaalude omistamise mandaat, ainumandaat demokraatlikus riigis on poliitikutel. See, mis mäng käib, on ju lihtne. Piiravaid tegureid tehasel ei ole palju. Vesi, transport ja peaaegu on kõik. Ja, mis oluline, kaugmõju ja kumulatiivne mõju. Need tulevad oodatavasti vaatlemisele keskkonnamõju hindamise käigus. Mida ma tahaksin selle kõige tänase peale öelda, et üldiselt peaks mõtlema konstruktiivselt, püüda lahendada ülesannet, kas tehas teha või mitte teha, ja kui, siis kuhu teha. Mida ma siin täna tunnen ja olen tundnud juba palju nädalaid, kui mitte kuid, et kõik seltskonnad, nii tehase idee eestvedajad, kui vastustajad püüavad lahendada pöördülesannet. Mõelda välja selline tegurite, kitsendavate tegurite komplekt ja kaalude komplekt, et tehas maanduks nagu nõiaväel täpselt sinna, kuhu tarvis. Kus on siin probleem? Minu õnnetus on see, et ma olen saanud hariduse matemaatikuna, kuigi ma väga palju töötan nüüd merevaldkonnas, pöördülesanded on matemaatilises mõttes üks äärmiselt vastik ülesande klass. Neist enamusel pole üldse lahendit. Nendel, millel on, on see lahend üldjuhul väga ebastandardne, üllatav ja ootamatu. See, kes suudab neid lahendeid leida, saab varsti kas miljonäriks või rahvuskangelaseks. Aitäh.

KÜSIMUSED:

M. Lauristin:

Ma väga, väga tänan akadeemik Soomeret selle, ma ütleks, särava ettekande eest. Jäi siiski ebaselgeks, et olukorras, kus riigi valikud, nagu on siin öeldud, on äärmiselt halvad ja kehvakesed, siis Tartu poolt vaadates on nad mitte isegi äärmiselt halvad ega kehvakesed, nad võiks olla saatuslikud. Kuidas teie näete siin nüüd sedasama meie teaduse ja teadlaste, ülikoolide konstruktiivset teed? Kas me ikkagi teeme õigesti, kui me läheme nüüd sellesama olemasoleva olukorra sabas? Meile on öeldud, et see on üks ettevõtte, ainult see päästab meid, see päästab meid ainult siis, kui tuleb siia kohta ja meie rakendame kõik jõud selleks, kas siis ühtepidi või teistpidi arutades, et jah, on tore kui ta siia tuleb, või on kole, kui ta siia tuleb. Või võiks riik ikkagi oodata, et teadlased ja akadeemia sealhulgas tegeleb üldiselt kõigepealt sellesama olukorraga, tõepoolest nende võimalustega, mis on Eesti puidu kasutamisel, ja sellest lähtudes annab ka riigile nõu, kas teha siis erand ühele ja hakata sellest pihta või vaadata siiski rohkemaid võimalusi? Seepärast et võibolla on juba kuskil keegi, kes tahaks tulla samale platsile mängima, aga seal on see suur elukas juba ees.

T. Soomere:

See oli nüüd nii pikk küsimus, et mul läks juba algus meelest ära. Aga pole hullu, mõttest...

M. Lauristin:

Ma küsin, kuidas saaks kompleksselt teadlased seda küsimust lahendada, mitte keskenduda ainult sellele ühele tehasele?

T. Soomere:

Absoluutselt. Nii öelda seletuseks, aga mitte vabanduseks, et akadeemia võimalused on suhteliselt piiratud, meie võimalus on torkida nii ülespoole kui allapoole. Ehk mille üle ma natukene imestan, et kuigi see turbulents on üleval juba peaaegu aasta otsa, ei ole ükski suur ülikool süstemaatiliselt asunud isegi uuringute programmi kokku panema, mida tuleks vaadelda. Nüüd on aasta ja kuu, kui ma õigesti mäletan, selle idee väljatulekust, selle ajaga võinuks väga palju asju endale selgeks teha. Praegu ma arvan, et nii öelda ülikoolide, teadlaste poolne vastus on kui mitte lootustetult, siis väga hilinevad. Sellistes situatsioonides, kui me näeme, et mingi probleem on tulemas, on tark toimida preventiivselt. Üldiselt lahenevad need küsimused nii nagu üleujutuste prognoos Eestis pärast seda, kui Pärnu ja Haapsalu juba korra uppusid. Meil Eestis peamine reaktsioon asjadele toimib katastroofipõhiselt, juba toimunud katastroofide alusel. Ma kutsuksin üles oma kolleege nendest ülikoolidest neidküsimusi äärmiselt tõsiselt võtma ja toimima preventiivselt, saama aru, kus on lüngad meie teadmistes. Mida ma tahtsin täna öelda, et meie teadmised metsa, puidu rafineerimise, transpordilogistika ja paljude muude asjade valdkonnas on olematud. Neid tuleb kibekiiresti looma hakata, enne kui on päriselt hilja. Praegu milline mulje jääb, et keegi kuri müütiline olevus, harvesteri ja Est-fori kombinatsioon, on asunud närima meie loodust ja metsa ja me võitleme vastu. Me teame ju väga hästi, et meemi vastu ei saa võidelda, saab pakkuda alternatiivi. Seda alternatiivi ma ei näe, ma näen vastu, aga mitte alternatiivi, ja ma ei näe argumente, ma näen emotsioone.

R. Laidre:

Aitäh. Me kuulsime teie ettekandest, et Lätil on puidukeemia instituut...

T. Soomere:

Riiklik.

R. Laidre:

Jaa. Mis tähendab seda, et neil on valdkonnaalased teadmised, aga ometi nad ütlesid paljukiidetud tselluloositehasele, puidu väärindajale ei. Meie, kes me ei oma neid vastavaid teadmisi, kas me ei lõika endale näppu, et oma rumalusest kipume kohe eufoorias jaa ütleva?

T. Soomere:

Jah, eks ta ikka nii on, et julge hundi rind on rasvane, aga haavleid täis. Eesti on väike riik, seda enam peaksime olema üks väga tark riik. Targaks ei saada paari aastakümnega, targaks saadakse

aastasadadega. See ei ole lohutus, vaid see on väljakutse. Targaks saamisega tuleks kohe pihta hakata.

I. Panova:

Aitäh. Ma hakkasin mõtlema, et ma kuulsin äkki valesti, kas te ütlesite *wood modification*? Et vähe oli artikleid.

T. Soomere:

Need on kolm eraldi uuringut. *Wood chemistry*, puidukeemia, kus on sõnad koos, see sai ühe vaste. Siis on võimalik teha niimoodi, et märksõnad on eraldi - *wood*, puit, ja *chemistry* täiesti eraldi kordumas kas artikli pealkirjas, sisukokkuvõttes või märksõnades, neid oli 12 Eesti autoritelt.

I. Panova:

Jaa, ma püüan...

T. Soomere:

Ja Eestis avaldatakse keskel läbi 1500 selle taseme artiklit aastas. Mina räägin 12 artiklist 38 aasta jooksul kokku.

I. Panova:

Ma lihtsalt tahtsin ütelda, et ma vist tunnen seda inimest, kellele võibolla kuuluvad kõik need 12 artiklit. Asi on selles, et see inimene töötas Tartu Ülikoolis ja tegeles just selle firmaga, tegid koostööd Uppsala Maaülikooliga ja lõpuks see projekt oli lõpetatud, sest Eestis ei olnud raha selleks projektiks ja ta pidi ülikoolist ära minema sellepärast.

T. Soomere:

Need on asjad...

I. Panova:

Küsimus on selles, et miks on siis selline olukord?

T. Soomere:

Need on asjad, mida see seltskond siin saab ja peab muutma.

M. Lotman:

Aitäh, suurepärase ettekande eest. Siiski ta oli mulle natuke üllatav. Me teame teid ennekõike kui mere- ja laiemalt veespetsialisti, aga te rääkisite puidust. Minu küsimus on nimelt veest. Kuidas te arvate, kuidas Emajõe selline asi võiks mõjuda? Ja Peipsi järvele?

T. Soomere:

Jah, aitäh selle küsimuse eest. Emajõe ja Peipsi järve spetsialist ma ei ole, küll olen ma aga Läänemere ja suhteliselt täpsemalt Soome lahe spetsialist. Puidukeemiatehas Tartu lähedal mõjutab Soome lahte täpselt sama palju kui Äänekoskil olev tehas. Mõlemate puhul tuleb see solk lõpuks mereinimeste klaarida.

K. Leetmaa:

Kaudselt loomulikult ja mõistu te vastasite mu küsimusele, aga ma küsin ikkagi otse, et kõigile oleks selge. Kas tõsisemad fosforiidiuuringud Eestis algavad ka siis, kui... või peaks algama kuidagi siis, kui tekib üks gigantne huviline erainvestor?

T. Soomere:

Ma loodan väga, et enne suudetakse siiski püsti panna fosforiidiemia, graptoliitargilliitkeemia ehk haruldaste muldmetallide keemia. Väga tõenäoliselt liiguvad maailmaturu hinnad ja nõudlused nii, et fosforiit osutub varsti kõrvalsaaduseks nende haruldaste muldmetallide vahel, mis meie maapõues on suhteliselt madalal. Ma väga loodan, et selles ajalises järjestuses läheb, et meil tekib enne kompetents kui nõudlus.

L. Kaplinski:

Aitäh hästi mõnusa emotsiooniga ettekande eest. Mõtlesin, et akadeemia, see tähendab midagi väga kuiva.

T. Soomere:

Tähendabki.

L. Kaplinski:

Minus tekkis ka üks emotsioon. Ma ei oska seda võibolla oma sõnadega väljendada, ma loen sõnu ühelt inimeselt, kes seisis ka päris keeruliste valikutega silmitsi. Teie lahkel loal tsiteerin: "Kui ollakse alati vastu, ei oldagi millegi poolt, ometi on meil pilved ja valgust mõlemalt poolt" (tsitaat Juhan Viidingu luuletusest). Tahaksin küsida, kas see võiks olla emotsioon, mida te jagate?

T. Soomere:

Ma jagan kõiki positiivseid emotsioone, aga tagasi vaadates, kui päike ja pilved, siis veel võrdluseks, et Läti suhteline teadusrahastus on kolm kuni neli korda väiksem kui meil, aga me ei saa lahti ega üle ega ümber sellest geograafilisest tõsiasjast, et päike paistab meile Läti poolt.

E. Loskit:

Mina tahtsin küsida, et ma sain nüüd niimoodi aru, et selleks, et areneks puidukeemia, peame looma selle rafineerimistehase. Kas puidukeemia ei saaks areneda ilma selle tehasega? Keemiat tehakse, areng toimub ju laborites tegelikult, minu arvates.

T. Soomere:

Väga õige märkus. Rafineerimistehase puhul on tõepoolest loogiline ajaline järjestus segamini paisatud. Nõudlus tekkis hetkel, kui Eestis viimased puidukeemia spetsialistid on juba pensioneerunud. Ma arvan, et siin peeglistse peavad vaatama väga paljud osapooled. Mida ma tahaksin öelda, et me peaksime pigem praegusest olukorrast õppust võtma, et mõne teise meie majanduse lipulaeva haldamisel mitte sama reha otsa astuda. See oleks suurim, mida me siit kasu suudaksime saada.

A. Must:

Nüüd ma pean vabandama oma halbu prille ja varjuala. Tõenäoliselt oli see, kes lehvitas, kas see oli kutsutud külaline Aadu Polli, jah? Palun, teie küsimus. Mikrofon, palun.

A. Polli:

Aitäh. Ma tahaksin küsida nõu. Me räägime kraft-tehnoloogiast ja meie oleme oma nina sennapoolet seadnud ja oleme seadnud sellepärast, et see on vana tehnoloogia, seda on kaua uuritud ja sellega on lahendatud kõik temaga kaasnevad nähud, et me saame toimimisgarantii. Kui me jõuame lahenduseni, siis me saame vastu garantii, sest seda on nii kaua juba tehtud, need tehased on olemas. Ma küsiks nüüd nõu, et kui me võtaksime need uued lahendused, siis neid garantiisid ju ei ole võimalik saada, siis me peaksime hakkama katsetama oma looduse riskidega. Või kuidas see teaduse poolt nagu laheneb? Katsetehast peaks ehitama?

T. Soomere:

Siin me anname täpselt sama nõu teile nagu riigile. Reaalselt toimivat teist tehnoloogiat tööstuslikes mastaapides praegu ei ole, te olete kraft-tehnoloogia lõa otsas ja riik peab ka sellega arvestama.

V. Šokman:

Aitäh. Me saime kogu selle protsessi ajal nüüd just hetk tagasi kuulda, mis tegelikult siis tehnoloogia meid ootab kõige tõenäolisemalt.

T. Soomere:

Aga miks te siis varem ei küsinud?

V. Šokman:

Ei saanud teiega kokku lihtsalt, vabandage.

T. Soomere:

Pidasite mind mereteadlaseks, jah?

V. Šokman:

Ei, pean teid multiteadlaseks ja sellepärast ka selline küsimus teie ettekandest tulenevalt. Kui nüüd peaks juhtuma niimoodi, et ikkagi, ütleme siis, kõik läheb hästi, tehas tuleb, puit läheb, aga puitu ei tule enam kuskilt. No näiteks Lukašenka saab idanaabriga hakkama, pannakse küll vagunitesse puit, aga ta läheb hoopis sinna idapoolsesse tehasesse näiteks. Kas oleks õige aeg praegu või võiks veel natuke oodata, et panna kokku üks teadlaste grupp, kes hakkaks arutama, mida teha, mida soovitada metsarahvale, kes on jäänud metsata? Aitäh.

T. Soomere:

Jah, metsa osas teaduste akadeemia püüdis kuu aega tagasi piuksatada, et võibolla olukord ei ole nii roosiline, nagu üks osa metsateadlasi ja osa ministeeriumist arvavad, ja sai soppa vasakult ja paremalt. Ma tohin kolm minutit paluda selgituseks?

A. Must:

Tähendab, aega on veel.

T. Soomere:

Kui vaataksime, mida meie mets... see on, muide, valusam küsimus, kui me üldse arvata oskamegi. Mida ma julgen selle kohta vastata? Ma julgen selle kohta vastata riigi teaduspreemiate komisjoni esimehena, see positsioon kohustab mind läbi lugema kogu Eesti tippteaduse, need on siis need esildised, mis esitatakse riigi teaduspreemia saamiseks kaheksas valdkonnas igal aastal pluss elutööpreemia pluss avastuspreemia. Üks neist valdkondadest on põllumajandusteadus. Ma nüüd ei tea, kas on see saatuse iroonia või on see jumala sõrm, aga kolm viimast aastat on riigi teaduspreemia põllumajanduse alal saanud metsateadlased. Kaks aastat tagasi sai selle preemia Tartu Ülikooli teadlane Arne Sellin, kes vaatas, milline on kliima või praegu prognoositavate kliimamuutuste mõju puude kasvule. See ei ole mitte arvamus, vaid reaalselt tehtud eksperiment. Jämedalt arukasel ja hübriidhaaval vähenes niiskemas kliimas, mida ka prognoositakse, juurdekasv veerandi võrra. Eelmisel aastal sai preemia Eesti Maaülikooli kollektiiv Kalev Jõgiste, Marek Metslaid ja Kajar Köster. Nemad vaatasid muude asjade kõrval ka seda, mis saab metsast, mille loomulikku arengusse on sekkunud mingi tugev häiring, kas siis torm, tugev tuul, tuli või inimene oma metsaraiega. Muude asjade kõrval jõuti lõpuks järeldusele, et õieti ainult segamets on korralikult vastupidav igasugustele häiringutele ja taastub mõistliku aja jooksul. Kui natuke utreerida, siis see tähendaks seda, et meie tulevik on segapuistud, mille kasvatamine ja hooldamine on keerukam, kuna nende raievanus jõuab kätte eri aegadel. Hellitada lootust puuistandike või monokultuuride pealt suurt raha teenida on liiga julge. Sel aastal sai riigi preemia Eesti Maaülikooli teadlane Rein Drenkhan, tema erialaks on puude seenhaigus. Seenhaigus ei ole kukeseen, mida me armastame. Need haigused ohustavad praegu nii okas- kui lehtpuid ja võivad tõbiseks teha ka seni resistentseks peetud puuliike. Need on juba kohal, juba levivad eksootilistelt taimedelt meie tavalistele metsapuudele. Nende uute patogeenidega hakkamasaamine ei ole mingi kohutav Hiiobi sõnum, aga praegune metsanduse arengukava, ma nüüd jälle toon paralleeli, mis ei ole teaduslik, see on puhtemotsionaalne paralleel, see vaatab meie metsa nagu firmajuht, kes firmat ja ütleb, et gripihooajal minu inimesed ei haigestu. Me ei saa eeldada tulevikus, et lehtpuude juurdekasv on sama kui praegu, me ei saa eeldada, et raiering jääb nii lühikeseks pärast tugevat inimese tekitatud häiringut, eriti monokultuuride puhul, ja me ei saa eeldada, et meie metsad jäävad terveks. Need kolm asja on äärmiselt halvad sõnumid järgmise metsamajanduse kokkupanijatele ja ma kujutan ette, et see pahameeletorm, mis mõnede teiste metsateadlaste juures nüüd alates sellest hetkest tuleb, saab päris suur olema. Aga see on metsateaduse tippteadus ja kui see on vale, siis on ka üks võimalus - Eesti Maaülikooli, Tartu Ülikooli nõukogud kutsuvad need tööd tagasi, ütlevad, et need on valed ja maksavad ka rahad tagasi, sest preemia on päris suur.

K. Tarto:

Aitäh selle ettekande eest. Mina soovin investoritele öelda, et mina samamoodi olen huvitatud, et majandus areneks, aga ka meie keskkond säiliks. Kogu selle tänase päeva jooksul saan ma siis lõpuks teada, et tegelikult on hoopis vaja hakata teadust arendama?

T. Soomere:

Aitäh, see on äärmiselt hea sõnum, aga te jõudsite selleni täpselt 24 tundi pärast seda kui peaminister selleni jõudis.

K. Tarto:

Mul on siis lootust peaministriks saada?

T. Soomere:

Ma just tahtsingi öelda.

K. Tarto:

Jälle juhe jookseb kokku. Kuidas on võimalik mingisuguse ministeeriumi poolt hanke korras või kellegi, ma täpselt ei mäleta, hanke korras ühe konsultatsioonifirma poolt kõik uurimused ära teha mingi x lühikese aja jooksul, kui teaduste akadeemia saab riiki ainult torkida?

T. Soomere:

Kui ma nüüd õigesti mäletan, ma võin natukene eksida, siis kõrghariduse aastakäive, ma mõtlen klassikaliste ülikoolide, oli mingi 350 miljonit eurot, siis riikliku teaduse finantseerimise aastakäive on umbes 150 miljonit eurot ja akadeemia koos kõigi oma funktsioonidega, kaasa arvatud kirjastus, uurimisinstituudid ja muud, elab kahest miljonist eurost.

H. Pikhof:

Aitäh. Kõigepealt suur tänu ettekande eest. Mul on teile küsimus, et kui tselluloostehas rajataks Emajõe linnast ülesvoolu, kas ka siis oleksite tehase ehitamise poolt?

T. Soomere:

See on nüüd küsimus, mis sisaldab eeldust, nagu ma isiklikult oleksin millegi poolt või vastu. Ma olen siin umbes samas seisus, nagu olid ministrid, kellel ei tohi olla isiklikku arvamust, kelle arvamus konsolideerub minu puhul siis kolleegakadeemikute, akadeemia uurimisrühmade arvamusest. Ainult siis, kui midagi orgaaniliselt mulle vastu käib, siis ma tohin protestida. Kui akadeemia sellesse protsessi sekkus, me võtsime alguses kolm kuud aega, mõeldes, et see idee on utoopiline ja nuginii käima ei lähe, ja akadeemia on üldiselt aeglane. Saime oma nii öelda esmase pildi ette juunikuus möödunud aastal ja selle paberile vist oktoobris tänu Ülo Manderile, kes üsna varsti on tulemas siia rääkima ja kelle seisukohad üldse ei kattu minu omadega. Aga mis nüüd puutub Emajõe alamjooksu, mida akadeemia kirjas riigikogule ja ministriumidele on märgitud, ma kordan, Emajõe alamjooks, siis õige natuke olen elus puudutanud dünaamilist meteoroloogiat ja klimatoloogiat, ma mõtlen siis tuule klimatoloogiat ja seda, kuidas vesi voolab, ja ma arvan, et tehase rajamine Tartust vahetult ülesvoolu oleks äärmiselt küsitav. Ma loodan väga, et investorid on sellest asukohast kas loobunud või loobumas.

J. Laur:

Aitäh, akadeemik Soomere, selle tõeliselt huvitava ettekande eest ka minu poolt. Mõnes mõttes pani mõtlema seesama tehete järjekorra küsimus, millele te viitasite. Kui vaadata seda slaidi, mis on nüüd juhuslikult jäänud siia ette, et riigi kohus on ainult tagada keskkonnanõuete täitmine, siis see on üks väga selge ülesanne, mis riigil tõesti on. Küll aga me just ennist kuulsime, et need nii öelda normatiivid, mida, kui palju võib see tehas emitteerida, neid täna ei ole, need tulevad uuringute tulemusena. Samal ajal see kraft-tehnoloogia on vana, analoogid, need Äänekoskis on olemas või kus iganes. Ehk kas need normid on niivõrd koha-, veekoguspetsiifilised, et nad ongi erinevad Äänekoskis ja Tartus või me peaksime vaatama neid analoogiaid ja võtmagi need emissioonide mingid piirmäärad ja lähtuma sellest ja uurima, kas see tehnoloogia siin kehtib?

T. Soomere:

Täpselt, just sellest pihta hakata, mitte alustada arvamustest, vaid faktidest. Üldiselt on võrdlemisi ühtlustatud keskkonnainormid Euroopas. Eestis, keskkonnaminister märkis, on olemas nii öelda teatavad normid, millest allpoole minna ei tohi, aga kui ministrium seda soovib, saab norme alati keerata kõvemaks. Demokraatlikus ühiskonnas on legaalne viis asjade mõjutamiseks teha ettepanek keskkonnaministriumile juba praegu neid üldisi norme vingemaks keerata.

R. Kekkonen:

Tere. Minu küsimus oleks teile, et kas... Aitäh väga ilusa ja hea ettekande eest. Kas Eestis on teie arvates raiemaht olemas, nii et keskkond ka säiliks?

T. Soomere:

Ei julge kommenteerida. On olemas umbes kolm koolkonda praegu selles osas, kes omavahel ei suhtle, kes ütlevad, et kõik ülejäänud kaks teavad valesti või tea üldse. Eesti probleem on see, et nõukogude võim tuli meile. See viis osa inimesi Siberisse ja sundis teised kolhoosikeskustesse. Suhteliselt metsavaesel maal hakkas mahajäetud karjamaadel, heinamaadel ja osadel põldudel mets kasvama. Kõik see sündis umbes kümne aasta jooksul kaheksakümmend aastat tagasi. See mets, seal on vahepeal juba lepad kadunud, kuused asemel tulnud, natukene hooldatud. Raiumiseks sobivat metsa on hetkel suhteliselt palju, meie metsa vanuseline struktuur on ebanormaalne. See on see põhjus, mis pärast erinevad hinnangud annavad kohati radikaalselt erinevad tulemused. Siin peab olema väga hea spetsialist, et selles arvude rägastikus orienteeruda ja saada aru, mis tegelikult toimub. Mis on probleem, on see, mida ma ütlesin, et metsa ei saa sahvrisse panna. Kui mets on küps, tuleb ta ära raiuda, muidu me teeme veel rohkem kahju. Me olemegi tõeliselt jälle ainult halbade valikute ees. Metsad on kindlas vanuses, kui nad sinna jätta, on halb, kui raiuda, on visuaalselt halb, tundub, nagu rikuksime Eestimaa rikkust, siin ei ole häid

lahendusi. Aitaks teaduslik meetod. Me oleme kokku leppinud praeguseks maaülikooli rektori ja keskkonnaministriga, et me korjame erinevad metsateadlaste koolkonnad kokku ühe laua ümber. Teadusliku meetodi alus on see, et kõige alguses tehakse selgeks, kus on meil ühisosa. Kas me ükskordüks-tabeli aktsepteerime koos? Kas Pythagorase teoreem kehtib ka metsas? Kui me hakkame niimoodi edasi minema, kus on meie ühisosa, kus me ühtemoodi mõtleme, siis selgub väga kiiresti, millest on tingitud erinevused hinnangutes. See on teaduslik lähenemine, mitte veel üks uuring otsa.

A. Must:

Aitäh, lugupeetud akadeemia president põneva ettekande ja vaprate vastuste eest. On tehtud ettepanek, et teha üks ja viimne vaheaeg ja siis püüda lõpuni vastu pidada. Kui keegi ei protesti, vaheaeg kümme minutit. Kui keegi väga nõuab hiljem pausi, siis ta käib ehk ise ära.

Vaheaeg

5. Tehase võimalikud keskkonnamõjud

- ettekandja Tartu Ülikooli loodusgeograafia ja maastikuökoloogia professor **Ülo Mander:**

Kallid tartlased, Tartu sõbrad. Mina olen olnud selles protsessis nüüd päris sügavalt, võibolla osaliselt mitte, mida ma oleksin tahtnud, aga ega sealt välja enam tulla ei saa ka vist. Täna ma räägiksin nendest keskkonnamõjudest, mida me siin oleme küll selle Tartu apelli raames rääkinud, juba teaduste akadeemia komisjoni töö raames ja sealt on selgunud päris mitmeid. Ma räägiksin ainult sellest aspektist, mitte laiemaid aspekte käsitledes, kas Tartusse see tehas sobib või mitte. See on ju lõpuks ometi see peamine volikogu ülesanne täna otsustada seda. Emajõe vee kvaliteedist, Peipsi järve seisundist, riigi eriplaneeringu korraldamise asjus avaliku arutelu puudumisest, hästi lühidalt keskkonnamõju strateegilise hindamise puudulikkusest, nendest aspektidest, mis me oleme läbi näerinud nendest dokumentidest, mida on selle eelotsuse tegemiseks tehtud. Tehase ümbruse õhu kvaliteedist räägib hea kolleeg doktor Erik Puura, tehnoloogia vanamoelisusest väga vähe ja siis, et kogu see asi on kantud sellest ideoloogiast, et see on ju vastuolus, sellise tohutu hiigeltehase rajamine on vastuolus Tartu linna arengustrateegiaga. Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava alusel on nii Emajõe kui Peipsi järve ökoloogiline seisund halb ja see ei tohi halveneda, see peab paremaks minema. See Euroopa Liidu veedirektiiv ei ole kõige parem dokument, seda on venitatud, minister kahjuks ei osanud ütelda, 2027. aastaks Euroopa Liit ise pikendas neid väga kõrgeid nõudlusi, mida on Euroopa jõgedele järvedele seatud, aga kui me tahame olla Euroopa Liidu liikmesriik, siis me peame neid seadusi ka järgima. Nii et praegu on ta halvas seisukorras ja ega see tehas nüüd seda vee kvaliteeti oluliselt parandada ei saa. Kui me kas või keedame kogu selle vee ära, põletame, panes sinna natuke tahket ollust või pöördosmoosiga saame selle puhtaks, mida teevad sakslased, mis on ülikallis tehnoloogia, et üldse saada seda tehnoloogilist vett kätte Elbe jõest, mis on palju vähem humiinaid sisaldav kui Emajõgi, olles ise mitu korda suurem vooluhulkade poolest kui Emajõgi ja nii edasi ja niiedasi. Äänekoski on üks hea näide ka, aga kõikjal on probleemid ikkagi väga sarnaste keskkonnamõjutustega. Tehnoloogiat võib tõesti seada ülikalliks, aga keegi ei hakka siis seda rakendama, sellest on täna ka juba juttu olnud. Nii. Millised ühendid need on? Mina olen rääkinud palju fosforist. Tõepoolest, fosfor on selline aine, mis ei ole otseselt mürgine, ta on taime toitaine, kõik taimed vajavad seda, kõikide elusorganismide rakkudes on see põhiline energiaallikas ja seda on vaja kõigile. Fosfori puhul ei ole tegemist mürgisusega, nagu siin mainiti, et ta akumuliseerub organismides, see ei ole õige. Fosfor mõjub läbi taimede biomassi vohamise, mis omakorda lagunedes kasutab ära kogu hapniku ja seda protsessi me tunneme eutrofeerumise nime all. See on üks peamisi eutrofeerumise põhjustajaid, eriti Peipsi järves, jõgedele ei ole see nii ohtlik, aga, tõepoolest, Tartu puhastusseadmed saavad hakkama 0,5 milligrammi liitrise väljundparameetritega ja see on ainult hea. Enamikule tundlikele jõgedele kehtib 1 milligrammi liitrine kontsentratsioon ja 2 milligrammi on siis ülejäänutele, kaasa arvatud kõikidele suurtele tehastele, see ei ole mingi erand. Nüüd kui see keskkonnamõjude hindamine, ma loodan, et sellesse faasi ei jõuta, sest põhisoõnum on selles, et me teame praegu, et ei ole mõtet

seda protsessi jätkata, see tuleks katkestada, siis võidakse tõepoolest mingisuguses järgmises faasis ütelda, et see 2 milligrammi ei ole piisav ja otsustada samamoodi. On siis need orgaanilised ühendid, mida iseloomustab selline näitaja nagu keemiline hapnikutarve, see iseloomustab hapniku hulka, mida vajatakse orgaaniliste ainete lagundamiseks, neid orgaanilisi aineid on nii palju, võib ka eraldi määrata ja selle normatiivid on kaks korda kõrgemad ka nendel suurtel tehastel, kaasa arvatud tselluloositehase. Sinna lisandub terve kompleks ülimürgiseid aineid, millest kõige olulisemad on lühendiga AOX ühendid, need on halogeensed orgaanilised ühendid, mis absorbeeruvad erinevatele mineraalsetele osakestele ja sinna kuuluvad näiteks mitmed fenoolühendid, seesama fenool, mis määras Emajõe kehva kvaliteedi, mis tuleb looduslikest allikatest, soost, aga sinna lisandub terve hulk sellist kompleksi, mille kohta ei ole isegi teada, missugune on nende mõju meie organismidele, ka maismaaorganismidele, missugused on üldse nende piirnormatiivid, paljude ühendite puhul need puuduvad, räägitakse ainult AOX üldisest kompleksist. Kõige hullem on aga dioksiin. Kes mäletab Vietnami sõda, siis see *Orange Agent*, inimeste poolt üks kõige mürgisem aine, mis eales on toodetud, see samuti tuleb välja sellest puidukeemiast, just pleegitamise gaasist. Missugune on see dioksiidi mõju, mis on selgelt toksiline, kantserogeenne, geratogeenne, mis tähendab järgmisele põlvkonnale geneetilisi kahjustusi ja nii edasi, või mutageenne, tähendab, ja nende mõju me ei oska ütelda. Emajõest looduslikult praegu voolab Peipsisse sada tonni fosforit, lämmastiku osakaal võibolla ei ole nii tähtis. Est-Fori veetarve on 0,85 kuupmeetrit sekundis, mis nüüd on 1,5 protsenti Emajõe keskmisest vooluhulgast ja kui võtta need väga madalad veeseisud, Emajõe vooluhulk kõigub väga suures ulatuses, on olnud aastaid, kus ta on viis kuupmeetrit sekundis, see on väike nire, ja kui sellesse jõkke lasta samasugune voog nagu suuremasse, siis ei tahaks selle jõe ääres eriti olla, rääkimata lõhnast või muudest parameetritest. Kui nüüd lõdvemate parameetritega fosforinormist rääkida, siis tõesti tuleb see 60 tonni, sealt olid need numbrid, mida te kasutasite. Need on kõik rehkendused, mis lähtuvad sellest, kui palju on keskmine Emajõe vooluhulk, mis ei ole ka kõige õigem arvutus, see on 63 kuupmeetrit sekundis, me peame lähtuma nii madalatest kui ka kõrgematest veeseisudest, kui me tehnoloogilist vett sinna tarbime ja nii edasi. Aga fosfor, rõhutan, on pikaajalise halvenemise peapõhjuseks Peipsi järve seisundis, sest et fosfor on selline toitaine, millel puudub gaasiline komponent. Kui ta kord on kuhugi akumulunud, veekokku setetesse jõudnud, siis seda sealt kätte ei saa, ilma et mehhaaniliselt seda välja võtta koos mudaga. Järelikult kogu see olemasolev fosfor juba Peipsis mõjub ja sinna veel lisandub see uus. Ütleme, et saab Est-For oma fosforipuhastuse nii kaugele, nagu Äänekoskis, kus on tõesti väikesed kontsentratsioonid, isegi see ei päästa, sest fosforit tuleb sinna igal juhul juurde. AOX kogused, ma ei oska nüüd seda interpreteerida, mida tähendab 183 tonni seda ülimürgist fenooli ja dioksiini segu, mis osaliselt küll laguneb, aga mis temaga edasi juhtub, me ei tea. See kõik on Äänekoski analoogia põhjal arvatud, aga see risk on igal juhul suur. Näiteid Emajõe vooluga kõikumisest. Miinimum oli 1939. aasta novembrikuus 5 kuupmeetrit sekundis ja ka sel sajandil on ta laskunud alla 20 kuupmeetri sekundis. Mõned näited satelliitpiltidelt, see on veerohke aasta, kus see hästi madala languga Võrtsjärve ja Kärevere vaheline lõik on üle ujutatud, see tume osa, ja siis kuival aastal on ta hoopis teistsuguse pildiga, väga varieeruv. Emajõgi on suhteliselt väike jõgi ja ka see jõgi ei ole suuteline sellist hiigeltehist kandma. Mõned näited Postimehest ja Päevalehest, kus siis, kas Emajõgi kuivab, see oli veel umbes kuu aega enne seda, kui saabus kõige madalam seis. Lihtsalt illustreerimiseks. Võrdluseks Kuhnamo, see on see Äänekoski järv, see on suur järv. Järve veemaht on piisavalt suur, et seda nagu pidevas režiimis kasutada tehase. Sealt väljavool on üle kärestike ja selle kärestiku vooluhulk on ka suur, aga igatahes umbes poole suurem kui Emajõel, rääkimata Elbest, mis on siis see Stendali tehas ja mida on toodud ka üheks analoognäiteks Tartusse kavandatavale tehasele, ja Narva jõgi Aoveres, see on kuus korda suurem. Narva jõe vooluhulgad ka kõiguvad, Peipsi ise puhverdab seda, mis Narvast voolab. Üks Verevi järve täis vett läheb nädalas läbi tehase. Kes on selles järves ujunud, see on 3,6 meetrit sügav järv, see on kolossaalne vee kogus. Me võime riigi poolt kehtestada hiljem, kui see hakkab tööle, tohutud trahvid ja keskkonnamaksud, see laekub riigikassasse, aga seda on ikka nii vähe, et midagi selle tehase parandamiseks ette võtta. Nüüd nendest AOX-dest. See tuleb pleegitamisest. See graafik, mis seal on toodud, näitab erinevaid tehnoloogiaid. Varem oli kogu pleegitamine puhta klooriga, elementaarse klooriga, mis on kõige ohtlikum. See ühineb mitmete

metalliühenditega ja on tõeliselt mürgine ka dioksiini mõttes. Nüüd on teine tehnoloogia, mis kasutab klooridoksiidi, see on nüüd levinuim maailmas. Siis on see uus, mis on täiesti kloorivaba, kus kasutatakse vesinikülihapendit või osooni, mis ka kõik produtseerivad dioksiini, lagundades neid ühendeid, mida selle tehase kasutamisel ei kasutata, ja kõik need on väga mürgised kaladele paljunemise ja muude teiste aspektide poolest. Nad akumulatsioonid toiduahelates samamoodi, nagu siin ühe näitena toodud metüülelavhõbe, see on küll Arktikast toodud pilt, keegi võiks konstrueerida selle ka mingi Emajõe veeökosüsteemi peale, aga fakt on see, et mida kõrgemal toiduahela entroopilisel tasemel on organism ehk siis röövkalad näiteks saavad kõige suurema kontsentratsiooni neid mürke. See kehtib ka nende paljude AOX-ühendite puhul. Mõju vee-elustikule on negatiivne - vetikaõitsengud, veetaimestiku vohamine, muda, sogane jõevesi, väiksemad ja mürgisemad kalad lisaks toitainetele, orgaanilisele reostusele, mis põhjustavad seda eutrofeerumist või veetaimestiku vohamist, hapnikuvaegust, on ka kõrgem veetemperatuur, mis hinnanguliselt, see on spekulatiivne, võibolla, Äänekoski analoogi järgi on 2,8 kraadi kõrgem veetemperatuur aasta keskmisest, mitte 0,3, nagu on räägitud. See vajab muidugi täpsustamist, ma seda kirja ei pannud, aga kui rääkida tõesti analoogidest, nagu Äänekoski, mis on parim võimalik tehnoloogia nüüd läänest võetav või põhjapoolt. Nüüd põhjaloomastikule mõju on võibolla eriti hull ja muidugi seesama akumulatsioon toiduahelates kehtib. Nüüd Peipsi, see on satelliitpilt, palju aastaid tagasi, kümme aastat tagasi umbes tehtud, ja see näitab klorofüllis sisalduse erinevust. Loomulikult Velikaja ja Pihkva saastavad seda Peipsi järve ökosüsteemi kõige rohkem ja Pihkva järv toimib nagu hiiglaslik biotiik ülejäänud Peipsi suhtes. Nüüd kui sinna lisandub veel Emajõe ka paras ports fosforit, mis ka tuleb põhjamudast endiselt, siis eutrofeerumine järjest suureneb ja see Peipsi järv ei ole enam ujutav. Võib tõesti öelda, et nii ongi tekkinud enamik Eesti soodest, see võtab 2000-5000 aastat tagasi, aga meie elame reaalselt ja tahaks natuke ujuda ka ja tarbida järvevett, mitte oodata seda, kui sellest järvest saab soo. Nii et fosfor on kindlasti püsiva eutrofeerumise, püsiva vee halvenemise peamiseks põhjuseks ja see oli ka selle Peipsi järve vee kvaliteedi hindamisel, mis on komplekshinnang, Peipsi puhul olid põhiparameetrid fosfor ja lämmastik, Emajõe puhul olid need ühealuselised fenoolid ja põhjaelustiku halb seisund. Nii et neid tuleks ka vaadata erinevatest aspektidest, kuidas see ökoloogiline seisund hinnatakse. Lisaks muidugi kõik see võib inimese organismi ladestuda. Sellega on muidugi väga keerukas, sest et alati võidakse öelda, ah, sul olid mingid muud haigused, ega siis keskkond ei põhjusta. Minamata haiguse tõestamiseks võttis jaapanlastel aega kümme aastat, et näidata, et väike kogus elavhõbedat põhjustas seal kalurikülades tohutult minamata haigust. Sellega on väga lihtne pareerida ja ma olen väga skeptiline ka kogu selle keskkonnamõtjude hindamise suhtes, mis võib ka nii minna. Puit sisaldab väga palju väärtuslikke aineid. Est-For praeguste teadmiste kohaselt kasutab ära ainult tselluloosi, ligniinhemitselluloos vastavalt siis mitmesuguste muude biotoodete lähteaine puhta ligniini või mitmete suhkrute tootmiseks, hemitselluloosina põletatakse ära. Need on jäägid. Või siis nad kuhjuvad mingisuguse tuha või sellise jääkainena ja need kõik tahetakse viia ka metsa ühe variandina, mis ei ole nagu selgelt teada. Nii. Veel viis minutit kasutaksin, kui ma tohin. Hinnang võimalikele keskkonnamõtjudele saab olla adekvaatne ainult läbi pikaajaliste uuringute. Selline pinnapealne hinnang ei anna sellist pilti ja see niisugune eeleksperthinnang on võibolla ka adekvaatsem. Ma nimelt panin sinna natukene rohkem teksti.

A. Must:

Vabandust, ma korra katkestan. Kas volikogu on nõus andma lisa-aega ettekandjale? Kõik on nõus, nii et palun jätkata.

Ü. Mander:

Ma väga vabandan, ma pidin alguses ütleva, et mul on slaidides rohkem teksti, aga võibolla inimesed saavad lugeda, kes tahavad. Nüüd me oleme vaadanud ka seda eriplaneeringu keskkonnamõtjude strateegilise hindamise taset ja seal enamik punktidest ei vasta nendele nõuetele, mida me tahame saada teada nii keskkonna- kui ka sotsiaalmõtjude hindamise osas. See ei ole adekvaatne. Eriplaneeringu seadust muudeti kibekiiresti ja vaikselt mitu korda, et seda saaks igal juhul kasutada Tartu suhtes ja et Tartul ei oleks võimalik kaasa rääkida. See on peamine põhjus, miks ma üldse olen siin ja tahaks aidata linnavalitsust ja linnavolikogu tegemaks otsust, et niimoodi demokraatlikus riigis asjad ei käi. Ka see 10. jaanuaril tehtud parandus hoopis teise seadusesse, mis käsitleb haldusreformi, on toodud ka uus asi, et eriplaneeringut peatada ei tohi,

enne kui ta lõpeb. Nii et kogu aeg karavan liigub edasi, nagu me kuulsime ka täna, mitte midagi ei juhtu, ainukene võimalus on võtta volikogul vastu otsus, et selline menetlus tuleks peatada ja alustada seda mõistlikult otsast pihta. Siin on meil ka niimoodi kirjas, et see parim võimalik tehnoloogia on ikkagi vanamoeline ja loodust säästav, mis viib Emajõe Tartu piirkonna, Peipsi järve keskkonnaseisundi olulise halvenemiseni. Eriplaneeringu peatamine on ainukene võimalus ja kaasata siis Tartu linnavalitsuse, linnavolikogu otsustused vetoõigusliku partnerina sellesse süsteemi. Biosüntees on see, mida viljeldakse ka Tartu Ülikooli tehnoloogiainstituudis, professor Mart Loog näiteks on maailmakuulus sellel tasemel. See ei vaja nii palju vett, ei ole nii keskkonnasaaste potentsiaaliga, mikroorganismid, seemned lagundavad selle puidu ja me saame palju väärtuslikumat materjali, kogu selle ligniini, hemitselluloosi ka seal kasutada. Lõpuks ma ütlesin, et see on tõepoolest minu meelest ka Eesti demokraatia proovikivi, kus me praegu seda asja arutame ja ma tänan abi eest väga paljusid inimesi, kes on aidanud nende materjalide koostamisel ja ma kardan, et see kõik ei ole veel lõppenud. Soovin tartlastele jõudu olla meelekindlad ja teha õigeid otsuseid. Aitäh.

KÜSIMUSED:

M. Lees:

Ma igaks juhuks, lugupeetud professor, küsin, et oleks puust ette ja punaseks. Esimeses küsimuses ma ka tsiteerisin Margus Kohavat ja tema artiklit 6. märtsi Tartu Postimehes, kus ta ütleb, et tehase rajamise otsustamiseks on keskkonnamõjudega seotud andmestik kasin. Kuulates nüüd teid, no ei tundu, et see andmestik oleks kasin. Igaks juhuks, professor, küsin teie käest üle, et kui me hindame praegu juba kättesaadavat informatsiooni, siis kas täiendavad keskkonnauuringud Peipsi ja Emajõe suhtes võivad tuua mingisugust sellist informatsiooni, mis tõesti sedasi üllataks ja toetaks tehase siia rajamist?

Ü. Mander:

Ma ei taha anda oma isiklikku arvamust väga pealesuruvalt, aga ma toon ühe näite, et Eestis pole ükski tööstusobjekt keskkonnamõjude hindamise tõttu jäänud tegemata. Tehke siis järeldused, mis te ise tahate. Ma arvan, et seda täiendavat informatsiooni väga palju ei tule või kui, siis leevendavalt. Ma ütlen veel kord, ei ole mõtet ka investoritel raisata raha selle protsessi jätkamise peale, see on lõpuks nende raha ju.

K. Tarto:

Minul on ühe Eesti soost Birminghami ülikooli süsteemibioloogia doktorandi, kes on ka keskkonnatoksikoloogia alal doktorant, küsimused. Mind huvitab, kas selliste asjadega on meil tegeletud ja kui ei ole, kui kaua võtavad sellised uuringud aega? Praegused normid on kõik tehtud iga aine puhul eraldi, koosmõju ei hinnata, aga ainete segul võib siiski olla mõju, samuti on keskkond palju keerulisem, kui laboris testitavad süsteemid. Testitakse tavaliselt ainete lühiajalist mõju, tunnid, päevad, aga keskkonnas on realistlikum pikaajaline mõju, kuud ja aastad. Näiteks uurides tehase mõju bioloogilisele mitmekesisusele, seda praegu mujal kasutatakse juba teaduse tegemisel, sekveneerimise teel hinnatakse, kui palju erinevaid liike on jões. Kas on näiteks mingi uuring, kus seda on tehtud jõest tehast üles- ja allavoolu? Või tehase mõju tundlike organismide geeniekspressioonile või lihtsamaid teste, näiteks vitellogeniini tase isastel kaladel, mis näitaks östrogeensete ainete mõju? Aitäh.

Ü. Mander:

Mina ei tea, et Eestis oleks tehtud, ma arvan, östrogeenide mõju ja ka näiteks antibiootikumidele resistentsete geenide uuringuid ja mitmeid selliseid. Ma võin eksida, aga midagi olulist publitseeritud ei ole, aga küll on see maailma kirjandus täis, eriti Hiinas. Näites Pearl'i või Pärljõe suudmes on östrogeeni kontsentratsioon selline, et enam ei leidu praktiliselt isaseid kalu. Isased teod on kadunud...

K. Tarto:

Tselluloositehasest tulev vesi just nimelt mõjutab nii.

A. Must:

Diskussioon tuleb pärast.

Ü. Mander:

Nii et kõik on õige ja see on muidugi eeskätt puhastusprotsessi küsimus. Me saame osoneerimise või ka pöördosmoosiga, väga kallite tehnoloogiatega, tõenäoliselt selle AOX kompleksi oluliselt väiksemaks. See on võibolla ainukene võimalus, ega siis muud Eesti piirkonnad ka peavad sellesama veega edasi elama. Samuti Läänemeri, kuigi Läänemere suhtes päris õige ei ole, kui me teeme ta Tartusse, siis Peipsi puhastab selle ära, mis Läänemerre jõuab, *sorry*. No võibolla on see ka HELCOMi poliitika, et hoiame mere puhta ja las siis need idapoolsed provintsid saavad oma saasta kätte. Ma kardan, et siin on natuke ka neokolonialistlikku aspekti juures. Kui juba jutuks on läinud, siis ma ütlen ka välja oma emotsiooni.

R. Kaalep:

Aitäh väga sisuka ettekande eest. Teatavasti Emajõe vesikond on Eestis viimane koht kus elab selline tore kala nagu säga. Oskate te äkki kommenteerida, et kuidas sägale meeldiks selline tehas ja kas me võime võibolla rääkida koguni ühe liigi väljasuremise ohust Eesti piirides?

Ü. Mander:

Säga nüüd leidub terves Euroopas väga paljudes jõgedes. Minge Doonau suudmesse, seal saate iga kilomeetri pealt sellise säga, pakutakse. Emajõest ära ta ei kao, see vana vunts. Ta on ka toiduahela tipus olev elukas ja mida vanem ja suurem, seda rohkem on tal igasugust kraami juba kogutud oma organismi, nii et ärge väga vanu sägasid siis sööge. Nii nagu öeldi tuumakatsetuste ajal, kui atmosfäärsed tuumakatsetused olid lubatud, et ookeanikalu ärge sööge, sööge ikkagi mageveekalu. Pärast Tšernobõli kogu Skandinaavia ütles, et ärge nüüd mageveekalu sööge, võtke ookeanikalu.

H. Pikhof:

Aitäh kõigepealt väga sisuka ettekande eest, see läks väga kokku sellega, mida ma ise mõtlen, aga kui teadlane räägib, siis on nagu teine tera. Mida ma tahtsin veel küsida, et on räägitud haisust õhus, et see võib olla kuni 54 päeva ja nii edasi, nagu Äänekoskis. Aga nüüd, ütleme, tekib reostus jõkke. Ma olen kuulnud, tähendab, ma olen lugenud, Tallinna Ülikooli teadur on kirjutanud, et siis võib tekkida meil ka haisev Emajõgi?

Ü. Mander:

Võib tekkida küll, jah. Oleneb sellest kogusest. Ütleme, et meil on kümme kuupmeetrit sekundis, mis on väikese tõenäosusega mõni päev, üks ole, võibolla sügisel, kui need kõige madalamad veeperioodid esinevad ja kui tehas töötab täie võimsusega ja midagi juhtub seal tehases, siis ongi seesama hais käes. Ma ei kujutagi ette, kuidas kavatsetakse tohutu veekogus akumulierida, sest jõest endast madalate veeseisudega sellist vett kätte ei saa, mis peab oleme ka puhastatud. Need on tuhanded kuupmeetrid tehnoloogilist vett, et 700 tuhande tonnist tselluloositoodangut tagada, selleks peavad olema hiigelbasseinid, kus see vesi on kohe kättesaadav. Ma ei usu, et isegi sajast hektarist, mis on nagu lubatud riigi poolt, mis tekitas poleemikat, et sellest jätkuks. Seal on väga palju aspekte, mida ei ole räägitud ja selline, vabandage väljendust, pooltõdede jada või poolvalede jada, mida me oleme kuulnud, rohkem, ma ütleksin, investorite poolt, ei vii asja kuhugi paremale poole.

I. Särg:

Suur tänu tõesti niisuguse hõlmava ettekande eest. Mina küsin seda, et arvestades kõike seda, mida te meile siin rääkisite ja mis peaks olema ka valitsuse liikmetele teada, mis võivad ikkagi olla need valitsuse motiivid, et nad siiaamaani seda juttu edasi räägivad ja visalt seda oma niisugust suunda ajavad? Miks nad seda eriplaneeringut siiski ära ei lõpeta?

Ü. Mander:

See on miljoni dollari küsimus, ma olen selle üle mõelnud unetuid öid. Miks kindlasti Tartu, mis on kõige ebasobivam looduse mõttes? See puiduvedu, okei, me oleme joonistanud värvilisi kaarte, tõepoolest, veokauguse aspekt on kõige tähtsam. Täna sellest ei mainitud eriti midagi. Kui me hakkame näiteks vedama Valgevenest puitu, mis pole võimatu läbi Ida-Läti, siis see veokaugus mööda raudteed näiteks Auverre või Sillamäele on väga väike, see erinevus kohaliku toorainega võrreldes ei lähe nii suureks. See on üks argument ainult, see toorme kaugus, see oli selle teaduste akadeemia komisjoni otsuse peamine majanduslik argument, miks just Tartusse. Ma püüdsin

seletada, et Tartu ja Emajõgi ei ole kõige paremad kohad selle tehase rajamiseks. Pealegi on räägitud ainult kolmest alternatiivist, nii et alternatiividest on ka juttu olnud tegelikult. Täna Erik Puura, selle hommikuse saate peale, Aadu Polli andis intervjuu ja ütles, et meil on alternatiivid olemas, aga alternatiivid on Vorbuse, Kärkna või Reola. Nii ongi, muid alternatiive ei ole. Kärkna ja Vorbuse on otse ülespoole voolu ja ka tuulte suuna mõttes kõige ebameeldivamad. No ja mis sest, et Reola on selline karismaatiline hea kohanimi, see ei ole veel vabandus.

A. Must:

Suur aitäh väga põneva, õpetliku ja vajaliku ettekande eest. Küsimused on selleks korraks ammendatud. Sõnajärg läheb edasi Tartu Ülikooli arendusprorektorile keskkonnateadlasele Erik Puurale. Palun.

- ettkandja Tartu Ülikooli arendusprorektor keskkonnateadlane **Erik Puura:**

Aitäh, lugupeetud volikogu, külalised. Suhteliselt üllatusega leian end praegu sellest positsioonist. See oli puhkuse aeg, kui ma hakkasin asjadesse sisse vaatama ja ma, võiks öelda, suhteliselt kiiresti tekkis mingisugune sisetunne, mida ma praegu nimetaksin selliseks Tartu sündroomiks, mis vaevab väga paljusid inimesi. See tähendab seda, et on väga suur hulk inimesi, kes mõtlevad lakkamatult ainult selle tehase peale ja see on ausalt öeldes natukene kohutav. Ma ise olen õppinud Manchesteri ülikoolis keskkonnamõtjude hindamist, see oli väga ammu küll, aga seetõttu ma ei ole ekspert Eesti seadusandluses. Alati kui inimesed istuvad ja hakkavad arutama, kuidas seda protsessi me läbime, siis ma lähen sealt juurest ära ja mõtlen, et mis nagu toimub. Me peaks põhimõttelisi asju selgeks rääkima ja me hakkame tegelema detailidega. Nii et enne, kui põhimõttelised asjad on teaduslikult selged, mõned, mingi viis, kuus, seitse sõlmküsimust, ei ole ju mõtet hakata uurima seda, missugune sokk on vasakus jalas või mis värvi on parema käe küüs. Lihtsalt see, et kui ma ka täna kuulsin seda, et on plaanis põhjavee hüdrogeoloogilise mudeli tegemine ja ettevõtja peaks hakkama kulutama selle peale ilmselt meeletut raha, siis ma küsin, et mis toimub riigis, kas me ei saaks tegelda kõigepealt nende põhiliste asjadega ära, mis meid vaevavad? See, mida ma nüüd oskan öelda lihtsalt ja tuua see info, et teadlastel väga sageli ainukene peamine asi, mille põhjal saavad töötada, on analoogid. Äänekoski analoog lihtsalt sellepärast, et Äänekoskit on praegu serveeritud kui parimat võimalikku tehnoloogiat. Tunnistan ausalt, ma ei tea, kas on paremaid tehnoloogiaid, kui palju need maksaksid, selles suhtes olen ettevõtjatega nõus, et võiks pead veel kokku panna, vaadata, mis üldse olemas on, aga see Äänekoski parim võimalik tehnoloogia, no üha rohkem jääb mulje, et ikkagi selle rakendamine ei ole nii öelda puhtas looduskeskkonnas, nagu Tartu ümbruses on, väga hea idee. Mis on Äänekoski sõnum? See rajati vana tehase asemele, vana tehase suleti, võrreldes varasemaga on kõik puhtam ning on ka suur vajadus töökohtade järele, sest on suur tööpuudus. Sellepärast Äänekoski puhul selle tehasega kaasnevad ainult plussid. Me räägime küll, et on kasvuraskused või tehase käivitusperiood, aga ikkagi viimase poole aasta jooksul on olnud siis kümme haisuperioodi, kaks veereostuse perioodi, kaks tolmuteadet, üks suurem mürateade ja neli tulekahju. See kõik on väga ausalt kirjas Äänekoski tehase kodulehel. Ma väga kiidan, sellepärast et neil on väga läbipaistev keskkonnapoliitika. Nad avaldavad kõik, mis toimub, aga neile on antud luba seda kõike teha. Nende keskkonnaluba on nii veereostus kui nende keskkonnaluba on ka see TRS, *total reduced sulfates*, mis on siis taandunud sulfiidid, mis ongi need, mis haisevad. Nii et see on lihtsalt see info. Inimese nina on õudselt tundlik, see tähendab, et divesiniksulfiit, metüülsulfiidid, metüülmerkaptaan on miski, mida inimese nina tunneb õudsalt madalates kontsentratsioonides ja siis kõik räägivad, et see ei põhjusta terviserikse otseselt, sest sada korda kõrgem kontsentratsioon sellest, mis nina tunneb, põhjustab otseselt terviseriske, aga see on lihtsalt hais. Seda nimetatakse siis, nagu Äänekoskis oli vahepeal on keedetud kaalikas, vahepeal on kassi piss. See oli TV 3, kes seal küsis neid küsimusi ja täpselt niimoodi vastati kohalike inimeste poolt. Ma tõesti ei oska öelda, kas ja millal see tehase käivitusperiood lõpeb, aga ka lihtsalt selline tabel on tehtud, need on faktid ja niimoodi see toimub. Kuidas siis praegu see toimub? On niimoodi näiteks, et Äänekoski kohaliku ajalehe Facebookis ilmub teade - kas nina on täna reageerinud? - peale seda, kui tehases on avaldatud juhtumi kirjeldus ja siis inimesed vastavad igalt poolt, kuidas nende ninad reageerisid. Sellise positsioneerimise süsteemiga on tegelikult võimalik teha kaart ja

näidata, kuidas näiteks 4. veebruari juhtumi puhul, kui inimesed vastasid ja see ilmus pärast ka kohalikus ajalehes, oli kandunud see haisupilv põhimõtteliselt 52 kilomeetri kaugusele. Ma ei uskunud, kui Mika Keränen varem kirjutas, et kuidas tema tundis 30 kilomeetri kauguselt lõhna, ma mõtlesin, et teeb nalja, aga kui need faktid olid selged, siis täpselt niimoodi on. Ma tegin intervjuu Jyväskylä keemiaosakonna professori Raimo Aléniga. Mis ta ütles? Ta ütles seda, et keskkonnatehnoloogiad on viimastel aastakümnetel väga tugevasti arenenud, olukord on palju parem, ja pigem võib Äänekoski puhul probleemiks pidada ülisuurt transpordikoormust, aga päris haisuvaba tehnoloogiat pole olemas. Soomes on tegelikult see positiivne sõnum, kui öeldakse, et raha haiseb. Sellepärast et needsamad kohalikud inimesed teavad, et see lõbus väljend, see tähendab nende töökohti, kõrgeid palkasid ja sellist head elu. Neil see väike hais selle kõrval põhimõtteliselt, eriti kui asjad on paremaks läinud ja võivad veel paremaks minna, tegelikult ei ole probleem. Aga sellist... ja nüüd ongi see, kui me ütleme, et haisuvaba, tähendab, tehnoloogia on täiesti haisuvaba, siis me peame sinna juurde panema täрни ja loe, et tärn tähendab seda, et normaalses operatsioonitingimustes, aga kõik häiringud, mis tehases tekivad, käivitamisperioodil eriti palju, aga kõik seiskamised ka, mis tekivad, selle tulemus on paratamatult haisupilv. Ma leidsin ka mingisugust, ma ütlen, et see on väga individuaalne uurimistöö, tehtud vabal ajal ilma finantsvahenditeta, aga ma näiteks leidsin sellise tselluloositööstuse keskkonnamõtjude hindamise juhtmaterjali, mis on pärit ühinenud rahvaste organisatsioonilt ja kontrollnimekirjas on sellised küsimused, kas projekt on kasulik kohalikele elanikele ja kas kohalikud elanikud on osalenud projekti kontseptsiooni väljatöötamises. Kui me räägime majanduslikust mõjust, siis tselluloositööstuse projektid peavad tooma kaasa kohaliku majandusolukorra paranemise ning samuti see positiivne mõju peab üle kaaluma kõik negatiivsed aspektid kõikides võimalikes asukohavariantides. Ma ei tea, kas need reeglid kehtivad, ma ei tea, missugused on Eesti seadused, ma vabandan, aga ma tean, et need on kirjutatud normaalse mõistusega inimene. Kui ma vaatan mõnda teist teadusajakirja ja näiteks, see nüüd on näide Michigani osariigist Ameerikast, siis enne kui hakatakse teha planeerima, viiakse läbi küsitlus erinevates piirkondades, see tähendab, et kõigepealt selgitatakse põhjalikult, mis asi on see tehas, mis on selle positiivsed mõjud ja mis on negatiivsed mõjud ja selle tulemusena koostatakse põhimõtteliselt kaart, kui palju on mingisuguses piirkonnas positiivseid ja negatiivseid hääli selles suhtes ja saadaksegi, kuhu oleks kõige parem seda planeerida. Kehtivad veel sellised *willingness to pay* ehk küsitakse ka, kui palju te oleksite nõus maksma selle eest, et see tehas tuleks, ja teine küsimus, kui palju te oleksite nõus maksma selle eest, et see tehas ei tuleks. Ja siis saadakse põhimõtteliselt... Üllas Ehrlich tehnikaülikoolist oleks põhimõtteliselt see, kes võiks sellistes küsimustes kaasa aidata. Lõpetuseks meil on minu arvates nüüd mitu rada. On üks rada, mille on valinud ettevõtjad ja selle raja on valinud ka riik. See on siis selline - soovime väärindada ressursi, esiteks, siis valime põhiprotsessi tehnoloogia, valime suuruse, valime asukoha, hakkame uurima keskkonnamõtjuseid ja leevendusmeetmeid ja siis püüame saada kohalikud nõusolek lisandunud keskkonnamõtjusega, see tähendab, et selline esialgne kohalik sotsiaalne nõusolek otsekui ei huvita. Vaat see on nüüd see suure riskiga tee. See on tee, kus väga tõenäoline on, et lõppkokkuvõttes ettevõtja oma raha võib kaotada, see on nagu pokkerimäng, see on selline O-linn, kas tuleb või ei tule. On rada kaks. See on selline - sooviga väärindada ressursi, uurime eri regioonides pluss-miinus, sealhulgas elanikkonna suhtumist, kui tehas tuleks just sinna. Saame esialgse kohaliku sotsiaalse nõusoleku, hindame majanduslikke kaalutlusi, valime optimaalse tehnoloogia, suuruse, valime võimalikud asukohad ning hakkame uurima keskkonnamõtjutuste leevendusmeetmeid. Kui oleks võimalik tõesti tegutseda selle nimel, ma olen Eestis vist 20 aastat rääkinud sellest, miks meil need projektid ei realiseeru, lihtsalt sellepärast, et kõik tehakse vastavalt seadustele ja kui me järgime seda protsessi, et asja teeme ainult vastavalt seadustele, siis kusagil tekib patiseis. Normaalne mõistus tegelikult ütleks midagi teist, et võiks olla mingisugune teistsugune rada, mille võiks läbida. Selge on see, et meil praegu on vaja väga palju rohkem informatsiooni, et tarkust koguda, sest täna ka kõik need vaidlused näitavad episoodiliselt, et ei ole seda. Ma arvan, et kui keegi, kes tõesti oleks professionaalne kogu selle tselluloositööstuse keskkonnaaspektides, ilmselt Eesti riigis sellist inimest ei ole, ta istuks siin ja kuulaks ja väga paljudel juhtudel põhimõtteliselt muigaks, sellistel inimestel oleks meile väga palju rääkida. Küsimus on, kas me loome äkki neile selle võimaluse ja nad tulevad ja siis me

saame sellist natukene lõplikumat tõde teada. Kui me vaatame plusse ja miinuseid ja võrdleme näiteks Äänekoskit ja Tartu lähedust, Emajõge, siis Äänekoski puhul ma näen ainult plusse. Uus tehas vana asemele, vähenenud keskkonnareostus, puhtam õhk, puhtam vesi, uued töökohad, vähenenud tööpuudus ja loomulikult ka riigimajanduse kasv. Kui ma vaatan Tartu lähedust ja Emajõge, siis, tõesti, me peame aitama riigi majandusel kasvada, me peame leidma midagi selle jaoks. Siin Tarmo Soomere tegi kriitikat, et ülikoolide teadlased piisavalt ei tee tööd selle heaks, siin võib muidugi vaielda jällegi, Mart Loog iga hinna eest praegu püüab seda piloottehast käivitada puidu väärindamiseks, on valmis kõikidele ettevõtjatele rääkima, ka tahab suurt Euroopa raha saada, et nagu näiteid on. Aga miinused ja miinused on suurenenud keskkonnareostus, mitte nagu Äänekoskis, vähenenud, ja siit edasi kõik riskid, riskid kinnisvarahindade languses, riskid turismisektoris, rahvusvahelise ülikoolilinna arengule. Nüüd on see uued töökohad versus kaotatud töökohad. Keegi peab hakkama seda uurima ilmselt, kui on mõttekas neid uuringuid teha. Aga seda lihtsalt ütleb loogiline ja normaalne mõistus ja ma isegi ei tea, kas meil on kogemusi ja meetodikaid, kuidas seda kõike hindama hakata, sest ütleme ausalt, et igale haisupilvele saab anda mingisuguse majandusliku väärtuse, kui see läheb selle peale. Ma rääkisin ühe Tallinna sõbra või kolleegiga, kes ütles, et mis te hüsteeritsete, mis see üks haisupilv on, et proovime näiteks teha niimoodi, et ettevõtte näiteks maksab linnale 300 tuhat eurot. Ma mõtlesin, et okei, see on siis kolm eurot iga inimese kohta. Siis ma rääkisin ühe ajakirjanikuga sellest ja siis ma ütlesin, kas teie oleksite nõus kolme euro eest seda taluma. Ei oleks. Mis raha eest siis oleks? Saja euro eest oleksite? Saja eest ilmselt oleks. Niimoodi siis ja siis kui on sada tuhat elanikku ja sada eurot, me saame ühe haisujuhtumi eest kümme miljonit. See on ainult kohalike inimeste ebamugavus, siia ei lähe need kaudsed kahjud, nii et ma tõesti ei tea, kuidas see protsess nüüd minema hakkab, kes ja kuidas mis meetodikaga neid uuringuid tegema hakkab, kuidas meie, kuidas hinnata ülikooli mainet näiteks. Kui keegi tõesti sotsiaalmeedias kirjutab, et kuradi vastik haisev ülikoolilinn, ma ei tule kunagi enam siia tagasi, et ilmselt piisab ühest sellisest sõnumist, kui kõik need inimesed, kes on siin Tartus käinud, enam ei taha siia tulla, sest kui nad seda loevad.

A. Must:

Ma korraks vabandan. Kui palju lisaaega on veel vaja?

E. Puura:

Ei ole. Kõik.

KÜSIMUSED:

M. Lauristin:

Mul on prorektorile küsimus ülikooli kohta. Kuidas nüüd selle kolme ülikooli leppega on ja kas meie ülikool saab teha või, ütleme, Tartu ülikoolid koos mingi kas või uuringu või seisukoha just sellest seisukohast, et kuidas see ülikoolidele mõjub? Ma ei usu, et keegi teine suudabki seda teha. Me peame vaatama nii tudengite voolu, peame vaatama külalisteadurite, õppejõudude asja, peame vaatama kogu seda kompleksi. Kas sellega ülikoolid tegelevad ja kas meie ülikoolil on siin mingi juhtiv roll ette näha või ei ole?

E. Puura:

Ma unustasin öelda, et praegu ma ei rääkinud prorektorina. Ma ei...

M. Lauristin:

Te olete ju seda ikka.

E. Puura:

Ma ei väljendanud institutsiooni hinnanguid, vaid isiklikke hinnanguid. Kui ma nüüd käsitlen seda ülikooli aspektist, siis kohutavalt tahaks ettevõtjaid aidata. Tõesti tahaks. Kohutavalt keeruline on seda teha, kui mänguruum on väga väike. Mänguruum on selline, et täpselt see tehnoloogia, täpselt nii suur, täpselt sinna kohta, eks ole, ja nüüd mõtleme edasi. Oleks kindlasti soovinud koostööd pisut varasemas faasis. Ma arvan, et see nüüd on tõesti... ma ei usu, et see nüüd nagu väga ongi selline rektorite leppe küsimus, sest ega ju rektorid löid Est-For'i nõustava nõukoja, aga

nagu Aadu Polli täna ka ütles, et kuna on käivitunud eriplaneering, siis nii kaua, kui kestab eriplaneering, ei saa olla sellele nõukojale mitte ühtegi nii öelda uuringusoovi veel, sest praegu tegeleb selle küsimusega riik ja see pall on riigi käes. Selle tõttu ma üldse ei vaataks seda sellest ülikooli rektorite leppe küsimusest. See, et me nüüd nagu võiksime või peaksime... no mina tõesti ei taha, et Eestis oleks pooled, ma tahaks, et normaalne mõistus võidaks, ma tean, et me kõik tegelikult tahame riigile parimat. Tõepoolest, me võiksime tõesti ettevõtjatega kokku istuda ja teha sellise ajurünnaku, kuidas edasi toimida, sest ega ma ausalt öeldes ise ka ei tea. Hetkel on mul tõesti ka tunne, et see asi tüürib patiseisu suunas.

M. Jääger:

Täna väga, see oli täiesti suurepärane ja väga hea sõnavõtt. Mis mulle iseenesest kõige paremini silma jäi, oli see kahe raja tutvustus, et kuidas meil praegu minnakse ja kuidas oleks loogiline minna. Ma tahaksin lihtsalt selle peale küsida, et see on kuidagi vähe kummaline, et seda topitakse vägisi nüüd neile, kes seda kindlasti ei taha. Kas tõepoolest ei ole kaalutud Ida-Virumaad, kus on põhimõtteliselt olemas tööstumaastik ja kus on ilmselt ka tööpuudus ja nad oleksid ilmselt, vastupidi, üliõnnelikud, kui sinna tehtaks tselluloositehas? Ma täna.

E. Puura:

Jällegi, ma annan esimese vastuse sõnadega, kuidas vastavad ettevõtjad. Ettevõtjad vastavad, me ei ole Ida-Virumaast huvitatud eelkõige sellepärast, et sinna on metsa Lätist ja Valgevenest vedada liiga kauge. See on see aus vastus. Kuna tehas hakkab kasutama toorainet nii Lätist kui Valgevenest, siis selle vedu Ida-Virumaale tundub nagu liiga kauge. Punkt. Jällegi, siis ma püstitangi küsimusi ikkagi. Järgmine konks on just nimelt peidetud sellesse kraft-tehnoloogiasse. See on peidetud sellesse, et selleks et ta normaalsel operatsioonirežiimil oleks haisuvaba ja muud asjad, selleks ta peabki olema väga, väga suur, sest väiksema tehase puhul, mille kasumimarginaal on väiksem, ei saaks niivõrd puhastesse keskkonnatehnoloogiatesse investeerida, millest tuleb see teine absurdne paradoks, mis on tekkinud, et tõesti, kui niimoodi sellele küsimusele läheneda, siis ainus koht, mis tundub majanduslikult kasulik Eesti kaardil, on Tartu ümbrus ja seal juhuslikult paikneb kahjuks ka Tartu linn. See kokkulangevus ongi see, mis pärast me siin istume. Kui nüüd on küsimus see, kas on õige minu arvates täpselt käituda nagu Äänekoskis või Saksamaal Stendalis, kus tehas planeeriti suure tööpuudusega piirkonda ja isegi Stendali puhul toetati 320 miljoniga selle rajamist, anti riigiabi Euroopa Liidu rahadest, siis ma arvan, et jah, see oleks väga õige samm, see tehas leevendaks tööpuudust meie jaoks kriitilistes arengupiirkondades, kus lisaks veel põlevkivitööstuse sulgemise tulemusena võib tekkida veel suurem tööpuudus. Aga - seesama aspekt, mis ma ütlesin, et Lätist ja Valgevenest on sinna kauge vedada ja tehas ei tohi olla väiksem. Need on nüüd nagu need tõsiasjad.

I. Särg:

Aitäh tõesti väga hea ülevaate eest. Küsimus selline, et miks teie arvates need investorid, kui nad tahavad puitu vedada sellesse tehasesse Lätist ja Valgevenest, miks nad ei ole kavva võtnud tehase rajamist näiteks Valga lähedale Koikküla kanti või kusagile mujale, kus on kasutada nii Koiva jõe veeressurss kui ka raudtee lähedus?

E. Puura:

See jõgi on liiga väike.

I. Särg:

Koiva jõe veeressurss on täpselt sama suur kui Emajõel, ma olen ise õppinud merekoolis ja seetõttu tean natuke jõgede veeressurssidest.

E. Puura:

Ei, nüüd ettevõtjad oskavad kommenteerida siin, miks te ei ole valinud Koiva jõe ja Valgat.

A. Must:

Seda nad peavad oma lõppsõnas ilmselt ütlema.

E. Puura:

Jah, ma annaksin selle vastuse õiguse edasi sinna põhimõtteliselt. Aga kas Koiva on Läti territooriumil äkki või ei ole?

I. Särg:

See on piirijõgi Eesti ja Läti piiri vahel.

E. Puura:

Okei, et siis oleks piiriülene projekt.

T. Kapp:

Küsimus ei ole salvestusel kuulda.

E. Puura:

Siin oleks natuke rohkem intelligentsi vaja, sellepärast et Äänekoski käitus ka niimoodi, et ta ju võttis kasutusele vana tehase keskkonnaloa ja oli ilgelt õnnelik selle üle, et see kolm korda suurem tehas saastab sama vähe kui see vana tehas, mis oli kolm korda väiksem. Ta sai kasutada seda vana luba. Ma ei tea, kas seal tehti selle tõttu järeleandmisi parimas võimalikus tehnoloogias, ma ei oska arvata. Ma olen suhteliselt kindel, et tehase installeerimisperioodil tekib väga palju haisuhairinguid. Esialgu isegi ehk paari nädala kaupa, hiljem, mis on nüüd need kogemused, poole aasta jooksul nad vähenevad kuskil kolmeks juhtumiks kuus. See on nüüd ka see installeerimisperiood. Ma ei tea, kuidas ta hakkab tööle siis, kui ta, ütleme, hakkab huugama, sest huugama hakkamine tähendab 24/7, see tähendab, et kogu aeg. Siis on need, nagu ka meie tehase mõttes, 800 autot päevas, mis sinna, ühesõnaga, veavad, .. Rosenvald arvutas välja, et kui kõik see puitmass, mis sinna sisse läheb, pandaks Tallinn-Tartu maanteele, siis oleks see viie meetri kõrgune virm Tallinnast Tartusse, et neid mõõtmeid saaks tajuda. See on suhteliselt palju.

A. Must:

Aitäh. Nüüd on tõepoolest küsijad vist natukene väsinud, uut informatsiooni tuli väga rohkesti juurde. Aitäh.

6. Tartu linna seisukohad

E. Ergma:

Ma arvan, et me oleme jõudnud peaaegu lõpuni. Nüüd on meil jäänud viimane punkt - Tartu linna seisukohad. Kõigepealt ma palun kõnetooli Tartu Linnavolikogu esimehe Aadu Musta. Palun.

- ettekandja linnavolikogu esimees **Aadu Must:**

Head kolleegid, kogu õhtu jooksul ma olen kõiki üles kutsunud proovima aega natuke kokku hoida ja seetõttu ma proovin ise siis ka eeskuju näidata selles mõttes, et ei tee ilusat ettekannet, sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte, vaid püüan loetleda lihtsalt mõned olulised punktid, mida me oleme linnavolikogus ja ka erinevate partneritega suheldes käsitlenud, millest rääkinud. Kõigepealt see ettepanek või kohati on küsitud, miks ei käituta proaktiivselt. Julgen öelda, et Tartu linna omavalitsus on just nimelt seda teinud. Ma tegin ettepaneku võtta küsimus Tartu Linnavolikogu päevakorda eriistungina juba novembris, arutasime seda linnavalitsusega läbi põhjalikult ja leidsime, et see on vajalik. See on vajalik kas või selleks, kui tahate, naljaga pooleks, et teha kingitust saja-aastasele Eestile, kuidas demokraatiat arendada, kuidas selliseid küsimusi peab arutama. Olen kindel, nii nagu ka head kolleegid siin, et Tartu juhtum peaks looma pretsedendi ja olema eeskujuks ka teistele omavalitsustele, kuidas selliseid asju tuleb menetleda ja kuidas see peaks ühes demokraatlikus riigis toimuma. Nüüd pärast seda, kui me selle istungi päevakorda võtsime ja välja kuulutasime, on mul tulnud vastata väga paljudele küsimustele ja mitte ainult Tartus, rohkem ikka väljaspool. Ühelt poolt on nõudnud meie võimalike seisukohtade selgitusi ajakirjanikud, aga ainuüksi viimase kahe päeva jooksul olen ma pidanud rääkima kahe riigi diplomaatidega, varem päeva kohta neid keskmiselt nii palju ei tulnud, kes on tahtnud teada, mis toimub. Ma väidan, et selle küsimuse rahvusvaheline huvi on väga lai ja põhjused on ka selged. Siin juba mitu sellist punkti mainiti, mis on väga tundlikud, aga tuletan meelde ainult ühte sellist asja, et Läänemere maade Nõukogu tundis huvi selle vastu, kas Eesti on taandunud kunagisest Peipsi järve kaitse konventsioonist, kus meie ei olnud küll võimalised panustama rahaliselt Pihkva puhastusseadmetesse, kuid ütlesime, et me teeme omapoolse panuse sellega, et me parandame Emajõe taset, tähendab, puhtust ja näitame siis seda eeskujut. Seda meie käest küsitakse. Veel on küsitud meilt mitmeid asju natukene laiemas plaanis. On küsitud ka ühte põhilist teemat. Väikesi teemasid vist ei hakka üle käima, sellepärast et nendest on nii palju

räägitud, kuigi kes neid väikesteks saab nimetada. Olen öelnud siiski seda, et linnavolikogu on huvitatud, kõik meie liikmed, küll keskkonnaaspektidest lähtudes, me oleme huvitatud majanduse edendamisest. Me teame suurtööstuse ohtusid ja teame ka tema eeliseid. Neist on palju räägitud, ma ei korda neid aspekte, aga Tartu Linnavolikogul on omad spetsiifilised ülesanded ja oma spetsiifika. Me võime anda eeskuju selleks, kuidas tuleb laiemaid küsimusi arutada ja seda me kindlasti teeme, aga kas te teate, et linna omavalitsuse esimene ülesanne on oma linna elanike, ümbritseva looduskeskkonna ja kogu piirkonna jätkusuutlikkuse tagamine. Siin enne oli juttu sellest, et meil on omavalitsuse kogemus juba päris pikk. Oli juttu, et 27 aastat. No ei ole, juba kõik enamus tarku valdasid teab, et ka valdade ajalugu läheb 150 aasta peale, eelmisel aastal tähistasid oma 150. aastapäevi. Tartu linna sajandeid ma ei hakka praegu siin välja tooma, muidu läheb jutt ajaloo peale. Oluline siiski on üks asi. 1870. aastatel võttis Tartu linnavolikogu vastu ühe huvitava sundmääruse, et tööstusettevõtteid rajatakse Tartu linnast ainult allavoolu. Minu teada ei ole keegi seda vist isegi ära muutnud. Nüüd teine ülipõnev probleem on olnud muidugi keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse suhe. Asi on selles, ma vaatasin ka täna, jälgisin hoolega, kuidas terminoloogiat kasutatakse. Paljud räägivad - riik ütleb ühte, meie ütleme teist. Ma koos Heljoga tahan rõhutada, Eesti riigikogu on vähemalt viimastel aastatel jõudnud nii kaugele, et ei räägita riigi ja kohaliku omavalitsuse konfliktist ühel lihtsal põhjusel - riigikogu on ära õppinud, et riik on keskvalitsus pluss kohalik omavalitsus ja korduvalt on deklareeritud, kuidas vastavalt Euroopa Omavalitsuste Hartale riigi keskvalitsus ja kohalik omavalitsus on igas konkreetses piirkonnas partnerid, kes langetavad otsuseid koos. Selles mõttes on see tänane meie istung minu arust ka pedagoogilise väärtusega, paljud meist on ülikooliga seotud ja me üritame ise õppida ja õpetada ka kõigile teistele, kuidas selliseid põhimõtteid siis ikkagi realselt ellu viia. Meid on süüdistatud, ma jätan jälle nimed nimetamata, üks rünnakutest on olnud see, et meil olevat vana mõttelaad, mis ei sobi täiskasvanud riigile, tähendab, saja-aastaseks saanud riigi mentaliteediga. Vaadake, see märk on ka 18 (viide Eesti Vabariigi 100. aastapäeva logole), mulle see hirmsasti meeldib, et mõni loeb, et see on üks ja kaheksa ja mõni loeb üks ja kaks nulli on sada. See on hea võrdlus. See, mis täiskasvanud inimesele on 18, ta sai täisealiseks, on riigile 100, nii et käib küll see kaheti mõeldav sümbol. On öeldud, et meile olevat omane veel koloniaal- või siis asumaainimeste mõttelaad. Jah, see on osaliselt õige. Kui ma mõtlen selle fosforiidisõja peale, siis tol ajal me olimegi koloniaalimpeeriumi üks osa ja isegi need, kes kirjutasid ja olid kõigi asjade vastu, ma olen üle 50 aasta Edasi või Postimehe eelkäija lugeja ja ma mäletan juba 1966. aastast, kuidas kirjutati mitte midagi, kui Tartusse ehitada Pärnivabrikust edasi ei tohi maju ehitada, muidu Tartu linn on omadega põhjas ja ei ole enam Tartu. Võibolla see tol ajal oli mõneti liialdus, aga koloniaalmaal tulebki olla kõikide asjade vastu sellepärast, et kogu mistahes tootmise toomine kolooniasse, asumaasse on ju selge, väiksemad tootmiskulud, varastame looduskeskkonda, varastame inimeste tervist ja saamegi odavamalt. Nüüd kas me praegu oleme juba siis iseseisva riigi mõtte ja mentaliteediga? Ma loodan, et oleme, aga see peab olema kahepoolne protsess. Usaldus tuleb tagasi siis, kui kõik osapooled seda jätkavad. Meil on värskelt mees 2014, kui oli volikogul eriistung Rail Baltic'ust. Me tahtsime teada, mis saab Tartust. Volikogu esimehena ma käisin Tallinnas ja sain kolm aastat vanad projektid. Käisin Brüsselis ja sain kolm aastat vanad projektid ja siis, Kadri Leetmaa mäletab, tahtsin teda kaasa meelitada, sõitsin Lätti ja kujutate ette, õnnestus nii läbi murda, et ma sain kätte lätlaste salajased materjalid, kust tuli välja, et oi, juba 1883. aastast on teada, et kiirraudtee Tallinn-Riia käib läbi Pärnu. Aga sellest tulevadki need usaldamatused, kui meil ei ole teavet. Veel on räägitud sellest, et me ei saavat asjast aru. Mina ka ei saa asjast aru, sellepärast, et siin täna tuli juba välja, et on keskkonnakaitseaspektid, aga siis on veel teine, kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas aspekt. Tõepoolest, tselluloositööstus on alati olnud selline, kus on tohutu konkurents, suured rahad ja mõnest asjast saame sada aastat hiljem teada. Mõned juba arvavad, et Waldhof 1915. aastal olevat rohelistest poolt õhku lastud. Ei olnud nii. Aga ta oli niivõrd võimas ja tugev, et ta ajas kadedaks terve suure regiooni ja, vabandust, ma lubasin ajaloost mitte rääkida, aga ma ei saa ka lauset päris pooleli jätta, selle lause mõte oli see, et Waldhofi vabrik lasti õhku, kuna ta oli palju efektiivsem, palju kasumlikum kui Vene paberi- ja puupapitööstus, mille suureks osanikuks oli kõigele lisaks riigiduuma tollane spiiker Rodzjanko ja kui tema vend, juhuslikult polkovnik Pavel Rodzjanko, sai Pärnu komandandiks, siis oli vaja ainult kahte laeva reidil näha, et panna pommid alla ja see asi õhku

lasta. Vene riigiduuma plaksutas selle peale, et konkurent on hävitatud. Nii et on muid aspekte. Tartu linnavolikogu võtab asja kitsamalt. Nii palju, kui me omavahel oleme rääkinud, me oleme otsustanud, et see ei ole valimiskampaania, see ei ole mitte ühe erakonna kampaania, vaid see on tartlaste asja ajamine. See asi, et keegi ütleb, et Tartu, et tartlased ei taha panustada Eesti arengusse, tahavad küll, me oleme kogu aeg pakkunud, et me suudame seda teha paremini kui seni, aga oma spetsiifilises valdkonnas saame seda teha isegi väga hästi ja me tahame veel paremini teha. Praegu Tartu teadlased on rääkinud sellest, et teadlase vastutus on just seesama, teadlane vastutab ka iga oma hinnangu eest ja täpselt samad asjad, peab kaitsma inimest, keskkonda ja jätkusuutlikkust. Selles tuumikus, uskuge või ärge uskuge, just selles tuumikküsimuses on kõigi meie arutelude käigus olnud Tartu linnavolikogus täielik konsensus neis asjus - kaitsta oma inimest, looduskeskkonda ja piirkonna jätkusuutlikkust, selles on meil üksmeel. Seda, millele me tuginesime oma otsuse väljakujundamisel, räägib linnapea täpsemalt, sellepärast et me tuginemegi linnavalitsuse poolt korraldatud analüüsile, meie juristide, linnasekretäri ja kogu tema meeskonna poolt kogutud analüüsile. Isegi olen kaua rääkinud, aitäh.

E. Ergma:

Aitäh, lugupeetud volikogu esimees ja ma arvan, et me kutsume nüüd kohe härra linnapea esinema.

- ettekandja linnapea **Urmas Klaas:**

Austatud volikogu eesistujad, head volinikud ja külalised. Mul on väga kahju, et ministrid on lahkunud, kuulamata ära meie keskkonnaekspertide professor Manderi ja prorektor Puura ettekandeid, aga ju siis oli vajadus minna. Ma oma ettekandes ei peatu pikalt meie metsanduspoliitikal ja ei räägi valikutest, ei räägi ka makromajandusest, sellepärast et see kõik on juba siin kõlanud, vaid ütlen seda, et loomulikult küllap olete nõus minuga, et mets on heaperemehelikuks majandamiseks, puit on väärimiseks ja kõik sellised talupojatarkused kehtivad kindlasti ka tänasel päeval, aga ma räägin sellest kodumaise tooraine väärimisest nüüd Tartu linna, Tartu regiooni ja siinsete elanike seisukohast lähtuvalt. Kõigepealt hakatuseks siis selline kaart, mis räägib meile sellest, et riigi eriplaneering algatati sooviga leida sobilik asukoht Tartu- või Viljandimaal ja seda piirkonda on nüüd eriplaneeringu lähteseisukohtades ja mõju hindamise väljatöötamiskavatsuses seoses nende kriteeriumitega täpsustatud ja kui me paneme need täpsustused siia kaardi peale, siis laias laastus on kümme kilomeetrit sinna-tänna Emajõest, kümme kilomeetrit raudteest, aga need lõikuvad, Emajõgi ja raudtee, siis me saame kokku vaat sellise territooriumi, mis on punase värviga kokku tõmmatud. See on see ala, kus täna reaalselt kaalutakse tehase võimalikku rajamist. Lihtsalt et oleks selge, mida see ala endast ikkagi tähendab, on ümber tõmmatud roheline värviga, et me näeksime, et sisuliselt siia sisse jääb 20 kilomeetrit siitsamast konverentsikeskusest. Nii et igal juhul tulemus on selline, et kui ka tehas ei paikneks Tartu linna territooriumil, saab ta paiknema linnale nii lähedal, et Tartu linn, Tartu rahvas saab kindlasti tunda tehase tekitatavat keskkonnamõju. Me teame täna ka ilma täiendavaid uuringuid tegemata, et sedavõrd mastaapsel keemiatehasel, ja sellest on täna siin juttu olnud, on keskkonnale väga suur mõju. Jah, me võime arutada ja võime uurida, kui suur see mõju täpselt on, kuid teame juba täna ja päris kindlalt, et tehasel on negatiivne mõju Emajõe ja Peipsi järve vee kvaliteedile. Tehasega kaasnevad haisuhaired või lihtsamalt öeldes - tehas haiseb. Tehasele vajalikust toormest suur osa transporditakse maanteid pidi ning tootmistegevusel on mürgised jääkproduktid. Kokkuvõttes Tartu kui meeldiva elukeskkonnaga ülikoolilinna kuvand saab negatiivsete keskkonnamõjude tõttu põhimõtteliselt kahjustada. Soovitan tähele panna neid numbreid, mis siin slaidi peal on. Natuke detailsemalt, professor Ülo Mander puudutas, aitäh talle, oma ettekandes Emajõe, Peipsi järvega seotud probleeme pikemalt, ja ma tooksin välja kõige olulisema, mis siit nii täna kui ka meie komisjonide varasematest ühisistungitest on välja tulnud. Eesti riik on Ida-Eesti vesikonna veemajanduskavas eesmärgiks seadnud jõuda Emajõe, Peipsi järve hea seisundini aastaks 2027. Siin on see skaala veel kord välja toodud. Praegu on mõlema seisund halb, tuginedes sellele samale veemajanduskavale ja, nagu ka professor Mander välja tõi, lisaks plaanitav tehas aastast vähemalt pooleteise, paneme tähele, pooleteise Tartu linna jagu

fosforireostust. Nüüd olenemata sellest, kas see number on pärast täiendavaid uuringuid mõnevõrra suurem või väiksem, ikkagi ei aita see liikuda veekogude parema seisundi poole ja me saame küsida siin sellest kõnetoolist vaid, et miks vaatab Eesti riik mööda, sellele keskkonnaminister ei vastanud, miks vaatab mööda veemajanduskavas seatud kohustustest. Haisutemaatikast rääkis ka Erik Puura. See on tõepoolest palju kõneainet andnud ja oluline on siinkohal üle rõhutada, et riigi eriplaneeringu lähteseisukohtades ja mõju hindamise väljatöötamiskavatsuses nõutud norm, mis on ministri määrusega kehtestatud, lubab haisuhäiringuid aastas, kui me need tunnid arvutame päevadeks, 54,75 ööpäeva aastas. 54,75 ööpäeva aastas. Ja kui haisu on tunda terve ööpäeva, on see nii palju, kui igapäevaselt ära jagada aasta päevade peale, siis annab see kokku 3,6 tundi. Nii et kuigi me oleme kuulnud ja meile on püütud rääkida ideest, et ülimoodsad tehnoloogiad võimaldavad haisuvaba tehast, räägivad paraku Äänekoski näited teist juttu. Ning tänaseks on ka Eesti meediaväljaanded avaldanud mitmeid ülevaateid, Eesti Ekspress, TV3 ja mitmed teisedki, Äänekoski elanike igapäevaelust ning see ei jäta meile ruumi kahtluseks, et tselluloositehas haiseb. Küsimus on, kui tugevalt, kui sageli, kas hais on normi piires või mitte, aga selge on see, et haridus- ja kultuurilinnana, mille üheks konkurentsieeliseks on elukeskkond, ei sobi ka kolmel päeval aastas hais, rääkimata kolmest tunnist igapäevaselt. Edasi, murelikuks teeb meid tehasele vajaliku toorme transportimisega kaasnev koormus teedele. Arendaja sõnul on planeeritud kaks kolmandikku kogu toormest tuua maanteetransporti kasutades. See tähendab omakorda, et ühes ööpäevas suundub sadu täislastis veoautosid tehasesse ning sõidab sealt hiljem ka välja. Ning olukorras, kus riik ei ole siamaani, vabandust, keskvalitsus, valmis välja arendama täies pikkuses neljarealist Tallinn-Tartu maanteed, on igati õigustatud meie küsimus, kes tagab liiklusohutuse ja teede korrashoiu ka siis, kui igapäevaselt liigub meie teedel veel sadu metsaveosõidukeid tänasele lisaks. Nüüd lisaks juba kõneldud keskkonda reostavatele ainetele tekib tehase tootmisprotsessis ka tõesti kolossaalne hulk jääkprodukte. Tehases tekib ööpäevas reovee puhastusseteid 325-375 tonni ning tuhka 25-30 tonni. Keskkonnateenistuse juhataja helistas arendajate konsultantidele ja küsis, kas siin ei ole mitte viga. Öeldi, et ei ole, tekibki palju. Tekib väga palju. Nii et aastas tekib tehases seega 130 tuhat tonni reoveesetet ja, paneme nüüd tähele, ma toon võrdluseks, et Tartu maakonnas tekkis aastal 2016 kolme reoveepuhasti setteid 8308 tonni. 130 tuhat tonni ja 8308 tonni. Illustreeritud siin ka graafikus. Nii et nendest erinevatest mõjudest võib rääkida pikalt, kuid on selge, et negatiivsed tagajärjed Tartu loodus- ja elukeskkonnale on niivõrd mastaapse keemiatehase puhul vältimatud, rääkimata Tartu kui hea elukeskkonnaga ülikoolilinna kuvandi kahjustamisest. Mõni sõna Tartu linna ja maakonna arengukavadest, sellepärast et meie oma planeeringuid alгатades, neid menetledes lähtume ju absoluutselt Tartu linna ja maakonna arengukavadest. Siin peab olema haakumine täielik ja mõned, aega on vähe, aga mõned olulisemad osundused. Arengustrategia 2030 ütleb, et Tartu kui nutikas ettevõtluslinn tähtsustab säästvat tootmist ja tootearendust nii tööstuses kui teeninduses. Tsiteerin Tartu linna arengukava 2018-2025: uute ettevõtete rajamisel Tartusse ja lähipiirkondadesse tuleb välistada looduskeskkonna seisundi halvenemine. Nii et kokkuvõtvalt sisaldub arengudokumentides selge nõue hoida ja parandada keskkonda ning arendada ettevõtlust, arendada ettevõtlust, kuid see peab välistama looduskeskkonna seisundi halvendamise.

Mastaapse keemiatehase rajamine Tartu vahetusse lähedusse seab ohtu lisaks looduskeskkonnale ka siinse kultuurilise ja hariduskapitali, millest on ka põhjalikult meie kommunikatsiooniinstituudi teadlased kirjutanud ja ka mõni aeg tagasi Tartu Postimehes artikli avaldanud. Igal juhul on see kõik, see kultuuriline, hariduslik kapital Tartu jaoks strateegilise väärtusega, see on õiguslikult vastuolus. Lisaks suurtele keskkonnariskidele ning vastuolule Tartu linna ja maakonna arengukavadega on tehase menetlusprotsessis mitmeid probleemseid aspekte. Pean teile ütlema, et ei ole asjad nii, nagu riigihalduse minister neid meile selgitas. Ei ole päris nii. Eesti Vabariigi põhiseaduse paragrahv 154 ütleb, et otsustavad ja korraldavad kõiki kohaliku elu küsimusi kohalikud omavalitsused iseseisvalt. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse paragrahvi 2 lõige 1 ütleb, et kohaliku omavalitsuse, põhiseaduses sätestatud omavalitsusüksuse, valla või linna demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigusvõime ja kohustus on seaduste alusel iseseisvalt korraldada, juhtida kohalikku elu, lähtudes valla- või linnaelanike õigustest, vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi. See on kohaliku omavalitsuse pädevus

vastavalt põhiseadusele ja tsiteeritud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele. Seesama seadus, kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse paragrahvi 37, paneme tähele, kohaselt peab linnal olema arengukava ja eelarvestrateegia, mis on aluseks eri eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele. Planeerimisseaduses nimetatud eriplaneeringu institutsioon rikub oluliselt kohaliku omavalitsuse autonoomia põhimõtet, kui eriplaneeringu koostamisel ei arvestata kohalike omavalitsuste arengudokumente ja nendes sätestatud. Nii et riive on selgelt sõnastatud, tuvastatud ja sõnastatud. Edasi. Veel eriplaneeringust. Puidurafineerimistehas ei kuulu riigikaitse ja julgeoleku, energeetika, gaasitranspordi, jäätmemajanduse ja maavarade kaevandamise valdkonda, milliste rajamiseks on planeerimisseaduse järgi riigi eriplaneeringu koostamine ette nähtud. Vale instrument. Vabariigi valitsus ei ole otsuste tegemisel ka põhjendanud, miks puidutööstus on valdkond, mis eeldab riigi eriplaneeringu koostamist ning seega ka riigi võimalust täiesti räägelt sekkuda kohaliku omavalitsuse autonoomiasse. Meil on ebaselge, milles seisneb riigi huvi puidurafineerimistehase planeerimisel ja mille poolest erineb see arendaja huvist. Ei tulnud välja ka ministrite selgitusest. Komisjonide ühisistungitel rahandusministeeriumi osakonnajuhataja ütles, et see oli poliitiline otsus, mille tagamaid peab selgitama valitsuse liige. Ei saanud selgeks. Ning veelgi enam kahtlusi tekitab asjaolu, et puidutööstuse tarbeks riigi eriplaneeringu koostamise rahastamise temaatika, paneme tähele, rahastamise temaatika, kuidas eriplaneeringu koostamist rahastada, see tõusetus alles konkreetse planeerimissoovi ilmnemisel.

A. Must:

Kas linnapea vajab lisaajaga?

U. Klaas:

Kui lubatakse.

A. Must:

Lubatakse, aga kui palju?

U. Klaas:

Aitäh, seitse minutit palun. Varasemalt puudus seaduses, planeerimisseaduses puudus varasemalt võimalus riigi eriplaneeringu koostamist finantseerida selle taotleja vahenditega, aga nüüd väga kiiresti, kes riigikogus on töötanud ja praegu töötavad, teavad, 27 päevaga võeti vastu seadus ja aluseks oli põhjendus, et on vajadus lahendada 90 päeva jooksul arendaja poolt esitatud riigi eriplaneeringu algatamise taotlus. Millest see räägib? See räägib meile sellest, et tegu ei ole mitte riikliku huviobjektiga, vaid arendaja huviga ning riiklikust huvist lähtuv eriplaneering ei saa olla instrument, millega seda planeeritakse. Planeerimisseaduse paragrahv 27 sätestab, et riikliku eriplaneeringu esimene etapp on ehitise asukoha eelavaliku tegemine. Sobivaim asukoht leitakse erinevate võimalike asukohtade võrdlemise kaudu, aga nagu oleme täna korduvalt kuulnud, kõne all oleva eriplaneeringu puhul tehti eelvalik ära juba enne planeerimisprotsessi ametlikku algust. Kuigi tehase rajamine olnuks võimalik ka Pärnu, Jõgeva, Põlva maakondadesse ja Kirde-Eestisse, siis ometi loobuti neist alternatiividest, nagu siin ka välja toodi neid kirju juba ja kirjavahetust, peamiselt lähtuvalt arendaja soovist. Sisulist kaalumist, sisulist võrdlemist eriplaneeringu käigus, selle menetluse käigus seega läbi ei viida. Silme ette veel korra see kaart, millega ma alustasin oma ettekannet ja me näeme, et ehitise asukoha eelvalik on juba sama hästi kui tehtud ja arendaja ütleb, et Viljandi- ja Tartumaa on sobivaimad asupaigad, kuid meie küsida on ju see, kas nad on sobivaimad ka lähtuvalt riigi huvidest. Kahjuks tuleb öelda, et riigi eriplaneeringu menetlemise protsessis on astutud mitmeid samme, mis on õiguslikult äärmiselt küsitavad, olgu nendeks näiteks puidutööstuse ettevõtte tulevase asukoha valik, see tähendab siis teiste võimalike maakondade välistamine minimaalsete ja paljuski taotleja lähtunud argumentide alusel, või kokkuleppe sõlmimine riigi eriplaneeringu koostamiseks Est-For Invest OÜ ja rahandusministeeriumi vahel, millega, paneme tähele, lubatakse planeeringu menetlemisel teha kõike lühima võimaliku ajaga, planeeringu koostamiseks moodustatakse riigi ja taotleja ühine töörühm ja nii edasi. Riigikohus on rõhutanud, et haldusmenetlus mitte üksnes ei pea olema, vaid ta peab näima aus ja õiglane. Samuti, paneme tähele, on nii riigikontroll kui ka vabariigi president juhtinud juba jutuks olnud planeerimisseaduse eelnõu menetlemisel riigikogus ja valitsuses tähelepanu, et huvitatud isikul ei tohi olla isegi näiliselt võimalik kallutada rahastamise kaudu planeeringu koostamist oma huvides. Täna aga rahastab riigi eriplaneeringu koostamist Est-For

Invest OÜ. Samuti leiame mitmeid probleeme riigi eriplaneeringu lähteseisukohtades ja mõju hindamise väljatöötamiskavatsuses. Dokument on koostatud olulises mahus arendajate konsultantide, mitte ministeeriumiametnike poolt, lähtekohad on liiga leebed, osalt puudulikud. Seega näib kogu protsess olevat kallutatud ning arendaja huvist lähtuv. Seda kõike arvesse võttes teen linnavolikogule ettepaneku vastu võtta deklaratsioon, milles Tartu linn nõuab vabariigi valitsuselt eriplaneeringu koostamise menetluse lõpetamist.

A. Must:

Palun, kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kõik oli üheselt mõistetav. Aitäh. Head kolleegid, meil on reglement ja reglement ütleb seda, et volikogu töötab kuni kuus tundi, selle kuue tunnini on tervelt viis minutit veel aega. Kuidas me jätkame?

M. Lees:

Töötame päevakorra lõpetamiseni.

A. Must:

Kuid mitte pärast tänast kuupäeva, eks ole. Head kolleegid, me oleme jõudnud... Selle ma pean muidugi hääletusele panema. Kuidas me formuleerime oma päevakorra pikendamise?

M. Lees:

Räägib ilma mikrofonita - ettepaneku sisu, et volikogu töötab, kuni päevakorrapunkti menetlusetapid on ammendatud.

A. Must:

Kas on proteste? Proteste ei ole, oleme otsustanud töötada päevakorra ammendumiseni ja loodetavasti lõpetame täna.

SÕNAVÕTUD:

A. Must:

Vastavalt meie reglemendile tuleb edasi siis sõnavõttude voor ja siin on juba terve pakk pabereid. Kõigepealt soovib sõna võtta, kõige esimesena on esitanud oma paberi hea kolleeg Martin Hallik. Sõnavõttud on meil limiteeritud viie minutiga, aga tungiv ülekutse, et kes suudab meie aega kokku hoida, saab meie ühise kiituse osaliseks.

M. Hallik:

Lugupeetud volikogu esimees, volikogu liikmed, külalised. Ükspuha millist objekti, tööstusobjekti rajama hakatakse, peaks olema kõigile osapooltele selge, millised on keskkonnaalased nõudmised, millest üle ei minda. Jah, mõningatele nendele nõudmistele on olemas riiklikud piirangud, aga nagu me täna ka kuulsime, paljude asjude jaoks siiski neid ei ole ja need asjad on väga mürgised mõningatel puhkudel. Teades Emajõe seisundit juba tehtud pädevate uuringute põhjal, oleks lihtne ja enesestmõistetav selliste kriteeriumite esitamine juba enne planeeringuprotsessi algust ja on täiesti mõistetamatu, miks seda tselluloositehase puhul siia maani tehtud tegelikult ei ole. Tartu Ülikoolil, ülikoolidel on tselluloositehasest praeguses vaates oluliselt rohkem kaotada kui võita, sest meil on väga terav konkurents üliõpilaskandidaatide pärast. Viimase kuue aasta jooksul meil on üliõpilaste arv vähenenud kolmandiku võrra seoses demograafilise protsessiga. Nii nagu tselluloositehasel on oma optimaalne suurus efektiivseks tootmiseks, nii on ka rahvusülikoolil oma optimaalne suurus elujõuliseks toimimiseks. Kõik asjaolud, mis võivad vähendada üliõpilaskandidaatide hulka, on rahvusülikooli huvide vastane. Isegi see, kui tellitakse ka mõningad uuringud, siis see positiivse asjaoluna ei kaalu üles võimalikku üliõpilaskandidaatide hulga langust. Sellest tselluloositehase küsimusest on saamas Eesti demokraatia üks proovikive. Kui Tartu linnavolikogu koalitsioon ja opositsioon jõuavad täna üksmeelele tselluloositehase eriplaneeringu menetluse lõpetamise osas, nii nagu see projekt meil laual on, siis oleks erakordselt kahetsusväärne, kui keskvalitsus seda ignoreeriks. Loodame, et terve mõistus ja demokraatia võidavad. Aitäh.

M. Lauristin:

Austatud volikogu. Sealt jätkates, kus eelkõneleja lõpetas ja millest on täna palju räägitud, tõepoolest, Tartu linn loob täna pretsedenti ja ma loodan, et ta loob head pretsedendi. Õppetunni kõikidele järgmistele, nii praegusele kui kõikidele järgmistele valitsustele. Me arutame küsimust, mille mõjud ja ka mille tegelik teostumine kindlasti ületab ühe valitsuse valitsemisaja. See on selge, et need uuringud, kõik need menetlused jätkuvad järgmisse valitsusse, ehitusega kaasnevad ja sealt edasi järgnevad mõjud lähevad ilmselt järgmiste ja järgmisteni. See on olukord, mis on selline, et ta nõuab seda garantiid, et mingisugused erakondlikud, nii öelda erahuvid ei ole siin tähtsamad kui kogu Eesti, antud juhul Tartu ja Eesti ühised huvid, sest mis on kasulik Tartule, on kasulik ka Eestile ja vastupidi. Selletõttu ma kõigepealt arvan, et me ühe järelduse peaksime tegema selle, et kui seda tüüpi seadustesse nagu on planeerimisseadus, tehakse sellelaadseid muutusi, erandeid, ei saa tulevikus neid teha viisil, nagu see tehti. See peab olema riigikogus arutatud, see peab olema laialdaselt põhjendatud, et see oleks veenev ja vastuvõetav kõikidele ja arusaadav inimestele, valijatele ja ka tegijatele. Praegu on selles mõttes ju väga halvas olukorras nii needsamad tublid ettevõtjad, kellesse selles mõttes ma usun, et nendel on head tahet, nendel on haruldasel viisil ka raha, praegu ei ole, nad loodavad, et nendel on raha. Nad tahavad tõesti midagi, mis on Eestile hea. Ei ole nende professionaalses pädevuses tõesti ette näha kõiki neid aspekte, mida me siin täna arutame. Aga see oleks pidanud olema tegelikult nende poliitikute pädevuses, kes on sellega olnud seotud juba pikemat aega ja see pädevus ei tule muidu kui läbi avaliku arutelu. Ükski inimene üksi ei suuda seda ette näha. Järelikult see on tõesti demokraatia, Eesti demokraatia õppetund, ka heas mõttes õppimise tund. Meil tõepoolest siiski on vaja riigikogu. Mõnikord me arvame, et ei tea, miks meil teda ikkagi vaja on, kui ta ei funktsioneeris alati nii, nagu meile meeldib. Meile on vaja riigikogu, meil on vaja demokraatiat, meil on vaja, et sellised küsimused oleks avalikult arutatud enne, mitte pärast. Ma loodan, et meie sõnum jõuab pärale. Aitäh.

G. Kangilaski:

Ma korra mõtlesin, et ma jätan üldse sõnavõtu ära, aga ma ikkagi ei jäta, kuigi ma olen väsinud, mul on kohutav peavalu ja ma arvan, et te kõik tunnete täpselt samamoodi. Ma tahan öelda väga lühidalt mõned asjad ära. Esiteks, ma tean väga hästi, et olemas inimesi, kelle seisukoht on, et Eesti majanduse arengu huvides tuleb kindlasti see tehas siia ehitada. Need inimesed arvavad, et Tartu linna inimesed peaksid täiendava saastekoormusega lihtsalt leppima, et maailmas asjad nii käivadki, et areng toimub alati kellegi ja millegi arvelt. Nii nad välja suridki, pahvatas üks inimene enne, kui me parasjagu arutasime tehase mõjusid. Ta ei mõelnud ilmselt sellele, kui ambivalentelt see kõlas. Kas me sureme tselluloositehase tõttu või sureme seetõttu, et seda siia ei tule? Kas me räägime arengust või räägime me Tartu taandarengust? Ma arvan, et tema mõtles hoopis seda, et vaidlemise asemel võinuks me ammu midagi paremat teha. Mina ei halvustaks vaidlust. Ma arvan, et on väga tervitav, et me täna siin nii palju diskuteerinud oleme ja et me sel teemal kõvasti vaidleme. Sellest vaidlusest on tõepoolest saanud proovikivi demokraatiale, kodanikuühiskonnale ja nüüd ka kohaliku omavalitsuse autonoomiale, millesti siin juttu olnud on. Ma lisan veel, et ma tean väga hästi, et olemas ka need inimesed, keda mõnikord nimetatakse puude kallistajateks. Mõnikord nimetavad neid nii harvesteri kallistajad, mõnikord keegi kolmas. Mul on väga hea meel, et meil kõigil on, mida kallistada, ma olen, muuseas, ise üks neist inimestest. Ma arvan, et loodus- ja keskkonnaväärtusi tuleb hoida, ma arvan, et just seetõttu, et samamoodi arvajaid on üha rohkem, on need väärtused ka üha rohkem hinnas. Ma arvan, et on oluline tunnistada, et ühe investori huvi ei ole tingimata Tartu majandushuvi, et Tartu majandushuvi ei ole ka kõigi potentsiaalsete investorite huvide summa, sest on paratamatu, et kõik huvid ühele pildile ei mahu, et need ongi mõnikord vastukäivad. Nagu siin täna selgunud on, siis Tartu, Tartu ülikoolide, paljude rahvusvaheliste teaduse, tehnoloogia või innovatsiooniga tegelevate ettevõtete, asutuste jaoks see kavandatav tselluloositehas oleks pigem arengu takistus. Küll on aga öeldud lisaks, et üks teistlaadi, 21. sajandi tehnoloogial baseeruv puitu väärandav ettevõtte võiks ehk nende seltsi sobida. Kokkuvõttes - on väga kaheldav, et Tartu huvidest ja Tartu ülikoolide huvidest ülesõit saaks olla Eesti riigi huvi. Piltlikult öeldes, me ei saa teha Tartusse

seda soovimatut tagahoovi, mille pikaajaline areng on seotud ainult ühe majandussektori huvide külge. Tartu oluline ressurss on ajud, puhas keskkond ja ma kardan, et teha rajades me kaotaks pikaajaliselt mõlemas. Sellega seaksime tegelikult ohtu selle Tartu olulise panuse Eesti arengusse, millesse Tartu on seni väga palju andnud. Ma arvan, et me kõik kinnitame siin, et see on olnud märkimisväärne. Aitäh.

N. Põdramägi:

Aitäh. Ma ei ole veel väsinud, istung on kestnud ainult kuus tundi, minu kõige pikem operatsioon on olnud 15 tundi ja 40 minutit. Head saalisviibijad ja ka teie, kes te jälgite volikogu istungit interneti vahendusel. Tselluloositehas vajab metsa, vajab veekogu. Soovin minagi oma sõna sekka öelda. Millal siis veel? Muidu öeldakse jälle, et kus te varem olite, nüüd on juba hilja. Nii nagu on öeldud seda Rail Baltic'u puhul. Ei ole ma põline linnapoiss, tartlane 52 aastat ja Tartu volikogu liige 22 aastat. Lapsepõlv ja kooliaastad möödusid Setomaal, Saatse ja Värskas kandi metsa rüpes. Väga hästi mäletan ja tean, kuidas on metsa ja metsaandidega ringi käidud. Metsavaht teadis iga puud ja kändu, iga marja- ja seenekohta. Kahjuks metsavahikohad likvideeriti, teadagi, miks. Küsimus ei ole ainult mändides, kuuskedes või kaskedes, metsas on ka loomad, linnud, marjad, seened kuni metsakohina ja männi-, kuuselõhnani välja. See kõik on meie rikkus ja ka puhas õhk ja linnulaul. Eesti metsade raiumiseks on antud liiga vabad käed mitte ainult eraomanikele, vaid ka RMKle. Sõitke Lõuna-Eestisse ja vaadake, mis on tehtud. Raielangid oleks nagu tuumasõja üle elanud, segipööratud rööpaid täis metsalangid. Palju on uut metsa asemele istutatud? Sinna songermaale ei saagi istutada. Omal ajal isegi koolilastena istutasime tuhandeid männitaimi. Vanasti kulus palgi saamiseks 70 aastat. Kas nüüd saavad siis puud varem raieküpseks? Vaadake neid palgikoormaid, mis veerevad meie teedel. Kas on nende puude ladvadiameeter 30-40 sentimeetrit, nagu palgile kohane? Enamasti on tegemist peenpalkidega. Mets on meie rikkus ja seda tuleb väga targalt kasutada nii, et seda jätkuks nii meile kui ka tulevastele põlvetele. Kas rajatav tselluloositehas tagab selle? Meie vajame tööstust, ka Tartu vajab tehaseid ja vabrikuid, aga seeläbi ei tohi kannatada keskkond. Minule on arusaamatu, miks ei või seda teha ehitada mujale, kas või Pärnu jõe äärde. Kas seal on teistsugused konnad kui Emajõe luhal? Kas Pärnu jõge ei või solkida, aga Emajõe võib? Kas merd ei tohi reostada, aga Peipsi järve võib? Miks ei võiks teha rajada näiteks Sillamäele? Merre ju uputatakse isegi tuumajäätmeid, rääkimata ülemaailmsest plastmassireostusest. Kas siis see meie tulevane jutumärkides süütu ja haisuvaba tselluloositehas ei võiks oma kloaaki Läänemerre tühjendada? Emajõe ja Peipsi järve seisund on teadlaste hinnangul halb ehk kaks. Kas tahame siis veel hullemaks teha? Kas Tartu on siis tõesti esimene koht tehase rajamiseks? Kas väikeriik Eesti ikka kannab seda mammuttehasest välja? Kas mammuttehas tasub ainult ära? Kehras ja Kundas on ka tehased, kuigi mitte päris sellised, aga neil pidi päris hästi minema. Miks ei võiks tulevane tehas olla väiksem? Kas Tartu linn ka sellest mingit kasu saab, selle reostuse ja haisu vastu? Kakssada töökohta on küll vähevõitu, kui veel arvestada, et tööjõud võidakse mujalt tuua sisse, nagu nüüd on kombeks.

A. Must

Aitäh. Aeg on mitte ainult täis, vaid ka üle.

N. Põdramägi:

Pool minutit. Huvitav, et kuidas viis minutit...

A. Must:

Paluks lõpp, kokkuvõttev lause, aga see on ka kõik, mida volikogu võib lubada.

N. Põdramägi:

No nii, ütlen siis nii. Mina ei taha, et ülikoolilinnast, Emajõelinnast, Tartust saaks haisulinn. Aitäh.

H. Pikhof:

Austatud volikogu liikmed, head külalised. Tselluloosiprojekti elluviijad OÜ Est-For Invest ja tema kaasatud vägi on algusest peale haaranud härjal sarvist ja jõuliselt peale surumas oma tahet. Ei ole miskit parata, iga uus päevavalgele kistud tõik lisab kahtlust, et tants käib Est-For'i pilli järgi päris algusest peale. Eesti kõigi aegade suurimat tööstusinvesteeringut kavandades pole nad mitte midagi jätnud juhuse hooleks. Kohe alguses esitati vabariigi valitsusele täitmiseks kaksteist punkti. Tartu külje alla plaanitavast puidurafineerimistehasest räägitakse juba mõnda aega kui

teada-tuntud tõsiasjast. Küsigem, mis alusel? Ainult sellepärast, et arendaja on juba riigi eriplaneeringu eelleppes tingimused ette kirjutanud. Tehas saab tulla ainult Tartu või Viljandi maakonda kuni kümne kilomeetri, soovitatavalt kuni viie kilomeetri kaugusele suurest Emajõeest. Oleks ju riigi huvides otsida tööstuse jaoks, mis vajab suurtes kogustes puitu ning paiskab heitmeid jõkke ja õhku, selline koht, kus see teeb elusloodusele võimalikult vähe kahju. Alternatiive aga ei kaalutudki. Emajõgi on meil nagunii põdura tervisega ja Peipsi järve ohustab eutrofeerumine. Tallinna Tehnikaülikooli teadur Kai Künis-Beres kirjutas oma artiklis, et tselluloositehas võib haisu eraldada õhku otse tootmistsüklist ning hais võib tekkida ka veekogus, kuhu tselluloositehas oma heitvee suunab. Eriti tõenäoline on haisu teke heitvee suudmealal ja jõe puhul ka kaugemal, kui heitvesi sisaldab nii öelda loodusliku päritoluga ühendeid ja sulfaatioone. Anaeroobsed bakterid kasutavad hapniku otsalõppemise korral sulfaatides sisalduvat hapnikku ja muudavad selle gaasiliseks väävelvesinikuks, mis haisebki kui mädamuna. Juba mullu kevadeks valmis investoritel plaanitava tehase majandusmõju uuring, mille viis läbi rakendusuuringu tekekeskus CentAR. Uuringu oluliseks sisendiks sai intervjuu puidutööstuse ja metsamajanduse ekspertidega, kellest enamus on tehase investorid, teised Est-For Invest kodulehe andmetel nõustajad, kolmandad RMK palgal. Kui ka tegemist ei ole huvide konfliktiga, siis huvide põimumisega igatahes. Nii või teisiti, selle uuringu järgi mõjub tehas igati positiivselt, välja ei tooda ainsatki varjukülge. Mitte ükski puiduvaldkonnas tegutsev tehas ei lähe pankrotti, mitte keegi ei jää töötuks, turismisektorit võimalik hais ei häiri, Emajõe saastamine kalureid ei mõjuta, kala tuleb küllaga. Kui mitte keelatud riigiabi ega huvide konflikt, siis üsna samasugune isikute ja huvide põimumine tuli ilmsiks ka siis, kui Pealtnägija ajakirjanikud avalikustasid RMK kavatsuse müüa puidurafineerimistehasele poole riigi raiutavast paberipuidust aastast ja nõnda 15 aastat järjepanu. Ka lepingu põhja teinud advokaadid on Est-For Investil samad, kes nõustavad RMKd. Lõppeks, kas keegi korralikult on kaalunud, on Eestile üldse vaja seesugust mammuttehas? Tartu pole tööstuslinn, Tartu on ülikoolilinn ja meie panus Eesti rahvusliku rikkuse kasvatamisse ei peaks olema tselluloosi tootmine, vaid oma akadeemilise hariduse väärimine. Ülikoolirahvas pingutab iga päev selle nimel, et siin pakutava kõrghariduse tugeva teoreetilise baasi saavad tudengid ja ettevõtjad kokku viia. Nii valmib juba mõne aasta pärast Delta ettevõtlushoone, kus IT ja majandustudengid hakkavad koos ettevõtjatega sama katuse all suuri tegusid tegema. Jah, moodsa tehnoloogia eestkõnelejad lubavad vältida nii õhu-, vee- kui mürareostust. Reaalsus on aga see, et tselluloositootmise negatiivset keskkonnamõju pole suudetud ka kõige moodsamates tööstustes vältida.

A. Must:

Ma vabandan, ka nüüd on aeg üle.

H. Pikhof:

Ma ütlen siis lõpulause. Lõpetuseks - Kristina Ehin küsis presidendilt, kas teie laseks oma lapsi ujuma Emajõkke? Sama küsin mina täna saalisolijatelt. Aitäh.

A. Punt:

Salvestusel on puudu sõnavõtu algus.

..... ühegi meie väärtusega ja on oht meie jõele ja elukeskkonnale. Majandusareng ei saa tulla looduseskkonna arvelt, sellepärast et pooleteiseprotsendilise majanduskasvu äärde ei saa viia lapsi jalutama, küll aga saab seda teha Toomemäel, haisuvabas linnas ja ujuda Emajões ja süüa Peipsi räabist. Linnakodanikuna soovin ja linnavolinikuna nõuan valitsuselt tselluloositehase planeerimise lõpetamist ja mitte lihtsalt nii, nagu ministrid meile täna korduvalt juba öelnud, et jah, me kuulame ja me arvestame sellega, mis täna öeldakse, vaid Tartu linna arvamus peab siis selles küsimuses olema ülimuslik ja meist ei tohi üle sõita. Aitäh.

V. Šokman:

Aitäh, härra esimees, lugupeetud kolleegid ja külalised. Kõigepealt alustaks sellega, et loomulikult tuleb see tänane petitsioon, mille nimel me siin oleme nii palju vaeva näinud, vastu võtta, aga mõned mõtted tahaksin siia juurde öelda. Olen nõus nendega, kes siin on ka välja öelnud, et tänane, pikk küll, aga kasulik, istumine on olnud õige mitmel tasandil. Esiteks, me saime päris mitmest kahtlusest jagu, kahjuks muidugi selles suunas, et meie kahtlused osutusid

õigustatuks, kas või tehnoloogia osas näiteks, mida meile ei tahetud kuidagi avaldada siamaani. Kahjuks peab küll tõdema, et minu hinnangul päris mitmed küsitavused jäid siiski üles. Kuigi meile püüti seletada, et just nagu ei ole olemas, kas või näiteks seesama 15 aasta raielepung. Kuidas see ikkagi sündida sai sellisel moel? Raiemahud, üldraiemahud Eestis. Siis jällegi tehnoloogia koha pealt meile kinnitati, et tehas annab allavoolu puhtama vee välja, kui see tehasesse läheb, aga samas ei saa seda vett taaskasutada. Kuidagi normaalse mõistusega on väga raske aru saada sellest loogikast. Ja muidugi raha. Ma tulen siin lõpuks raha juurde tagasi. Kust see raha siis ikkagi tuleb? Ma saan aru, et see ei tule mitte Eesti riigist. No ja ministriumide kooskõlastused viie päevaga on väga huvitav teema muidugi ja ettevõtjate kinnitus ühele küsimusele vastates reostuse kohta, et tuleb meelde, et ettevõtja ei pea teadma, milline see reostus on. Minu arust kõneles see rohkem kui võibolla paar tundi ettekandeid siin, sest see on väga selge sõnum, ettevõtja versus kogukond. See on juba halb, ma ütlesin. Jah, me oleme ka seda meelt, ilmselt siin saalis kõik me saame aru, et selleks, et toimetada ühiskonnas, et kogukond saaks toimida, on vaja teenida raha, aga esimene küsimus oleks siis, milleks ja kuidas seda raha teenida. See täna ka reas ettekannetes tõstatati, aga sellele me peaksime vastused saama, nagu siin Marju Lauristin korduvalt tõstatas, et esimesel kohal peaks olema siiski sotsiaalsed mõjud, mis siis saama hakkab. Kahjuks pean kurvastama nüüd lahkunud ministrit, ta arvas, et tartlased lähevad Tallinnasse ära, no ma kardan, et neid tartlasi, kes lähevad kaugemale kui Tallinn, kui siin enam elada ei saa, on rohkem. Ma näen siin ühte kurvemat sündroomi selle asja juures. Meil Nauru näidet toodi ja mitu korda käis läbi, et me peaksime väliseksperte kasutama. Nauru on hea drastiline näide, ma arvan, et ka nende mitme erineva ala spetsialistid tulid välismaalt. Niisama, nagu välismaalt tulid need spetsialistid, kes aitasid nii öelda punanahkadel oma maadest ja metsadest ja piisonikarjadest vähehaaval lahti saada. Kas me tahame ka saada metsarahvaks ilma metsata? Kas tahame sellise maa oma lapselastele jätta? Ma ei ütle, et väliseksperte ei tuleks kaasata, muidugi, eriti aladel, kus meil ei ole spetsialiste, aga öelda, et meie spetsialistid ei kõlba, on alatu. Mõlemate mõistust tuleb kuulda ja ma arvan, et, muide, miks Läti ütles ei sellele tehasele, siin on oma tõsine põhjus. Jah, kohe lõpetan. Kallis Tartu rahvas, kõige parem nõuandja on meie oma sajandite jooksul läbi proovitud talupojamõistus. Kutsume selle koju ja saabki kõik korda. Seda enam, et ettevõtja alustas oma ettekannet, et nad ei taha saagida oksa, millel nad ise istuvad. Kui me nii teeme, siis olemegi väarikad Tartu raadi järgijad, kes tegid otsuse juba 1873, nii nagu Aadu Must ütles. Aitäh kuulamast.

A. Must:

Pean teatud kurvastusega tõdema, et minu üleskutsest, et ehk räägiks natuke lühemalt kui viis minutit, ei ole veel keegi kinni pidanud, peaaegu kõik on natukene üle läinud.

M. Lotman:

Ma proovin. Aitäh, härra eesistuja, ma ei hakka siin demonstreerima oma eruditsiooni, ehkki olen teinud taustatööd. Räägin ainult sellest tehasest ja selle asukohast. Nagu teada, on tselluloositööstuse protsess üks toksilisemaid ja ükskõik missuguseid tehnoloogiaid me ei kasuta, kaasa arvatud seda kiidetud kraft-tehnoloogiat, see on väga toksiline. See mürgitab kõiki biosfääri osi, nii atmosfääri, hüdrofääri kui pedosfääri. Selle koha peal nagu võiks lõpetada, aga siin vaataks seda Eesti halbade mingisuguste aktsioonide konteksti. Alati on kaks faasi - miks te nüüd räägite, praegu on veel liiga vara, või miks te nüüd räägite, juba hilja. Täna me kuulsime ka, et ühelt poolt on liiga vara, teiselt poolt liiga hilja ja on selge, et peatada seda protsessi pärast seda, kui eriplaneering on tehtud, on palju raskem ja sellepärast ma arvan, et see protsess tuleb peatada. Mina õpetan doktorante väga paljudest maadest, erinevatest kontingentidest ja, muuseas, üks asi, mida nad Tartus hindavad, on, et see on vaikne linn ja siinne puhas õhk. Kui kuskil üles tuleb, et see Tartu tegelikult on haisukoht, siis võibolla see ei ole kõige parem reklaam meie teaduskontaktidele. Me kuulsime siin suurepäraseid etteasteid, sellele, mida ütles professor Mander, mul ei ole üldse midagi lisada ja ka Erik Puura. Suurepäraselt rääkisid meie volikogu esimees ja linnapea. Mul on ainult üks väike märkus - riik ei ole ainult riigikogu ja volikogu. Riik on rahvas ja meie kõik peame esindama siin rahvast ja esindama rahvast ja ärme kunagi seda unusta. Ja viimane, on selge, et me võtame praegu selle otsuse vastu, aga on väga oluline, et see

oleks Tartu Linnavolikogu konsensuslik otsus, et see ei ole mingisuguste erakondade või inimeste, ma ei tea, soolo, et see on meie kõikide, Tartu linlaste ja volikogu liikmete, seisukoht. Ma loodan teile. Aitäh.

M. Jääger:

Ma tänan. Ma teen tõesti lühidalt. Nõukogude Liidus oli kunagi aeg, kui olid need mitšurinlased, lõssenkistid vist ilmselt, kellel oli loosung, et me ei vaja emakeselt looduselt armuande, me võtame sise kõik, mis meil vaja. Ma loodan, et ma elan praegu demokraatlikus Eestis, mitte Venemaal, kus... ja et ma elan tõesti demokraatlikus Eestis, mitte ma ei ole põdrakasvatajast neenets kuskil Siberi naftaväljadel. Ma tõesti loodan, et see, mida me tänas siin otsustame, meie kui rahvas, et meie riik ja igasugused firmad ei sõida meist üle. Eestlased on pidanud oma loodust hingestatud olenditeks. Võib, eks ole, kallistada puud, võib, ühesõnaga, tavaliselt on eestlasel ka väljend "Mine metsa!", mis käis selle inimese kohta, kes hakkas natuke mingit segast juttu ajama, et mine metsa ja pane oma mõistus seal korda. Mets on see, mis aitab. Ma arvan, et... On veel Eesti kirjanikul üks lugu, mille pealkiri on "Püha jõe kättemaks" (autor Aino Kallas), kus siis tõepoolest jõgi, keda solvati, maksiski inimestele kätte. Nüüd ma ütlen ühe ebatsensuurse väljendi. Ilmselt ei leidu siin saalis mitte ühtegi inimest, kes situks oma emale näkku. Aga Emajõe võib näkku sittuda? Sest kellegi arvates on see lihtsalt mingi kogum vett ja muud mitte midagi. Kuna Tartu on teadupärast... on Tartus väga tähis päev, on Tartu rahu päev, siis võiks tegelikult teha veel ühe rahu päeva, Tartu linnas vähemalt, aga võibolla ka terves riigis, miks mitte, teeks ettepaneku kas või tänasel 7. märtsil teha metsarahu päeva. Ma tänan teid.

A. Must:

Aitäh. Tartu volikogus ikkagi, ka emotsionaalselt ei kasutata ebatsensuurseid sõnu.

K. Tarto:

Siin ma olen ja teisiti ei saa, ütles viissada aastat tagasi üks mees (Martin Luther) ajaloo murrangulisel hetkel, mis on mõjutanud kogu Euroopa edasist käekäiku traditsioonilistes väärtusküsimustes. Nii ütlen täna ka mina. Mina olen naine, kaasa, kahe tütre ema, kahe tüdretütrena. Ma väga armastan oma isamaad, Eestimaad, meie rahvast ja soovin, et meie kultuur ja rahvus kestaksid üle aegade. Kõik on kõigega seotud. Sellest põhimõttest lähtub igakülgsest kogu meie riigi poliitika ja olemine. Kahjuks tuleb tõdeda, et paljuski see nii ei ole. Kahjuks oleme näinud seda ka tselluloositehase ümber toimuvate sündmuste ja seisukohtade aspektist. Meie riigi majandus- ja keskkonnapoliitikat ei soovita riiklikult jätkusuutlikult ja läbipaistvalt ajada, vastasel juhul ei oleks seda eriplaneeringut algatatud. Meil on olemas selged faktid, mis tõestavad seda ja, nagu me täna kuulsime, meil ei ole ka piisavat puidukeemiakompetentsi tehase haldamiseks. Tahes või tahtmata tehakse sellest teemast poliitiline küsimus enne riigikogu valimisi. Kui EKRE Tartu ringkonnaga enne kohalike omavalitsuste valimisi valimisprogrammi koostasime, pidime paljud punktid välja jätma, sest neid saab teostada siis, kui riiklikul tasandil on mitmed seadusemuudatused tehtud. Ka tselluloositehase ümber toimuvat jälgides ja erinevate teemadega end kurssi viies näeb, et riiklikult oleks justkui aastaid ette valmistatud ja tehtud seadusi, mis soodustavad kitsaste ringkondade pehmelt öeldes küsimusi tekitavate projektide elluviimist, aga ei arvesta meie rahva ja maa pikaajalist täisväärtuslikku elamajäämist. Soovin teha üleskutse meie Eestimaa sajandal juubeliaastal. Seda ka seoses planeeritava tselluloositehasega. Paljude jaoks võib see tunduda naiivsena, aga ma teen seda heas usus siiski. Palun, ärme muudame eesseisvaid riigikogu valimisi nõmedaks farsiks, me teame ju kõik, et valimiskampaania tegelikult on alanud. Hakkame igal tasandil tegema erakondade ja valimisliitude vahel koostööd, lõpetame poliitilised liivakastimängud, saame täiskasvanuks. Ka koalitsioon ja opositsioon saavad konstruktiivselt koostööd teha. Ideaalis peaksime teineteist täiendama, mitte üksteisele vastanduma, Tartu Linnavolikogu on praeguses olukorras minu meelest ka suurepäraselt pretsedendiks. Ärkamine algab enesest. Olgem enesekriitilised, ka mina püüan seda nii enda kui ka meie EKRE suhtes olla. Peatagem, muutkem kiiremas korras ettevõtmisi, algatusi, mis ei too meie rahvale kasu, tunnistagem vigu enne kui võib väga hilja olla. Kristlikus maailmas on praegu paastuaeg. enese läbikatsumise aeg, meeleparanduse aeg. Jumal saab kõik halvad olukorrad, ka meie eksimused heaks pöörata. Kahjuks Est-For'i esindajate poole me enam ei saa pöörduda, aga ütlen siis kõigile,

et raha ei ole kurja juur, rahaahnus on kurja juur. Palun kasutage raha loomiseks, rahva õitsenguks, mitte hävinguks. Tartu linna vapil on kujutatud kristlikud sümbolid, Peetruse võti ja Pauluse mõõk. Olgu see meie igal tasandil valitsemise, teiste sõnadega, meie rahva teenimise võtmeks, meie kindlus on vaimu ja võimu tasakaal. Täna.

M. Lepajõe:

Austatud juhatajad, head volinikud ja veel saali jäänud külalised. Ma katsun hästi lühidalt teha. Ma lisaks siia juurde kõigele sellele, tänastele ettekandjatele ja arutelule ainult ühe nurga, mida ei ole veel puudutatud, aga mis minu ametiülesannete järgi mulle väga südamelähedane on. Volikogu otsusega eelmisel aastal, ma ei mäleta kuupäeva, aga see ei olegi tähtis, üksmeelse otsusega otsustas Tartu kandideerida Euroopa Kultuuripealinnaks ja ma kordan, Euroopa Kultuuripealinnaks. Ma ei hakka seda lahti seletama, ma usun, et kõik mõistavad, mida ma mõtlen. Üks väike nüanss veel, et homme õhtul kell kuus Genialistide Klubis esitletakse selle kandideerimisraamatu pealkirja. Ma ei saa seda ütelda, sellepärast et seda ei ole lubatud täna avalikustada, aga kui te homme seda pealkirja kuulete, siis te saate aru, missugune seose sellel pealkirjal on tänase koosolekuga. Aitäh. (Kandideerimisraamatu pealkirjaks sai "Ellujäämise kunstid")

P. Laurson:

Aitäh. Hea esimees, head kolleegid, head saalisviibijad. Ega ma sellist viieminutilist kõnet ei pea, ma tahan lihtsalt ära öelda, õiendada selle asja ära, mida keegi ei ole võibolla julgenud välja öelda. Minule igatahes ei meeldi nende investorite suhtumine, see, kuidas eelmisel aastal ma lugesin ajalehest, kuidas investor ütles, et Eesti on nagu 1980. aastate Rootsi, kus iga puud joostakse kallistama. Täna, kui investorid käisid siin puldis, nad näitasid täpselt samasugust suhtumist. See, kuidas seda tselluloositehase asja on aetud, see asi iseenesest haiseb juba. Miks on täna selline olukord, et meie siit saame kõik aru, et tselluloositehas reostab, aga inimesed, kes Tallinna poolt vaatavad, vaatavad seda kuidagi teistmoodi ja sootuks mitte ei reosta? Kas tõepoolest meie siin oleme Tartus nagu tarkuselinnas ja me saame asjadest aru teistmoodi? Ma usun, et ei saa. Kõik saavad ühtemoodi aru ja saavad ka needsamad investorid ühtemoodi aru. Ma arvan, et meid hanitatakse ja tahetakse lihtsalt kerge vaevaga meie keskkond panti tuua. Kuid see otsus, mis me täna teeme, see on selles mõttes suur otsus, et Tartu ei lase endast üle sõita ja ma usun, et me oleme täna siin ühtsed ja olgu see kas või alles võitluse algus. Aitäh.

A. Must:

Aitäh. Head kolleegid, vastavalt reglemendile olen ma kohustatud küsima, kas ettekandjad ja fraktsioonide esindajad vajavad lõppsõna? Head kolleegid, lõppsõnasoove ei ole. Kuidas? Mihkel Lees, Reformierakonna lõppsõna.

LÕPPSÕNAD:

M. Lees:

Aitüma, ma teen tõepoolest hästi kiiresti. Kõigepealt Reformierakonna fraktsiooni poolt ma soovin tänada kõiki, kes on selles diskussioonis viimase kuu jooksul osalenud, ja ma arvan, et need arutelud on olnud nii põhjalikud, et nii Tartu linnakodanikud kui ka kõik poliitilised jõud on saanud enda seisukohad vastu võtta. Tahan öelda, et Reformierakond on alati toetanud ja toetab ka edaspidi ettevõtlust ja ettevõtjaid ja sellepärast tunnustan ka investoreid, kes on testimas võimalusi Eestis sellist suurt tööstust rajada. Samas oleme ka veendunud, et ettevõtlust ei saa me toetada üle looduse laiba, me ei saa tolereerida seda, et seaduses ettenähtud menetlusreegleid painutatakse ja me ei saa kiita heaks ka seda, et Tartu identiteeti ja pikaajalisi arengueesmärke ohustatakse. Kokkuvõtvalt tahaksin öelda, et Reformierakond toetab linnavalitsuse ettepanekut antud eriplaneering lõpetada. Aitäh.

A. Must:

Gea Kangilaski tahab öelda, et sotsiaaldemokraadid ka toetavad. Palun.

G. Kangilaski:

Hea volikogu esimees ja volinikud. Mul on tõeliselt suur rõõm siin teie ees seista ja öelda, et me oleme täna olnud väga ägedad ja et sotsiaaldemokraatide fraktsioon loomulikult toetab linnavalitsuse esitatud eelnõu. Aitäh.

A. Must:

EKRE tahab sedasama öelda. Palun. Palun võtta fraktsioonide esindajatel, kes veel tahavad öelda, juba järjekorda.

I. Särg:

Head saalisviibijad, mul on hea meel, et meid on siia nii palju siiski veel järgi jäänud. Ma ütlen seda, et kui me alustasime linnapeade väitlusi augustis ja septembrikuus, siis oli EKRE sellel seisukohal, et seda teha ei peaks siia tulema, ja nüüd on mul väga hea meel, et me kõik oleme sellel seisukohal. See on suurepärane ja me võtame selle dekalatsiooni vastu, mul on hea meel meie üle. Teeme nii.

A. Must:

Head kolleegid, mul on ettepanek, et lubage, et volikogu esimees ütleb, et kõik fraktsioonid ja valimisliidud toetavad ja seda pärast seda, kui me oleme seda hääletamisega kinnitanud. Lubage, et ma enne, nii nagu kord ette näeb, loen ette deklaratsiooni teksti, kuigi kõik on kirjaoskajad, on seda juba lugenud. Ei ole vaja? Kas loen ette ainult deklareeriva osa või kogu jutu? Deklareeriva. Kõike eelolevat arvestades on meie hinnangul ilmnunud asjaolud, mis oleksid pidanud välistama riigi eriplaneeringu koostamise algatamise. Seniste menetlustoimingute õigusvastasuse küsitavuse tõttu on välistatud riigi eriplaneeringu elluviimine tulevikus ning eriplaneeringu koostamise menetlus tuleb lõpetada. Panen deklaratsiooni vastuvõtmise hääletusele.

HÄÄLETAMINE: deklaratsiooni vastuvõtmise poolt 33, vastu ei ole.

Sellega oleme deklaratsiooni üksmeelselt heaks kiitnud.

Aadu Must
Istungi juhataja

Ülle Saar
Stenografeerija